

INTERNATIONAL MAGAZINE

RNI No. 61816/95

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਅਪ੍ਰੈਲ 2021

ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਿਸਾਖੀ
ਦੇ ਲੁਭ ਦਿਹਾਝੇ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਦੇ ਹੋਏ।

GURU GOBIND SINGH VIDYA MANDIR SENIOR SECONDARY SCHOOL RATWARA SAHIB

C.B.S.E.
Affiliated

Best School in the Region

**ADMISSION
OPEN**

LIMITED SEATS

NURSERY To IX

XI (SCIENCE, COMMERCE & HUMANITIES)

- Day starts with Japuji Sahib Path, Ardas and Naam Simran
- Classrooms under CCTV Camera
- Excellent Results
- Sikh Martial Arts - Gatka for Boys & Girls
- Divinity Classes / Gurbani / Kirtan
- Experienced & Well Qualified Teachers
- New Techniques for Quality Education
- Mobile Equipped Transport Facility
- Emphasis on Spoken English
- Well Equipped Laboratories
- Language Lab
- Well-Stocked Library
- Computer Education
- Smart Classrooms
- Internet Facility
- Excellent Sports Facilities
- Cricket Academy

**PO MULLANPUR GARIBDAS (NEW CHANDIGARH),
DISTT S.A.S. NAGAR**

E-mail : ggsvmschool@yahoo.in | Website : www.ggsvm.com

Principal: 9781115656 Director: 9646101996

Contact : 0160-2255003, 97813-34004, 97813-30153

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ - ਸਤਾਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਅਪ੍ਰੈਲ, 2021
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ
ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) -
140901, P.b. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ (20 ਸਾਲ)	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life (20 years)
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -

www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org }

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ
9417214391, 84378-12900, 9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਜੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Live Programme	98728-14385
&	94172-14385
Cable Tv Network	98147-12900
	98555-28517

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	7
	ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ	12
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	20
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ	25
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਇ.....	39
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
7.	ਈਸ਼ੁਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ	42
	ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ	
8.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	44
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
9.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	49
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
10.	ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ-ਸਾਧਨਾ	51
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
11.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	54
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
12.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪੁਸਤੱਕ ਸੂਚੀ	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

'ਨਿਜ ਪੰਥ ਚਲਾਇਓ ਖਾਲਸਾ, ਧਰਿ ਤੇਜ ਕਰਾਰਾ'

ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਬਖੇਰਨ ਵਾਲਾ ਐਸਾ ਫਲਦਾਰ ਤੇ ਛਾਂਦਾਰ ਬੂਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਛੋਹ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੀ ਵਾਸੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ, ਬੂਟੇ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਵਿਚ 1469 ਈ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1708 ਈ. ਤਕ 239 ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ। ਜਿਸ ਮਹਿਲ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣ, ਭੁਚਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਜਿਸ ਦਰਖਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਹੋਣ ਉਹ ਦਰਖਤ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਝੱਖੜਾਂ, ਤੁਫਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਹਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਏ ਤੇ ਬਦੀ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤੇ ਬੁਰਿਆਈ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਕੜੇ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਹੋਏ। ਪਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰੀ ਮੰਚ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ, ਸੁਚੱਜਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ 239 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੋਈ 'ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤਿ ਆਪਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਧਾਰਿਆ ॥' (ਅੰਗ-968) ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸੀ। 'ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਾ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ।' 'ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥' (ਅੰਗ-1136) ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ੴ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਟਿਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਉਤੇ। 'ਇਹੁ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥' (ਅੰਗ-947) ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਇਲਾਹੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪਰਮ ਆਪੇ ਦੀ ਆਪੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਆਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ। 'ਪੀਉ ਤੇ ਪਿਆਉ' ਆਪ ਛਕੇ ਤੇ ਮਾਤ ਲੋਕ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਲਾ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਵੰਡੇ। 239 ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਖਾਦ ਖੁਰਾਕਾਂ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ, ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ, ਭਗਤੀ-ਸ਼ਕਤੀ, ਹੋਸ਼-ਜੋਸ਼, ਕੋਮਲਤਾ, ਨਿਡਰਤਾ ਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ, ਅਣਖ-ਆਬਰੂ, ਸਵੈ ਮਾਣ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਜੁਲਮ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ, ਸਬਰ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਤੇ ਸੰਵਾਰਿਆ ਗਿਆ। 10ਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼'। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਤੌਰ

'ਤੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਰੂਪ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਹੈ? ਜਵਾਬ ਹੈ -

ਮਾ ਰਾ ਬਯਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਏ ਅਬਰੂ ਸਹੀਦ ਕਰਦ

ਅਕਨੂ ਇਲਾਜ ਨੇਸਤ ਕਿ ਤੀਰ ਅਜ ਕਮਾਂ ਗੁਜ਼ਸਤ

ਖੂਬਸੂਰਤ ਜਵਾਬ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। 'ਧਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ ਦਰਸਨੁ ਕਰਣਾ॥' (ਅੰਗ-562) ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਹਰੀ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਵੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਇਸ ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਅਣਦਿਸਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰੂਹ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਨੇ ਉਦੋਂ ਆਪਣਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ 'ਨਿਜ ਪੰਥ ਚਲਾਇਉ ਖਾਲਸਾ ਧਰਿ ਤੇਜ ਕਰਾਰਾ।' ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਤੇਜ ਕਰਾਰਾ ਇਸ ਵਿਚ ਭਰਿਆ। 80,000 ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੀਸ ਮੰਗੇ ਗਏ। ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਵਾਰੇ-ਵਾਰੀ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ। ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ ਕਿ -

ਜਾਨ ਦੇ ਦੀ, ਦੀ ਹੁਈ ਉਸੀ ਕੀ ਥੀ

ਹੱਕ ਤੇ ਯਿਹ ਹੈ ਕਿ ਹੱਕ ਅਦਾ ਨ ਹੁਆ।

ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਭਰੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਆਭਾਰੀ ਰਹਾਂਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੇਭਾ ਵਧਾਈ ਹੈ। ਇਹੀ ਪੰਜੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਪੰਥ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪੰਥ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਹੋਈ। ਅਗੰਮੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਛਕਿਆ। ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੌਰ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ। ਰਹਿਤਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ, ਅੰਤਰੀਵੀ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਦਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਈਆਂ। ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿੰਗਾਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਪੈਦਾ

ਹੋਈ। ਹੋ ਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਆਦਰਸ਼। ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੀ, ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਸੀ, ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਖਿਆ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਸਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਦਿਯਾ, ਸੀਲ, ਸੰਜਮ, ਨਿਡਰਤਾ, ਨਿਰਭੈਤਾ, ਅਣਖ, ਆਬਰੂ, ਸਵੈ ਮਾਣ, ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ, ਖਾਲਸ (ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਿਲਾਵਟ ਤੋਂ), ਸਿੱਧਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ। 'ਤੇਰੀ ਬਖਸ਼ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਈ' ਉਸ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੋਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਮਰ, ਅਡੋਲ, ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਦੀਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ ਹੈ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਸਾਖੀ 1699 ਈ. ਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਰੰਗ ਮੰਚ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਵਲ। ਅਚੰਭੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਹੈ। ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ। ਸਿਰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਝੁਕਾਉਣ, ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਖੁਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਗਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਆਉਣੀਆਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਖਲਲ ਪਾਉਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮਰਜੀਵੜੇ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇਂ 'ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਦੁਖੀਆਂ, ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਹਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ 'ਜੂਝ ਮਰੈ ਇਹੋ ਸਾਚ ਪਤੀਜੈ।' 'ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥ ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੇ ਮੰਦੇ ॥' (ਅੰਗ-1349) ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੇਵਾ। ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿ ਇਹ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ। ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੀ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਵਿਚੋਂ, ਤੇਜ਼ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮੌਤ ਦੇ ਪਰਵਾਨੇ ਕਿਉਂ ਡਰਨ ਮੌਤ ਤੋਂ-

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਮੌਤ ਸਰੀਰਕ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਮਾਨਸਿਕ। ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲੰਘ ਚੁਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਿਸ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਜਾਂ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ। ਤਾਜ਼ੀ ਮਿਸਾਲ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਖਾਣਾ

ਮਿਲਿਆ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਣੇ ਅਜੋਕੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਰਡਰਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੁਰਾਮਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੇ ਵਾਰਸ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਘੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਧੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਉਥੇ ਝਲਕਾਰੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਂਝ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਮੁਣੇ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਏਡ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਭਾ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਗਾਰਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਲ। ਹਰ ਗੱਲ, ਹਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਵਾਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਦਾਨੀ ਸੱਜਣ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ/ਟੱਬਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਗਲਵਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਗੰਮੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ। ਸੱਚ ਹੱਕ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਘੋਲ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੀ ਰਾਖੀ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। 'ਓੜਕ ਸੱਚ ਰਹੀ' ਜਿੱਤ ਸੱਚ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ, ਸਮੂਹ ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਆਰੰਭੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਹੈ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲਹੋਰਾਂ। ਤਿੰਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਪੱਕਾ ਕੈਂਪ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। 60 ਤੋਂ ਵਧ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਹਨ। 24 ਘੰਟੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਇਹਨਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਰਹੇ। ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ ਰੂਹਾਨੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਵੀ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜਿੱਤ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਹੈ ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੮੪੬

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 11 'ਤੇ)

ਵੈਸਾਖਿ

ਸੰਗਰਾਂਦ-ਅਪ੍ਰੈਲ 13 (ਮੰਗਲਵਾਰ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ॥
ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥
ਪੁਤ੍ਰੁ ਕਲਤ੍ਰੁ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥
ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥
ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥
ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਵੈਸਾਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੈ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥ ੩॥ ਅੰਗ - ੧੩੩

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੈਸਾਖ ਵਿਚ ਸਰਦੀ ਵੀ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਦੀ ਅਜੇ ਆਮਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹੇਂਗਾ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਵੇਂ ਖਲੋਵੇ ਜੋ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਸੁੰਝੇ ਹਨ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ।

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ।

ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ॥

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਇਸ

ਕਰਕੇ ਭਟਕਦਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ

ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੈ। ਉਹ ਕਦੀ ਇਹ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖੇ ਕਿ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦਾ ਧੀਰਜ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੂੰ ਧੀਰਜ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਚਾਹੇ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਸਤਰੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਕੇ-ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ, ਧਿਆਨ ਰੱਖੀਂ, ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਹੀ ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣਗੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਲਈ ਵਿਅਰਥ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ - ਸੁਚੱਜੀ, ਕੁਚੱਜੀ ਅਤੇ ਗੁਣਵੰਤੀ। ਸੁਚੱਜੀ ਦਾ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਚੱਜੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਜਿਸ ਕੋਲ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਨਹੀਂ। ਗੁਣਵੰਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਜਿਹੜੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਕੁਚੱਜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹਿਰਦਾ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ

ਬਿਨਾਂ ਸੁੰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੁਚੱਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਦੀ ਟਿਕਾਅ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ! ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੌਣ ਕੁਚੱਜਾ ਹੈ? ਪੁੱਛਿਆ ਕਿਉਂ? ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਗੁਣ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਇੰਨੇ ਔਗੁਣ ਹਨ, ਇੰਨੇ ਔਗੁਣ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਸਮਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਪਏ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਹ ਗੁਣ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ! ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਪੁੱਛਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕੁਚੱਜ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ? ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਤੈਨੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪੁੱਤਰ, ਚਾਹੇ ਦੌਲਤ, ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਸੋਚ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਤੀ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਸੋਹਣਾ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੋਈ ਵੀ ਲੋੜ ਅਧੂਰੀ ਨਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਸੋਨਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਸੋਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਚੱਜਾ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਾਂਗੇ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ। ਉਥੇ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ।

ਲਖਨਊ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਭਾਈ ਚੂੜ। ਭਾਈ ਚੂੜ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਰਚਣੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਕ ਘਟਨਾ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਭਾਈ ਚੂੜ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਣੀ ਵੀ ਧਰਮ ਤੇ ਭੈਅ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ,

ਰਾਜਨ! ਮਾਲਕ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰਜਾ ਬੜੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧੂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ! ਤੂੰ ਪੁੱਤਰ ਜਾਂ ਧੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਘਰ ਵਸ ਜਾਏ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਪਰ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਚਨਚੇਤ ਉਸ ਰਾਣੀ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜੇ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਦੂਸਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਾਲਕ ਤੇਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਦੇਵੇ। ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਚੀ। ਜਦੋਂ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਆਈ ਤਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇਰੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਦ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੁਆਮੀ! ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਝੁੱਗੀ ਪੁਆ ਦੇ, ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਂ ਕੱਟ ਲਵਾਂਗੀ। ਬਸ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬਸਤਰ ਤੂੰ ਰੋਜ਼ ਉਤਾਰੇਂਗਾ, ਨੌਕਰ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਬਸਤਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੀਂ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤੇਰੇ ਬਸਤਰ ਧੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਰਾਜਾ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਝੁੱਗੀ ਪੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਣੀ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਰੋਜ਼ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਆਉਣੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਧੋਣਾ। ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਪੁਸ਼ਾਕ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਉਣਾ। ਓਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਕੋਲ ਖਲੋਤੀ ਰਹਿਣਾ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਹ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸੁੱਕ ਨਾ ਜਾਏ। ਆਖਿਰ ਛੋਟੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਕੋਲ ਖੇੜਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀ ਹੈ? ਗੋਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਰਾਣੀ ਕੋਲ ਕੀਮਤੀ ਨੌਂ-ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹਾਰ ਹੈ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਉਹ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਨੌਂ-ਲੱਖੇ ਹਾਰ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਈਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ।

ਸਾਈਂ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਖੋਹੀ। ਉਸ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਗੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨੌਂ-ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਹਾਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜੋ ਵੀ ਕੀਮਤ ਮੰਗੇਂਗੀ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ ਤਕ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨੌਂ-ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਈਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇ। ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਨੌਂ-ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਖ਼ਰੀਦ ਲਿਆ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਚ ਕੇ, ਉਹ ਵੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ।

ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁੱਕ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੀਰ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ! ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਤੇਰੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਰਾਜਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਨਹੀਂ, ਸ਼ੁਕਰ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਕਰ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਾਂਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਦਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਕਰ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਨੌਂ-ਲੱਖੇ ਹਾਰ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਦੀ ਪਈ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਮਹਿਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹਾਰ ਮੁਬਾਰਕ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮੁਬਾਰਕ। ਜਦੋਂ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਮਹਿਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਨੌਂ-ਲੱਖੇ ਹਾਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤੋੜਿਆ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਮਸਲਦੀ ਜਾਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਇਕ ਹਾਰ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਪਤੀ ਗੁਆ ਦਿਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ -

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ -

ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ॥

ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ, ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬੈਰਾਗ ਨਹੀਂ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੀਰਜ ਕਿਵੇਂ? ਤਾਂ ਹੀ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਜੋਬਨ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨਾ ਵਿਸਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਮੌਤ ਆਉਣੀ ਰੱਬ ਦਾ ਇਕ ਅਟੱਲ ਨੇਮ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਂ ਮਾਲਕ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਜੋਬਨ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਫੂਕਣਾ ਹੈ। ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਖਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਜਣ ਮਾਲਕ ਕਦੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸੱਜਣ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਪਰ ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ

ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ। ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ -

ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ॥

ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ

ਪੁਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਕਲੱਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਇਸਤਰੀ। ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵਿਸਾਰ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਇਸਤਰੀ, ਨਾ ਦੌਲਤ, ਕੋਈ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਕਾਰਨ? ਕਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਉ। ਭਾਵੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੌਲਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਇੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਸਨ ਕਿ ਯਾ ਨਾਨਕ ਖੁਦਾਏ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਬੋਲ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ -

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ॥

ਅੰਗ - ੨੨੧

ਐ ਮੌਲਵੀ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੰਨ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੀਂ।

ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਅੈਬ ਪਰਵਦਗਾਰ॥੧॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਤੂੰ ਬੇਅੈਬ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਐਬ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈਂ। ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿਹੜੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋ?

ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ॥

ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਰ

ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਅੰਗ - ੨੨੧

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਇਸ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਪਈ। ਦੁਨੀਆਂ ਉਹ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਨਸ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮੌਤ ਨੇ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਈ।

ਮੌਲਵੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਅਜੇ ਉਮਰ ਕੀ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੈ। ਮੌਲਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵੈਰਾਗ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਬੱਚਾ ਕਰੇ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ, ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੌਕਰ-ਚਾਕਰ ਹਨ। ਤੇਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੈਰਾਗ ਕਿਉਂ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਹੀਂ ਮੌਲਵੀ! ਭਾਵੇਂ ਇਸਤਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਕੇ ਭਰਾ ਹਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਥਾਂ ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਐ ਮੌਲਵੀ! ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪ ਮਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਏਂ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਜਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੀ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੁਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ॥

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪਲਚ ਪਲਚ ਕੇ ਇਸ ਝੁਠੇ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ॥

ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਤੁਰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਆਏ ਤਾਂ ਰਮਜ਼ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ। ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਦੱਬ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਈ ਹੋਈ ਦੱਬ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਲਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਮ ਬਣਾਉਣੀ ਬੰਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਲੋਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣੀ। ਇਕ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦਿਤਾ ਜੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਕੁ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਪੂਰਬ ਕੀ ਕਮਾਈ ਸੇ ਤੂੰ ਪੱਛਮ ਮੈਂ ਬੈਠ ਖਾਈ,

ਆਗੇ ਕੀ ਖੇਤ ਤੋਹੇ ਕਛੁ ਨਾ ਚਲਾਈ ਹੇ।

ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ। ਆਗਰਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ।

ਨਾਭੇ ਕੇ ਜੋ ਲੋਗ ਸੇ ਤੋ ਸਦਾ ਹੀ ਪੁਕਾਰਤੇ ਹੈਂ,

ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਕੇ ਰਸਤੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜੀ ਕੋ ਜਾਈ ਹੇ।

ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬੰਦਿਆ! ਬਸ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ ਸੀ, ਉਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ। ਪੂਰਬ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸੱਜਣ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਹ ਖਾਈ ਚਲ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਜਿਹੜਾ ਪਿਛਲਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਦਲਾਲ ਹਨ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਤੇਰਾ ਸੌਦਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਜੱਗ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਟਕੇ ਕਮਾਏ, ਉਹ ਇਸ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,

ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤ 'ਚੋਂ' ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੈਅ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖ, ਇਕ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ

ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ

ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ,

ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ॥

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸ਼ੋਭਾ ਅਜਿਹੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੈਲੀ ਹੋਵੇ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਕ ਸ਼ੋਭਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕੋਈ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ - ਦਾਤਾ! ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਅੱਗੇ ਸੰਸਾਰ ਝੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੈਣ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਤੁਰਿਆ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਨ ਆ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮਾਲਕ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਹੋਈ। ਇਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਘਰੋਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ ਡਰਦਾ-ਡਰਦਾ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੈਣ, ਅਜੇ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆ ਗਿਆ? ਸੈਣ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ? ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਅੱਜ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦਾ ਉਹ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਰੋਗ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਣ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਗਈਆਂ। ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹ ਓਏ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ, ਉਸ

ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਦੀ ਡੁੱਬਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ -

ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ॥

ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ। ਜੇ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰੋਜ਼ ਬੇਨਤੀ ਕਰਿਆ ਕਰ -

ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲ ਜਾਉ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਸਫਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਫਿਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ।

ਵੈਸਾਖ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੈ

ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ

ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ ਹਰਿ ਸੋਇ॥੩॥

ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਸੰਤ ਜਨ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਦੀ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਟਿਕਾਅ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਟਿਕਾਅ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਭਣਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ। ਬੇਅੰਤ ਭੁੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਹੀ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਇਹੀ ਤੱਤ ਸਾਰ ਹੈ -

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ- ੨੬

ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿੰਨੋਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਲ ਕੇ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ 'ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋਵੇ। ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਜੀ।

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-50)

22 ਸੈਕਟਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ ਸਾਡੇ, 432 ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸੀਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਵੀ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਹੈਗੇ। ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਸਮਝ 'ਚ ਪਈ ਹੈ ਗੱਲ। ਹੁਣ ਠੀਕ ਹੈ। ਸੇ ਕਦਰਦਾਨ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥

ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੧

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪੂਰੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਡੱਲਿਆ! ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ, ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਈ ਗੱਲ। ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਦੀਵਾਨ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਣ ਲਗ ਗਈਆਂ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ। ਖਬਰ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਹੁਣ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ। ਟਿਕਾਅ ਹੋਇਆ ਹੋਇਐ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਥਾਂ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸੇ ਡੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਗਏ ਸੀ ਉਥੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਗਏ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁਗਲਾਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਜੇ, ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਤੀਜੇ, ਇਹ ਤਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ, ਖੁਲ੍ਹੇ ਥਾਂ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਬਹੁਤ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਣ ਲਗ ਗਈਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾਵਾਂ ਆ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਡੋਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਉਤਰ ਗਏ। ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਡਦੀ-ਉਡਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਮਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ ਅਜੇ, ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜਿਸ ਵਕਤ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾਵਾਂ ਤੁਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਦੂਰ ਤੋਂ ਹੀ ਖੋਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸਾਹਿਬ

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਤੇ ਸਾਹਿਬ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ। ਸਾਹਿਬ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ, ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹੋਣ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾਵਾਂ ਆਈਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖਿਆ। ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਕਰਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਆਪ ਹੱਲ ਕਰੋ।

ਧਾਰਨਾ - ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਨੇ ਲਾਲ ਚਾਰੇ ਮਾਲਕਾ,

ਸੰਗਤਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਸੇ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ। ਕਿੱਥੇ ਨੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਧੀਰਜ ਕਰੋ। ਆਹ ਦੇਖੋ ਨਿਗੂ ਮਾਰ ਕੇ, ਦੇਖੋ ਧਿਆਨ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫ਼ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਵਾਰਨੇ ਪਏ ਸਾਨੂੰ।

ਧਾਰਨਾ - ਇਨ ਪੁਤਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਪਰ,

ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ।

ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੋਂ ਕਿਆ ਹੁਆ,

ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕੇ, ਕਿੰਨੇ ਪੁੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਇਹਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਪੰਥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਹਿਣੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਗਤੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੋਂਦੇ ਹੋ? ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਹੋਰ ਜਿਉਂਦੇ? ਜਾਣਾ ਹੀ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਹੈ? -

ਧਾਰਨਾ - ਇਥੇ ਰਿਹਾ ਨਾ ਜਗਤ ਉਤੇ ਕੋਈ,

ਵਾਰੀ ਆਈ ਤੁਰ ਜਾਵਣਾ।

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੁਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥

ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥

ਤੁਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਬਡੇ ਬਡੇ ਫਤ੍ਰਧਾਰੀ,
ਫਤ੍ਰ ਹੀ ਕੀ ਛਾਇਆ, ਕਈ ਕੋਸ ਲੋ ਚਲਤ ਹੈਂ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜਨ ਕੈ ਦਾਬਤ ਫਿਰਤਿ ਦੇਸ,
ਬਡੇ ਬਡੇ ਭੂਪਨ ਕੇ ਦ੍ਰੁਪ ਕੋ ਦਲਤ ਹੈਂ॥
ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਔ, ਦਿਲੀਪ ਕੇ ਸੇ ਫਤ੍ਰਧਾਰੀ,
ਬਡੇ ਅਭਿਮਾਨ ਭੁਜ ਦੰਡ ਕੋ ਕਰਤ ਹੈਂ॥
ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਿਲੀਸਰ, ਦ੍ਰੋਯੋਪਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ,
ਭੋਗ ਭੋਗ ਭੂਮ, ਅੰਤ ਭੂਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਹੈਂ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਫਸੋਸ ਤਾਂ ਉਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਰੀਏ
ਜਿਹੜੀ ਅਣਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ
ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰ! ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਜਿੰਨਾਂ
ਗੌਰਵ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ ਓਨਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਲੀਦਾਨ
ਦੇ ਦਿਤਾ, ਲੇਕਿਨ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ। ਦੂਸਰਿਆਂ
ਦੇ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦਿਤੇ।
ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਸਫਲਾ ਕਰ
ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ।
ਜਿਥੇ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੁਹਾਡੇ
ਪੁੱਤਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਆਓ, ਮੋਹ
ਦਾ ਸੰਗਲ ਤੋੜੋ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਆਹੀ
ਕੰਮ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਦਿਤੀ।

ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਕੰਮ ਸਿੱਖਣੇ ਬੜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ
ਹਨ। ਇਕ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਇਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਹੱਥਾਂ
ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ। ਇਹ
ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ, ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੁਣ। ਕਈ ਬੜਾ
ਗਲਤ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ,
ਛੁੱਟੀਆਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਤਾਂ
ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ
ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ -

ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥
ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੮

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੈਂ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਗਰਭ ਜੋਨ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈ, ਤੂੰ
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ 'ਚ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ
ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਸੀਂ ਛਕਦੇ ਹਾਂ,

ਮੰਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਕੇ,
ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾਣੇ। ਉਥੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼
ਹੋਣਾ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਗਿਆਨ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਜਨਮ ਮਰਨ 'ਚ ਅਸੀਂ ਛੁਟ
ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਕੰਮ ਗੁਰਸਿੱਖੀ
ਵਿਚ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਇਕ ਸੇਵਾ
ਕਰਨੀ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਥੇ ਵੀ ਮਾਣ ਤੇ
ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਣ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ।

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥

ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੮

ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁਖ, ਜਿੰਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ,
ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਹੈ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਰੇ ਦੂਰ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ -

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਭਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੩੩ ॥

ਅੰਗ- ੨੯

ਮਨ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ -

ਟਹਲ ਕਰਹੁ ਤਉ ਏਕ ਕੀ ਜਾ ਤੇ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਕੋਇ ॥

ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਹੀਐ ਬਸੈ ਜੋ ਚਾਹਹੁ ਸੋ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੫

ਜੋ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ 'ਚੋਂ ਪੂਰੀ ਹੋ
ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਦੋ ਕਾਰਜ
ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਨੂੰ ਦਸੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਮਹਾਰਾਜ, ਸੇਵਾ ਦੇ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਅੱਜ ਆਪ
ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਸੇਵਾ ਦਾ
ਜ਼ਿਕਰ ਚੱਲ ਰਿਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ! ਸੇਵਾ ਤਾਂ
ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ
ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਤਾਂ
ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਮਹਾਰਾਜ, ਅੱਜ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਇਰਲੈਸ ਪਹੁੰਚੀ, ਲਾਹੌਰ
ਸੰਗਤ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ
ਸਰਵਣ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਜੱਥੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਧ
ਵੀ ਕਾਫੀ, ਬਿਰਧ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਕਾਫੀ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਕਾਫੀ
ਸਨ। ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜੱਥਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ

ਵਕਤ ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ। ਪਿੱਪਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਥੱਕ ਗਏ। ਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਹੈ ਸਵੇਰੇ ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਹੋਣਾ।

ਤਾਂ ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਕਿ ਸੰਗਤ ਥੱਕ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਹੈ, ਪਹੁੰਚਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਟੋਕਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਤੇ ਇਕ ਪਤੀਲਾ ਦਾਲੇ ਦਾ, ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਲਓ, ਦਸਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੇ ਆਪਾਂ ਅੱਜ ਇਥੋਂ ਜਾਣੈ। ਸੋ ਆ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਮੰਡਾਸਾ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਇਕ ਕੱਪੜਾ ਲੱਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟ ਲਿਆ। ਏਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਤੀਲਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਟੋਕਰਾ ਚੁਕ ਲਿਆ ਤੇ ਇਧਰ ਪਿੱਪਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਧਰ ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਰੱਖ ਦਿਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਓ ਬਈ ਪਿਆਰਿਓ! ਲੰਗਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਲਓ, ਕੁਰਲਾ ਕਰ ਲਓ। ਹੌਂਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਡੋਲ ਲੈ ਕੇ ਖੂਹ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਆਪ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਚਰਨ ਧੋਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨ ਧੁਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਓ ਤੇ ਹੁਣ ਇਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਛਕੋ। ਪੰਗਤ ਲਗ ਗਈ। ਟੋਕਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਦਾਲਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆ ਕੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾ, ਆਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੌਜਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਆਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਰਿਆ ਤੂੰ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲਿਆ ਦਿਤੇ। ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਐਂ ਤੂੰ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਈ ਨਾ ਗੱਲ ਦੱਸਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕੋ। ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਦਸੋ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਰਜਾ ਹੈ? ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਹਟੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪੱਖਾ ਝੱਲਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਤੂੰ ਛਕਾ ਦਿਤੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ। ਸੋ ਸੰਗਤ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਈ, ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੌੜ-ਦੌੜ ਕੇ ਪੱਖਾ ਝੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਟੋਕਰਾ ਤੇ ਪਤੀਲਾ ਇਕ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਹ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਲੈ ਚੱਲੋ। ਅਸੀਂ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੱਖਾ ਝੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਓ ਸਵੇਰ ਤਕ ਇਥੇ ਆਰਾਮ ਕਰਿਓ ਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਉਣਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਗਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਬੋਢਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰੋ, ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ। ਬਿਰਧਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪਿੱਠ ਦਬਦੇ ਨੇ। ਇਧਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ, ਉਹ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ, ਫੇਰ ਹੋਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੱਖਾ ਝੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਬੀਬੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੌਂ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਤਿੰਨ ਵੱਜ ਗਏ।

ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਉਣ ਤੇ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲੀਏ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਾਰਿਆਂ ਵਲ ਝਾਕਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਏ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ ਤਕ। ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ, ਨਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ। ਪਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਪਕਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਵਰ ਹੈ, ਬਈ ਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੇ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਾਂ ਇਥੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਹੋਣੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਣੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਨੇ-ਬਹਾਨੇ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਲੈ ਗਏ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਹੋਛੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦੈ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿਖਾਉਣਾ। ਉਥੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਬਹੁਤ ਪਾ ਲਈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਪੱਖਾ ਝੱਲਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਬਾਬਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਆਪ ਆਰਾਮ ਕਰਿਐ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਬਥੇਰਾ ਘੁੱਟਿਐ, ਮੈਨੂੰ ਬਈ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਦਸ ਦੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗੀ ਸੰਗਤ, ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣੈ। ਬਈ ਮਹਾਰਾਜ, ਬੜਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ ਇਹ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ, ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣੈ। ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੋਰ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਉਹ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਏ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦੈ,

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਐਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਕੇ ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਚਰਨ ਘੁੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟ ਕੇ ਸੁਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਹੀ ਸੀ। ਟੋਕਰਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲਿਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। ਕਿਵੇਂ ਪੱਖਾ ਝੁਲਵਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਕਿੱਥੇ ਦੇਵਾਂਗੇ ਦੇਣਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਐਨੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ। ਐਨੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਧਾਰਨਾ - ਹੋਵਾਂ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲ,

ਪਾਣੀ ਪੱਖਾ ਪੀਸਣ ਪੀਸ ਕੇ।

ਪਾਣੀ ਪਖਾ ਪੀਸ ਦਾਸ ਕੈ ਤਬ ਹੋਹਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਰਾਜ ਮਿਲਖ ਸਿਕਦਾਰੀਆ ਅਗਨੀ ਮਹਿ ਜਾਲੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੮੧੧

ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਵੱਡਾ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਬਣ ਜਾਣਾ, ਵੱਡੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ; ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਗ 'ਚ ਜਾਲ ਦੇ ਜੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕੁਛ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ। ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਵੇ -

ਸਾ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥

ਅੰਗ- ੩੧੪

ਜਦੋਂ ਮਨ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ -

ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨਿਆ ਤਾ ਪਾਪ ਕਸੰਮਲ ਭੰਨੇ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੪

ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਮਨ ਹਉਮੈ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਹੈ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ -

ਜਿਚਰੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਹਰੀ ਵਿਚਿ ਹੈ

ਹਉਮੈ ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥

ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਵਈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ ਤਿਸ ਕੀ

ਖਪਿ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੭

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ, ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਸੇਵਾ

ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥

ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੬

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਲਾਇਆ ਗਿਆ -

ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਲਾਇਆ ਸੇਵ ॥

ਤਿਨ ਹੀ ਪਾਏ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ, ਦਾਸ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ, ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜੋ ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਏ ਸਬਦੁ ਰਖੈ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੭

ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਗੱਡਾ ਆ ਗਿਆ। ਗੱਡੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਈ ਗੱਡੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਲਾਹ-ਲਾਹ ਕੇ ਸਾਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿਤੇ ਗੁੜ ਰਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਕਣਕ, ਛੋਲੇ, ਦਾਲਾਂ, ਘਿਉ ਵਗੈਰਾ ਰਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਦੁੱਧ ਰੱਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਜੱਥਾ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਭਾਈ ਨਾਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖੇ! ਕਹਿੰਦੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੁਛ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਲਿਆਏ ਹਾਂ। ਮੰਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਲੈ ਆਏ।

ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਆਏ ਨੇ। ਇਹ ਫੂਲਕਿਆਂ ਦੇ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਬੜਾ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਸਿੱਖੇ! ਉਰੇ ਆਓ ਸਾਡੇ ਕੋਲ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ? ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ, ਅਸੀਂ ਸਰਹੰਦ ਵਿਚ, ਮਾਲੀਆ ਭਰਨ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ ਸੂਬੇ ਕੋਲ ਤੇ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਘਬਰਾ ਗਿਆ, ਜਿਹਨੂੰ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਚਿੱਤ ਘਬਰਾਵੇ, ਰੋਈਏ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ

ਰੋਏ, ਫੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਕੇ ਵੀ ਰੋਏ। ਡਰਦੇ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਇਥੇ ਹੀ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ। ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਚਿਤਵ ਲਿਆ ਕਿ ਚਾਹੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੀਏ ਤੇ ਚਾਹੇ ਮਰ ਜਾਈਏ। ਪਰ ਆਪਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੀਏ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਕੱਟੀਂ ਫਿਰਨ। ਇਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਰਾਂ 'ਤੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਜੰਗ ਹੋ ਗਇਆ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਅਜੇ ਤਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ ਬੰਦੇ ਮਰੇ ਪਏ ਨੇ। ਕੁਛ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਉਣ ਉਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲੜੀ ਗਏ। ਇਕ ਐਸਾ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਬਾਣ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਿਆ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਦੂਜਾ? ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਹੁਣ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗਣ ਹੀ ਲੜਾਂਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤੇ, ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਦੋ ਚਾਰ ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਲੜਾਂਗੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਬਲ ਹੈ ਓਨਾਂ ਕੁ ਹੀ ਬਲ ਲਾਵਾਂਗੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਲੋਥਾਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਨਵਾਬ ਵਗੈਰਾ ਸੀ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਰਹੰਦ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਕੋਈ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈਏ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਲਾਹ ਲਏ ਸਾਰੇ ਹੀ। ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪੂੜ ਪਾ ਲਈ, ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਮਲ ਲਈ। ਬਉਰੇ ਬਣ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿੰਦੈ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਦੇਂਦਾ। ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕੁਟਦਾਂ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਕੁਟਦੈ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ 'ਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਵੜੇ ਉਥੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਮਲੇ ਆ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਧੂਈਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ। ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਚੁਕਦੇ ਨੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਕਿੱਥੇ ਗਏ? ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕਿੱਥੇ ਹੋਏ? ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਡੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਜਿਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲੱਕੜ ਮਿਲੇ, ਅਸੀਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂ ਸੁੱਟ ਦੇਈਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਕੁਛ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਮਲੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਅੱਧਜਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਲਕੜਾਂ

ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੀਬੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਯੁੱਧ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੌਂਸਲਾ ਕਰਿਆ, ਸਾਰੇ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਏ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਲਿਆ-ਲਿਆ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਪਤਾ ਲੱਗੀਆਂ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ, ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਕ ਸਹਿਮੇ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਤੇ ਬੀਬੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕਰਿਆ। ਉਹ ਡਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਉਸ ਨੇ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ।

ਸੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਕਿਤੇ ਨਾ ਲੱਭੇ। ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਖੀਰ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਬਗ਼ੈਰ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਅਲੋਪ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਓਡਾਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਆ ਕੇ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਆ ਗਏ, ਉਤੇ ਪੱਤੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੈ ਕਿ ਇਹ ਸੀਸ ਕੱਟ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਸੋ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ। ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿਹਲ ਪਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗਾਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਮਿੱਟੀ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾਈ, ਝਾਫੇ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾਏ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਪਏ ਸੀ। ਭਵਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਅੱਗ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪਏ ਬਾਣ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਜਲਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਘਟਿਆ, ਜਲਾਲ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੀ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਫੇਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਸੀਂ ਜਿੱਥੇ ਲਕੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਸੀ ਉਥੇ ਉਹ ਅੱਧ ਜਲੇ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਸੀ ਇਕ ਢੇਰੀ ਉਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਦੂਜੀ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੀ ਢੇਰੀ ਉਪਰ ਸਰੀਰ ਰਖ ਕੇ, ਅਗਨ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਏਧਰ ਉਧਰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਅਸੀਂ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜਾਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੇ ਕਿ ਆਹ ਕਮਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੌਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਗਲ ਬਣ ਕੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਅਸੀਂ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਕਤਰੇ ਆ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ, ਧੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ-ਧੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਸਿੱਖੇ! ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਮੇਰਾ ਜੋ ਮਨ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਉਹ ਥਾਂ ਪੈ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ! ਮੰਨਿਆ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ,
ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਹੋਈ ਪਰਵਾਨ।

ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਪਿਆਰਿਓ! ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਛਿਆ ਹੈ, ਕਹੋ ਸਾਨੂੰ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਸੰਗਤਾਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੀਰ ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਰਿਹਾ। ਹੁੱਭਕੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਰੋਂਦੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਰੋਵੋ ਨਾ। ਰੋਈਦਾ ਹੁੰਦੈ ਸਾਕਤਾਂ ਵਾਸਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਜੂਨਾਂ ਧਾਰਨੀਆਂ ਨੇ -

ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਮੁਏ ਕਿਆ ਰੋਈਐ ਜੋ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਜਾਇ ॥
ਰੋਵਹੁ ਸਾਕਤ ਬਾਪੁਰੇ ਜੁ ਹਾਟੈ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ ॥ ੧੬ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਤਾਂ ਜਸ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰ ਗਏ। ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤਕ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜਸ ਸੰਸਾਰ ਗਾਏਗਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਬਈ
ਜਸ ਗਾਉ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਕਰ ਗਏ ਪਿਆਰੇ।

ਕਬੀਰਾ ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ
ਮਰਿ ਭਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥
ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ। ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਅਫਸੋਸ ਕਰੋ। ਉਧਰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਮੰਗੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ, ਸਮਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਗਲ 'ਚ ਪੱਲਾ ਪਾਇਆ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਿਤੇ ਸਾਡੀ ਮਾਲਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਸਾਡੀ ਮਾਲਕੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਸਾਡੇ ਗਲ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਖਸ਼ੀ ਮਾਲਕਾ! ਕਿਤੇ ਵਸਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਾਹ 'ਚ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਲੱਗੇ। ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਵਸਣ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਟਿਕਾਣਾ ਦੇ ਦਿਓ। ਜਿੱਥੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਲਈਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ। ਜਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਅਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਰਾਜ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਕੁਰਸੀ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਘਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ

ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਰਾਜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸੀਗੇ। ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭੇ, ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦ ਵਾਲੇ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ ਸੀਗੇ ਉਹ ਵੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਵੀ ਕੁਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਲੀਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵੋਗੇ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਛੋਟ ਰਹੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਈ ਬਣ ਕੇ ਵਸੋਗੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਰਾਜ ਲੈ ਲਿਆ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਐਨਾ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਸੋ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੈਂ ਬਾਤ ਕਰੀ ਸੀ, ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਹੁਣ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਨੌਂ ਦਿਨ ਤੇ ਨੌਂ ਘੜੀਆਂ ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਡੱਲ੍ਹਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਹੈ? ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਇਥੇ ਰਹੋ ਤੁਸੀਂ। ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕੀ ਕਰਨੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਡੱਲਿਆ! ਉਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਚੱਲ। ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਜੜਾਊ ਕੜੇ ਦਿਤੇ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਖੰਡਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਆਪਣਾ। ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਬਰਕਤਾਂ, ਦਸਤਾਰ ਵੀ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਬਿਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਕੀ ਕਰਨੈ, ਆਗੀ ਬਾਜਰਾ ਖਾ ਲਈਦੈ, ਮੋਠ ਖਾ ਲਈਦੈ ਨੇ, ਵਧੀਆ ਨੇ ਸਾਨੂੰ। ਐਵੇਂ ਝੰਜਟ ਗਲ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਮੁਖੀ-ਮੁਖੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਇਕ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਗਏ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸਿੱਖ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੱਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਘਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਨੱਠ ਗਏ ਰਾਤ ਨੂੰ। ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਡੱਲਿਆ! ਤੇਰੀ ਕੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਹੋਗੇ, ਉਥੇ ਸੀਸ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਲੈ ਲਿਓ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਡੱਲਿਆ! ਤੇਰਾ ਸੀਸ ਨਹੀਂ

ਲੈਣਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਡੱਲ ਸਿੰਘ! ਤੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਤਾਜ ਰੱਖਣੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰੀਂ ਫਿਰਦਾਂ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਕੱਚੇ ਸੀਗੇ ਇਹ ਨੱਠ ਗਏ -

ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ

ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੫

ਝੜ ਗਏ ਮਹਾਰਾਜ। ਇਕ ਦੋ ਮੰਜਲਾਂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੋਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਡੱਲਾ ਪਹਿਰੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਡੱਲਿਆ! ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਡੱਲਿਆ! ਡੱਲ ਸਿੰਘ। ਉਥੇ ਇਕ ਫਕੀਰ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ, 'ਨਾ ਡੱਲਾ ਨਾ ਮੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਇਕੱਲਾ।' ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ! 'ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਨਾ ਇਕੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਅੱਲਾਹ।' ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੇ ਆਪ, ਸਾਥੀ ਸਾਥ ਛੱਡਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਨੱਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਖੰਡਾ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮੰਜੇ ਦੀ ਬਾਂਹੀ ਨਾਲ ਰਖਿਆ ਹੋਇਐ, ਜੜਾਊ ਕੜੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੁਖੜਾ ਮੋੜ ਗਿਆ ਪਿਆਰਿਓ! ਘਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਘਰ ਤਾਂ ਕਦੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਇਹਨੂੰ ਕਿ ਜੋ -

ਜੋ ਘਰ ਛੱਡਿ ਗਵਾਵਣਾ ਸੋ ਲਗਾ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੩

ਉਹਦੇ 'ਚ ਕਾਹਨੂੰ ਰੱਤਿਆ ਹੋਇਐਂ, ਜਿਹੜੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਵਾਉਣੇ ਨੇ। ਸੱਚੇ ਘਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ।

ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ! ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਡੱਲਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੱਚਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀ ਕੀ ਰਜਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੋ ਮੋੜ ਦਿਓ ਨਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ, ਅਖੀਰ ਦਮ ਤਕ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਛਲ ਲਗਦੈ, ਕਪਟ ਲਗਦੈ ਤੇਰੀ ਬਾਤ 'ਚ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਾਂ, ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਸੀਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਏਧਰ ਦਿਤੇ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਲੰਮੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਗੌਰਾ ਤੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਚਾਚਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ। ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਂਗੇ।

ਦੋ ਤਿੰਨ ਲੰਘ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ

ਕਹਿੰਦੇ, ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ। ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਓ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਲੈ ਕੇ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਹ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਹ ਦੌੜ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ਸੀਸ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ,
ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਭੱਜ ਗਏ ਪਿਆਰਿਓ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿੰਨੇ ਨਵੇਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇਵੇਂ ਭਰਾ ਰਹਿ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੁਲਾਓ। ਇਹ ਮੌਕਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਐਸਾ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਡੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਡੋਲ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਕਤ ਲੜਕੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਿਹੜੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਈ ਸੀ ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ, ਉਹ ਬਿੱਲਾ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਡੋਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਅਕਬਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆ ਗਏ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਗਿਰਦੇ-ਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜੁਲੀਅਸ ਸੀਜਰ ਡੋਲ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਪੱਕਾ ਸਾਥੀ, ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲਿਆ ਹੋਇਐ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਈਸਾ ਜੀ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਨੇ, ਪਿਤਰਸ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗਵਾਹੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹਦੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਤਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਸੀ, ਕੈਦ 'ਚ। ਈਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ, ਸੱਤੋ ਤਾਲੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਸੀ ਕੈਦ ਦੇ। ਆ ਗਿਆ, ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਹੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਿਲਦੀ, ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਮੌਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿਤਰਸ ਵੀ ਡੋਲ ਗਿਆ। ਪਿਤਰਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਸੇ ਐਸੇ-ਐਸੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਐਸੇ ਵਕਤ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਥੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਰੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਆਹ ਸਵਾ ਲੱਖੀ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੈ ਇਹ। ਪਰਖੇ ਹੋਏ ਸਿਖ ਨਾਲ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕੱਚੇ-ਕੱਚੇ ਚਲੇ ਗਏ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਘਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰਨਗੇ। ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮਰ ਗਿਆ, ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਡੱਲਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਇਕ ਤਕੜਾ ਪੋਤਾ ਤਕਲਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਇਕ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਨਿਕਲ ਆਈ, ਘਰ ਹੀ ਸੁੰਨਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਹੜੇ ਘਰ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ

ਸੀ। ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਹੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ -

ਬਾਮੁਣ ਗਾਂਠੀ ਵੰਸ ਘਾਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਾਰੇ।
ਮਦੁ ਪੀ ਜੁਏ ਖੇਲਦੇ ਜੋਹਨਿ ਪਰਨਾਰੇ।
ਮੁਹਨਿ ਪਰਾਈ ਲਛਮੀ ਨਗ ਚੋਰ ਚਗਾਰੇ।
ਵਿਸਾਸ ਧੋਹੀ ਅਕਿਰਤਘਣਿ ਪਾਪੀ ਹਤਿਆਰੇ।
ਲਖ ਕਰੋੜੀ ਜੋੜੀਅਨਿ ਅਣਗਿਣਤ ਅਪਾਰੇ।
ਇਕਤੁ ਲੁਇ ਨ ਪੁਜਨੀ ਬੇਮੁਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਉਂਦੇ ਮਰ ਜਾਵਣਾ,
ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਔਖੀ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ੨੦ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ੧

ਅੰਗ- ੧੧੦੨

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਿਆ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੈ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦੈ-

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਖਾਲਸ ਦੇਵ।
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।

ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ। ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾ ਦਿਆ ਕਰਦੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਉਹਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਗੰਮਤਾ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ, ਨਿਰਾਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਜੂਲੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਆਪ ਨੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਯੁੱਧ ਲੜੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਇੰਚ ਜਿੰਨੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਕੀ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਰਾਜੇ ਹਾਰ ਗਏ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਹਾੜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਕਰ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਪਹਾੜ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਸੀ। ਫੇਰ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਮਰਾਠੇ ਵਾਂਗਣ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰੂਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ, ਨਰੋਏ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋਣ। ਖਾਲਸਾ ਕਹਿ ਕੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਸਾਧੂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ।

ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਣ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰ ਸਕੀਏ, ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਕੇ। ਇਸ ਜਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਚਲਾਈਏ। ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀਏ, ਨਾਮ ਜਪੀਏ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ-

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੩੯੪

ਅਸੀਂ ਟੁੱਟਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਟੁੱਟਿਆ ਕਰਦਾ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ

ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੭

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੨

ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ ਵਿਚ ਬੋਲੋ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੋ।

ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-29)

ਸੈਣ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ। ਫੇਰ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰੀਵਾ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਾਲਸ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਫੋੜਾ ਸੀ, ਸੈਣ ਦੇ ਮਾਲਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਆਰਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਸੈਣ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਜਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਆਏ ਕਿ ਰਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹੇਗਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਦੰਡ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਪਛੜ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ, ਸੈਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ, ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੈਣ ਜੀ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਓ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਚੋਗਾ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸੈਣ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜੈਸੇ ਭਗਤ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਆਪ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਕੱਟੇ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ੋ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਸ਼ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਇਹ ਸੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਵਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਭਗਤ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਗਤ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਬਾਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਾਇਆ ਪਰ ਇਕ ਵੀ ਬਾਣ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗਿਆ; ਉਚੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੋਂ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆਹਿਸਤਾ-ਆਹਿਸਤਾ ਐਉਂ ਟਿਕ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਰੁੱਖ ਦਾ ਫੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਪਰ ਪਾਣੀ ਨੇ ਨਾ ਡੋਬਿਆ।

ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਗਏ, ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਐਉਂ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਬੈਠੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅੱਗ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਾਲਣ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗ ਸਾੜ ਨਾ ਸਕੀ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੇ ਤੱਤਾ ਥੰਮ੍ਹ ਕਰਾ ਕੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਥੰਮ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਜਾਹ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਤਪਦੇ ਥੰਮ੍ਹ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਤੇਰੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਹੈ? ਤਾਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਸਕਦੀ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ

ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਤਿਕੋ

ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਯਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ

ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ

ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੮

ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਸਤੰਭ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹੈਂ? ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪਿਤਾ ਜੀ! ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ, ਇਕ-ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾ ਹੋਵੇ।” ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਥੰਮ੍ਹ ਵਿਚ ਗੁਰਜ ਮਾਰੀ। ਹੋਇਆ ਕੀ? ਥੰਮ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਫਟ ਕੇ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਘਰ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੈਤ ਦੇ

ਕੱਲਰ ਕਵਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ।

ਪੜ੍ਹਨ ਪਠਾਯਾ ਚਾਟਸਾਲ

ਪਾਂਧੇ ਚਿਤ ਹੋਆ ਅਹਿਲਾਦ।
 ਸਿਮਰੈ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ
 ਗਾਵੈ ਸ਼ਬਦ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ।
 ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਸਭ ਚਾਟੜੇ
 ਪਾਂਧੇ ਹੋਏ ਰਹੇ ਵਿਸਮਾਦ।
 ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਰੁਆਇਆ
 ਦੋਖੀ ਦੈਤ ਵਧਾਯਾ ਵਾਦ।
 ਜਲ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਘੱਤਿਆ
 ਜਲੈ ਨ ਡੁੱਬੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦ।
 ਕੱਢ ਖੜਗ ਸੱਦ ਪੁਛਿਆ
 ਕਉਣ ਸੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਉਸਤਾਦ।
 ਬੰਮ ਪਾੜ ਪਰਗੱਟਿਆ
 ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਨਾਦਿ।
 ਬੇਮੁਖ ਪਕੜ ਪਛਾੜਿਅਨੁ
 ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ।
 ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਨ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/2

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਉਪਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੂਝ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਉਲਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਣੇਪੂਰਵਕ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਜੀਵ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਓਪਰੀ ਪੜਤ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪੁਠਾ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ, ਜੋ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕਈ ਝਲਕਾਰੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਤਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ-

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ।

ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋਹ ਰਹਾ।

ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਐਸੀ ਲਗਾਤਾਰੀ ਧੁਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਐਨਰਜੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਧੁਨ ਕਹਿ ਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੋ॥

ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ

ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੋ॥

ਅੰਗ - ੮੧

ਇਹ ਧੁਨ ਸਦਾ ਹੀ ਅਖੰਡ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਬੇਸੂਝ ਐਨਰਜੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਸਤਿ ਚਿਤ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਚੇਤਨ ਧੁਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਅਨੰਤ-ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਉਂਤ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੇਤਨ ਧੁਨ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਧੁਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਧੁਨ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਰਬ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਓਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲ ਕੇ ਇਸ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਜੇ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਕਹੀਏ ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਕਹੀਏ ਇਹ ਵੀ ਯਥਾਰਥ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਇਹ ਹੈ, ਉਹੋ ਕੁਝ ਹੈ, ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕੇਵਲ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰੇਰੇ ਹੋਏ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂ ਆਤਮ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਗੁੰਗੇ ਕੀ ਮਠਿਆਈ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਉਚਾ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਇਸਦੀਆਂ ਕੋਈ ਟੋਹਾਂ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਜਦੋਂ

ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਸ-ਸ਼ਾਸ ਇਸ ਧੁਨ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਮਾਪਿਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ ॥
ਉਰਭਿ ਪਰੇ ਜੋ ਛੋਡਿ ਛਡਾਨਾ ॥
ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਮਨਹਿ ਬਿਸਰਾਨਾ ॥**

ਅੰਗ - ੨੫੧

ਸੋ ਐਡੇ ਉਚੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਦਾ ਪਤਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਸਾਡੀ ਅਸੀਮਤ ਖੁੱਧੀ ਨੂੰ ਟੋਹਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ
ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥
ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ
ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ
ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥
ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥**

ਅੰਗ - ੯੨੧

ਤੇ ਮਾਇਆ ਬਾਰੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਇਆ ਉਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਧੁਨ ਨੂੰ ਖੰਡਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ -

**ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ
ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥**

ਅੰਗ - ੯੨੧

ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਲਿਵ ਮੁੜ ਕੇ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਨ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ 'ਰਸ' ਦਾ ਹੋਵੇ, 'ਜੋਤੀ' ਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਚੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਵੇਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ; ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵ ਅਖੰਡ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਟੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਮੁੜ ਕੇ ਇਸੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਅਖੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜਿਸਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਂ ਆਤਮਾ ਜਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
ਜਿਨਾ ਲਿਵ ਲਾਗੀ**

ਤਿਨੀ ਵਿਚੇ ਮਾਇਆ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੧

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਮੁੜ ਇਹ ਉਸੇ ਮੰਡਲ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਪੁਜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਸ ਜੀਵ ਦਾ ਇਕ ਦਮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਮਾਤ ਗਰਭ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਅਨੁਭਵ ਇਕ ਦਮ ਇਸੇ ਮੌਕੇ ਉਪਰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਸ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਤਾ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ 'ਚੋਂ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਨਾ ਪੀਤਾ, ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ, ਉਸ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਦੁਖ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਚਲ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲਕ ਸਰੀਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਸਨ, ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਸਨ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਤੂੰ ਡਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੈਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਅਸਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਡੇ ਜਿੰਮੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰੇਂਗਾ, ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਖਸ਼ਾ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਨਾਗਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਨਾਗਨੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਾਗ ਵਰਗਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ, ਤੋਤਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਇਹ ਸੋਹਣੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਧਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਣ-ਛਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਠੱਗਣੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ-ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਗਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਕਿਸੇ

ਦੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜੋ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਾ, ਹੜੱਪ ਕਰ ਜਾਣਾ, ਇਸਦਾ ਸਹਿਜ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਕਰੂਰ ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

**ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ
ਜਗਤਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ॥
ਇਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ
ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਗਾਰੜੁ
ਤਿਨਿ ਮਲਿ ਦਲਿ ਲਾਈ ਪਾਇ॥**

ਅੰਗ - ੫੧੦

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਕੌਬਰੇ ਨਾਗ ਵਰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਉਪਰੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਪੜਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

**ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪੁ ਹੈ
ਜਗੁ ਘੇਰਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਇ॥**

ਅੰਗ - ੧੪੧੫

ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭੇਤ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ, ਨਾ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਕੇ, ਨਾ ਹੀ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

**ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ
ਗੁਰ ਗੁਰੁੜ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ॥**

ਅੰਗ - ੧੪੧੫

ਇਸ ਦੇ ਬਲ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

**ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਉਪਰਿ ਨਹੀ ਬਲੀਆ॥
ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਛਲੀਆ॥
ਮਾਰੁ ਮਾਰੁ ਸ੍ਰਪਨੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਿ ਪੈਠੀ॥
ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਡਸੀਅਲੇ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਡੀਠੀ॥**

ਅੰਗ - ੪੮੦

ਜੋ ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣਾ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਸਦੀਵ ਹੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਸਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਾਹਰ

ਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਰਚ-ਮਿਚ ਗਈ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬੋਝੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ॥
ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ॥
ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੋਬ॥
ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ॥
ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ॥
ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ॥
ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰ ਵਾਸੁ॥
ਅਠਵੈ ਕੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ॥
ਨਾਵੈ ਧਉਲੇ ਉਭੇ ਸਾਹ॥
ਦਸਵੈ ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ॥
ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ॥
ਉਡਿਆ ਹੰਸੁ ਦਸਾਏ ਰਾਹ॥
ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ॥
ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ॥
ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ॥
ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਭੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੭

ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਨਮੁਖ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਤਰਸਹੀਣ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਸਮਝੌਤੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਉਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਉਚ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਤਾਂ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬੇਇਮਾਨ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਬੇਇਮਾਨੀ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ, ਰਾਜਸੀ ਬੰਦਾ ਰਾਜਸੀ ਚਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੁਰਸੀਆਂ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਠਣਠਣਾਹਟ ਉਸ ਤੋਂ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ ਬੁਲਵਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਪਿੱਠ ਕਰਕੇ ਖਪ-ਖਪ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਮਨਮੁਖਿ ਆਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਵੈ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ॥
ਜਿਤਨੇ ਨਰਕ ਸੇ ਮਨਮੁਖਿ ਭੋਗੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੇਪੁ ਨ ਮਾਸਾ ਹੇ॥**

ਅੰਗ - ੧੦੭੩

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਾਭ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸ-ਕਿਸ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਮਾਇਆ ਠਗਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਮਤ

ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਤਕ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਆਖਰੀ ਹਦ ਤੱਕ ਜਿਸਨੂੰ 'ਅੱਤ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਹੱਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥
ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਰੋਲਾ ॥**

ਅੰਗ - ੩੧੩

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਇਸ ਬੇਵਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਮੁਰਖ ਜੀਵ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਿਆ ਕੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਜੀਵ ਉਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

**ਫਰੀਦਾ ਕੁਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ
ਮਤੀ ਦੇਇਆ ਨਿਤ ॥
ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ
ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥**

ਅੰਗ-੧੩੭੮

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਸੀ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਧੁਨ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਫੁਹਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ-ਪ੍ਰਅੰਗ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਮਾਧਿਤ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਤ ਗਰਭ ਦੀ ਅਗਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਉਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਭ ਕੁਛ ਭੁਲ-ਭੁਲਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਆਪ ਵੱਡਾ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਵੱਡਾ ਪੰਡਤ ਬਣ ਗਿਆ, Ph.D; D.lit; ਬਣ ਗਿਆ, ਵੱਡੇ award (ਤਗਮੇ) ਇਸ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏ, ਹੋਇਆ ਕੀ? ਛਿਨ-ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਆਯੂ ਲੰਘਦੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਅੰਤ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਲਿਜਾਉਣ ਦਾ ਬੁਲਾਵਾ ਆ ਗਿਆ; ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ? ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੀ ਹਨ੍ਹੇਰਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲੀ ਸੀ ਉਹ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਤੂੰ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਤੇਰੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ?

**ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ
ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ ॥
ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੋੜੀ ਪਾਈਐ
ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ ॥
ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ
ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥
ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ
ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ॥**

ਨਾਨਕ ਲੇਖੇ ਇਕ ਗਲ

ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੭

ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਅੰਧਕਾਰ ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਚਕ੍ਰ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਤੂੰ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਤਤਾ ਨੂੰ ਦੱਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਨਾ ਜਾਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਅੰਧਕਾਰ ਨਾਲ ਸੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥

ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਭੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਪਰਲੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਪਰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਹ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰੋ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋ, ਇਹ ਹਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸਾਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਾਕਾਰਤਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੋਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਰੱਟ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਅਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ - ਇਸ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਵਜੂਦ ਲਈ। ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਪਰਲੇ ਪੇਤਲੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕਢਦੇ ਹਾਂ, ਕਪਟ ਭਰੀਆਂ, ਛਲ ਭਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਰੂਪ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਭ ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਕਿਵੇਂ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਈਏ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਵਾਸਤਵ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਾਸਤਵ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਤਕ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜੋ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰਨੀਆਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ (ਵਿਸਾਖੀ-13 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021)

**ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਠੇ ਹੋਂ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ, ਸੌ-ਸੌ ਮੀਲ, ਦੋ-ਦੋ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਐਵੇਂ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨਣਾ। ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਹ ਕਸਵੱਟੀ ਦੇ ਉਤੇ, ਤਰਕ ਦੇ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾ ਲਓ, ਫੇਰ ਨਾ ਛੱਡੋ।

ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਘਰ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਹੋਂ, ਹਰ ਕਦਮ ਦਾ ਫਲ ਇਕ ਅਸੁਮੇਧ ਜੱਗ ਦੇ ਫਲ ਬਰਾਬਰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਡਾ ਪੁੰਨ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਦੇ -

**ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ
ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥ ਅੰਗ - 546**

ਉਸ ਫਲ ਦਾ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਰਤ ਜਾਏਗੀ। ਜੋ ਵਿਘਨ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

**ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੋਆ ਸਹਾਈ
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨੁ ਸੁਖਦਾਈ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਬਾਣੀ
ਜਪਿ ਅਨਦੁ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ॥
ਹਰਿ ਸਾਚਾ ਸਿਮਰਹੁ ਭਾਈ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
ਹਰਿ ਬਿਸਰਿ ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਈ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇਰਾ
ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਸੋ ਜੀਵੈ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ
ਸੋ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਥੀਵੈ॥
ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸਨ
ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ॥
ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ
ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਜਾਗਾ॥
ਮਨ ਇਛੈ ਸੇਈ ਫਲ ਪਾਏ
ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਹੇਲੀ॥
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਮਧਿ ਨਾਨਕ ਕਉ
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਆ ਬੋਲੀ॥ ਅੰਗ - 617**

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ-ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਚਿੱਤਰ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਮੁਰਦੇ ਹੋ ਗਏ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਤੂੰ ਮੁਰਦਾ ਹੈਂ।

**ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਹੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ॥
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ॥
ਸਭੁ ਹਰਾਮ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ॥**

ਅੰਗ - 143

ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਨਾ ਵੱਡਾ ਬਿਜ਼ਨਸਮੈਨ, ਨਾ ਵੱਡਾ ਲੀਡਰ, ਨਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ, ਸਭ ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦਾ, ਸਭ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿੰਨਾਂ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਸਭ ਹਰਾਮ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਅਸੀਂ ਏਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਗੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਨਾਮ ਕਿਥੋਂ ਲਈਏ, ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਯਾਨਿ ਇਕ ਕੌਮ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਲੋਕ ਮਨਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜਦੇ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਖਰਚਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਕੌਮ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਵੇ? ਉਹ ਬਹੁਤ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਨੌਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤਾਈਂ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵੀ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਸੀ। ਇਕ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਓ ਤੇ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ

ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਖਾਲਸਾ, ਜਿਹੜੇ ਮਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ। ਖਾਲਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿੱਧਾ ਤੁਅੱਲਕ। ਸੋ ਏਸ ਦਿਨ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੀ। ਕੋਈ 32 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਤਕਰੀਬਨ, ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤੀ ਆਪ ਨੇ। ਆਹ ਕੌਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਅਧਰੰਗ ਹੋਏ ਨੂੰ, ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਨੂੰ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਇਹਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਮ ਦਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦੋ ਇਕੱਠੇ ਟੀਕੇ (ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ) ਲਾਏ। ਇਕ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਮੰਤਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਾਹੁਲ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ -

ਹਰਿ ਸੱਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ॥

ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ

ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ॥

ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ

ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ॥

ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ

ਹੋਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ॥

ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ

ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ॥

ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ॥

ਸੱਚਾ ਅਮਰ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ॥

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਪ ਕਰਿ

ਪੰਚ ਦੂਤ ਸੰਘਾਰੇ॥

ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਢੋਈ ਨਾਂ ਲਹਿਨਿ

ਜੋ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰੇ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੱਥੇ ਉਜਲੇ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰੇ॥

ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਧਿਆਈਐ

ਸਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ॥

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਜੀ,

(ਦੂਜਾ) ਵਾਰ 41/1

ਖੰਡੇ ਦੀ ਬੇਲਾ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬੇਲਾ ਆ ਗਈ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਖਾਲਸਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਧਾ

ਸਬੰਧ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਆਪ 11 ਮਹੀਨੇ, 11 ਦਿਨ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸ ਵਿਚ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਰਹੇ। ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਧੂਆਂ ਤੇ ਗਈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੱਤ ਸੀ ਸਾਧਾਂ ਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬੋਝ ਚੁੱਕ ਸਕਣ।

ਜੇ ਪੂਰਾ ਸਾਧੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ, ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ, ਜਿੰਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੱਤ ਮੰਤਾਂਤਰ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਪਰ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਜੋ ਜਗ ਦਾ ਭਾਰ ਥੰਮ ਲਏ।

ਸੁਾਵਗ ਸੁੱਧ ਸਮੂਹ ਸਿਧਾਨ ਕੇ

ਦੇਖਿ ਫਿਰਿਓ ਘਰ ਜੋਗ ਜਤੀ ਕੇ॥

ਸੂਰ ਸੁਰਾਰਦਨ ਸੁੱਧ ਸੁਧਾਕਿ

ਸੰਤ ਸਮੂਹ ਅਨੇਕ ਮਤੀ ਕੇ॥

ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰਹਿਓ

ਮਤ ਕੋਊ ਨ ਦੇਖੀਅਤ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ ਕੇ॥

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੀ ਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੂ ਤੇ

ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨੁ ਏਕ ਰਤੀ ਕੇ॥

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੂਯੇ

ਸਾਰੇ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖਿਆ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਸੁਾਵਗ ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਦੇਖੇ, ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਦੇਖੇ, ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਖੇ, ਪਰ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬੋਝ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵੀ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈ, ਪੜਦਾਦੇ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬੋਝ ਥੰਮਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਧੂ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਦੇਖਿਆ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਗੱਲ, ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਕਿਵੇਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਕਦੇ ਸੋਚਣਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੰਸਾਰ ਮਿਥਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਐਉਂ ਕਹਿਣ ਤੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਦੇਹ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਾ ਦੇ ਕਿਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋ ਗਏ, ਕੋਈ ਰੱਬ

ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਗੋਰਖ ਦੇ, ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਗੋਰਖ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਰਕਨ ਵਿਚ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਰੱਬ ਤਾਂ ਆਹੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ। ਜੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਐਉਂ ਕਰ, ਘਰ ਬਾਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਲਿਆ ਕੇ ਇਥੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ ਦੇ। ਜੇ ਮਸੰਦਾਂ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਕਾਇਮ ਕਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪੈਸਾ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ-ਦੇ। ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ, ਲੈਣ-ਲੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਐਸਾ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹੈ? ਜੇ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਵਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 11 ਮਹੀਨੇ, 11 ਦਿਨ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ, ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤਕ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਇਓ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜਗ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਇਓ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੁਣਾ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ ਬਈ ਦੇ ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗਣੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ, ਇਕ ਸਬਜ਼ੀਧੋਰਾਂ ਦੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਸ ਖਾਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਮੋਹਰਾਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ, ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ-ਰੁਪਿਆ ਮਿਲੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਕੋਈ-ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਬਹਿ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸੀਗੇ ਹੀ, ਖਾਂਦੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮਾਸ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਣਾ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਰੁਚੀ ਸੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਲਾਈਨਾਂ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੋਹਰ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਇਕ-ਇਕ, ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੋ! ਪੰਡਤੋ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀਗੇ। ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਕਹਿਣ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਐਨੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ, ਤੁਸੀਂ

ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਗ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਚਰਿੱਤਰ ਗਿਰਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਸ ਖਾਧਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਮੋਹਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਦਾਨ ਵਿਚ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਨਿਕਲੇ ਹੋ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਰਗ ਸੀਗਾ ਇਥੇ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਜੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨ ਦੀ। ਉਹ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚੁੱਕਣ ਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸੀਧਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਦੇਵੀ ਫੇਰ ਵਰ ਦੇ ਦੇਵੇਗੀ। ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਨਾਸ, ਉਸੇ ਵਕਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਕਦੇ। ਜਿੰਦ ਪੈ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਭਰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦੇ ਸੀ, ਪਹਾੜ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿੰਨੇ ਲੋਕ ਸੀ, ਉਹ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਝੂਠੇ ਦੇ ਘਰ ਤਕ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ, ਆਪ ਨੇ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਜਦੋਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਭਾਈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਬਲੀ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਚਾਰੀ ਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਬ੍ਰਾਹਮਚਾਰੀ ਕੌਣ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਇਥੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਲ ਤੇ ਤੇਰੀ ਬਲੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਦੇਵੀ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏਗੀ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਦੇ। ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਨੱਠ ਗਏ, ਜਿੰਨੇ ਸੀ ਉਥੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ। ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਹੜੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸੀ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਪੁਛੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਔਖਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ। ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੁਛ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਐਨੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਰਾਹੂ ਤੇ ਕੇਤੂ ਹੈ ਇਹ ਸਾਡੇ ਬਲਦ ਨੇ ਤੇ ਸਾਡਸਤੀ ਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਹੈ। ਪੱਤਰੀ ਸਾਡੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬੀਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਕਿੰਟ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਬੀਜੇਗਾ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਫਸਲ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਵੇ ਘਰ ਕਿ ਨਾ ਆਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਰਾਹੂ ਕੇਤੂ ਬੈਲ ਹਮਾਰੇ,

**ਸਾਡਾਸਤੀ ਹੈ ਖੇਤੀ
ਪੱਤਰੀ ਹਮਾਰੀ ਖਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰਨ,
ਮਾਰ ਲਿਆਵੇ ਛੇਤੀ।**

ਉਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਮਾਰ ਲਿਆਏਗੀ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਕੀ ਜਪਣਾ ਹੈ? ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਕੰਮ ਐਵੇਂ ਹੀ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਏਹ ਵੀ ਗਏ। ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਪਾਖੰਡ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜਮਾਤ ਆ ਗਈ। ਵੱਡੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੀਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਗਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਇਆ ਜਿਹੜੀ ਸਫਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਤਿਆਗ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਪੈਸੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ। ਲੰਗਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੀ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਡਾ ਵੀ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਪੀਆਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆਓ। ਚਿੱਪੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਲਾਖ ਤੋੜ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਲਾਖ ਤੋੜੀ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਛਣ-ਛਣ ਅਸ਼ਰਫੀਆਂ ਗਿਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਵਿਚੋਂ। ਸਾਰੇ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੰਤੋਂ! ਆਹ ਗੱਲ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਇਹ ਵੀ ਗਏ।

ਫੇਰ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਗਈ, ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਲ, ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਿਆ। ਗੱਲ ਚਲਾਈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਅਧੋਗਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਜੁਲਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਜੁਲਮ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਹਿੰਮਤ ਕਾਹਦੀ ਕਰਨੀ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਘਰ ਬਾਰ ਉਜਾੜ ਦਏਗਾ। ਇਹਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੀ ਉਹਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਿੰਨੇ ਸੀ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੋਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਥਰਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਇਕ ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਮੈਂ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਟਕੇ-ਟਕੇ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਕਦੇ ਸੀ, ਬੀਬੀਆਂ ਵਿਕਦੀਆਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣੇ ਤੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੈਂਪ ਲਾ ਲਿਆ,

ਇਕ ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕਰਾਇਆ, ਐਨਾ ਖੂਨ ਉਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਤੰਬੂ ਬਦਲ ਕੇ, ਹੋਰ ਥਾਉਂ ਲਾਉਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲਾ-ਤਾਲਾਹ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕੀ ਆਸ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਰਾਜੇ -

**ਕਲਿ ਆਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ
ਖਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ॥
ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦੇ
ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ॥**

ਵਾਰ 1/30

ਬੇਗਾਨਾ ਹੱਕ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ। ਪਰਜਾ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ਪਰਜਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨੇ। ਪਰ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ। ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

**ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ
ਕੂੜ ਕੁਸਤਿ ਮੁਖਹੁ ਆਲਾਈ॥**

ਵਾਰ 1/30

ਝੂਠ ਹੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋ ਗਏ ਰਾਜੇ। ਪਰਜਾ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗਈ। ਸੋ ਜਾਤ ਪਾਤ ਐਨੀ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਨੁੱਖ ਵੰਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਤਾਕਤ ਘਟ ਗਈ। ਉਚ ਨੀਚ ਆ ਗਈ। ਵਰਣ ਆਸ਼ਰਮ ਆ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੁੱਗੂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਜਾ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਈ। ਕੋਈ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਜੰਡ ਮੰਡ 'ਚ ਪਿਆ ਹੋਇਐ। ਕੋਈ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ 'ਚ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਪਰਜਾ ਅੰਨੀ ਹੋਵੇ, ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੱਕ ਕਿਵੇਂ ਲੈਣੇ ਨੇ। ਉਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾ ਰਾਜਾ ਕੰਮ ਦਾ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਪਰਜਾ ਕੰਮ ਦੀ ਰਹੀ।

**ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇਦੇ
ਨਚਨਿ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤੁ ਬਿਧਿ ਭਾਈ॥**

ਵਾਰ 1/30

ਗੁਰੂ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਚ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਉਚੇ ਕੁਕਹਿ ਵਾਦਾ ਗਾਵਹਿ

ਜੋਧਾ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - 470

ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਹੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰੱਬ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਚੀ-ਉਚੀ ਕੂਕਦੇ ਨੇ। ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ-ਧਰ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ।

**ਸੇਵਕ ਬੈਠਨਿ ਘਰਾਂ ਵਿਚਿ
ਗੁਰ ਉਠਿ ਘਰੀ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ ॥**

ਵਾਰ 1/30

ਫਲਾਣਾਂ ਸੇਵਕ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਰੁੱਸ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਚਲੋ ਉਹਦੇ ਘਰ ਚੱਲੀਏ। ਆਹ ਚਰਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ।

ਜਿਹੜੇ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ ਉਹ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰ ਹੋ ਗਏ।

**ਕਾਜੀ ਹੋਇ ਰਿਸਵਤੀ
ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕ ਗਵਾਈ ॥
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਦਾਮ ਹਿਤ
ਭਾਵੈ ਆਇ ਕਿਥਾਉ ਜਾਈ ॥
ਵਰਤਿਆ ਪਾਪ ਸਭਸ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥**

ਵਾਰ 1/30

ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ, ਪਤੀ ਤੇ ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਾਲੀਏ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਪੈਸਾ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੇ ਪੈਸਾ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਗੁੱਥਮ-ਗੁੱਥੀ। ਕਿਤੋਂ ਲਿਆਵੇ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਵੇ, ਚਾਹੇ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆਏ, ਪੈਸਾ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਵਧੀਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਘਰ 'ਚ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ।

ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਈਏ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਸੰਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਮਸੰਦ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੰਜੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ। ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਸੰਦ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤਕ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਭੇਜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਚਲਾਈ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਦਸਵੰਧ ਲਿਆਉਂਦੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਛ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲੇ, ਕੁਛ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਰਹਿ ਗਏ।

ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਵੰਡ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਛ ਰਾਮਰਾਇ ਦੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਰਹਿ ਗਏ। ਐਨੇ ਤਕੜੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾਲ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਨੇ। ਸਮਾਧੀ

ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਟਕਾ ਸੀ ਉਹ ਆਪਾਂ ਖਾ ਜਾਈਏ। ਐਨੀ ਠੱਗੀ ਮਸੰਦਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਉਹ ਹੀ ਹਾਲ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਹੀ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਐਉਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੁਲਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨਚਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਕੁੱਤੇ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਦੇ ਨੇ। ਗਰੀਬ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਸਭ ਗਹਿਣੇ ਗੱਟੇ ਵੇਚ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਵੇਸਵਾ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਚਰਨ ਘੁੱਟ, ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੜਾ ਰੋਹ ਆਇਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਸਭ ਕੁਛ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਨ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਕਰ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਬੀਬੀ ਨੇ ਗਹਿਣੇ ਲਕੋ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਲਿਆ ਕੱਢ ਕੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਪੈਸੇ, ਉਹਦਾ ਆਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਚਾਰਾ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਦੇ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ। ਫੇਰ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਸਰੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਉਂਗਲੀ ਲਿਵੇੜ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ, ਅੱਖ ਵਿਚ ਲਾ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅੱਖ ਵਿਚ ਲੱਗੀ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਣ ਲਗ ਜਾਣਾ, ਉਹਨੂੰ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਵੈਰਾਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਨੀਰ ਵਹਾ-ਵਹਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਧਨਵਾਨ ਆ ਗਿਆ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਥਾਲ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਗਰੀਬ ਆ ਗਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨੱਠ ਜਾ ਇਥੋਂ, ਹੁਣ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ, ਚਲਾ ਜਾ ਇਥੋਂ। ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੁਲਮ ਐਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਭਾਈ! ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਧਨ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਿਆ। ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ? ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਹੋਣੀ ਕੀ ਸੀ, ਲੋਕ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲਗਣ ਲਗ ਗਏ। ਹੋਰਾਂ-ਹੋਰਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ਗਏ। ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਇਹ ਮੌਤ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਈ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰੇ। ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋਕ

ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਰਸਤੇ 'ਚ ਰੁਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਦ ਭਰੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਛੱਡਦਾ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਮੇਰੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੇ, ਖਾਹਮਖਾਹ ਦਾ ਵਹਿਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਐਉਂ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਆਦਮੀ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਹੀ ਤਾਂ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਲਾਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਝਿੜਕ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਘੂਰ ਦੇਵੇ, ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਘੂਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹਦੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਉਹਦੀ ਝਿੜਕ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਬਿਗਾਨੇ ਦੀ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਧੱਕਾ ਹੈ, ਗਾਲ੍ਹ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੁਬਿਧਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਘੂਰ ਦੇਵੇ, ਚਾਹੇ ਪਿਆਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।

**ਜੇ ਗੁਰ ਝਿੜਕੇ ਤ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ
ਜੇ ਬਖਸੇ ਤੇ ਗੁਰ ਵਡਿਆਈ॥**

ਅੰਗ - 759

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ ਪਰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਜਾ ਕੇ। ਸਾਰੇ ਮਸੰਦ ਉਠ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮੁਖੀ ਸੀਗਾ, ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਚੇਤੋ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਰੁੱਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਾਂ ਸੰਗਤ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮਾਣ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੁੱਠੀ ਪੈ ਗਈ। ਦੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੁੱਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਬਾਲਕ ਹੈ ਗੁਰੂ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਓ ਕਿਵੇਂ ਆਏ? ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਡਾ ਤਜਰਬਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਰਹੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ

ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਵੀ ਰਹੇ। ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਮਸੰਦ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਵੀ ਮਸੰਦ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਕਿਵੇਂ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿੰਨਾ ਝੂਠ ਤੁਫਾਨ ਬੋਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਆਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਆਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਵਿਗਾੜੋ। ਜੇ ਮਸੰਦ ਵਿਗੜ ਗਏ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਥੇ ਆਉਣੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਸੰਭਾਲਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿੱਖੀ ਲੰਕਾ ਤੱਕ ਹੈ, ਇਧਰ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਤੱਕ ਹੈ, ਏਧਰ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ, ਇਰਾਨ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਧਰ ਆਸਾਮ ਤੱਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ, ਅਸੀਂ ਮਸੰਦ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਝਿੜਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਓ ਦੂਰ, ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਆਹ ਵੀ ਕਦੇ ਗੱਲ ਸੋਚ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਐਉਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਿਆਵੇ ਨਾ ਲਵੋ, ਸਨਮਾਨ ਕਰੋ ਸਾਡਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ! ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜਿਹੜਾ ਧਨ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਧਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਹਾਤਮਾ ਪੁਜਾ ਦਾ ਧਨ ਨਹੀਂ ਖਾਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਧਨ ਨੂੰ, ਉਹ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕਿਥੇ ਲਾਈਏ ਜਿਥੇ ਛੇਤੀ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਜੰਗ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੰਗ ਦੇ ਸਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਧਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਰਾਹ 'ਚ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਲੋਭੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਧਨ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਓ। ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿੱਡੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਹਰ ਸਿੱਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਕ ਕੋਡੀ ਵੀ ਜੋ ਪਿਆਰ ਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਚਲੀ ਜਾਏ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਧਨ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲੈਂਦੇ ਓ, ਤੁਸੀਂ ਤਸੀਹੇ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਸਰਾਪ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਘਰ 'ਚ ਖਾਣ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਰਾਹ 'ਚ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਓ। ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਮੈਂ ਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਵਰਤਦਾ ਹਾਂ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਗੱਲ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇਕ ਦਮ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ। ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ

ਗਏ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਲਈ ਗੱਲ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ। ਫੇਰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਐਉਂ ਕਰ ਬਾਹਰ ਫਲਾਣਾ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਔਹ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਉਥੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਚੋਬਦਾਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸਿੱਖ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਖਤਾ ਹੋ ਗਈ, ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਮੁਖੀ ਚੇਤੂ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਨਾ ਜਾਈਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਬੜੀ ਕਰੂਰ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਚੋਬਦਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕ ਕੇ ਮੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਔਗੁਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੇਰਾ ਔਗੁਣ ਨਾ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਬੜੀ ਦੂਰੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਚੱਲ ਕੇ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਵੀ ਔਗੁਣ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ ਦੇ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਕਮੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ? ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਬੜੀ ਦੂਰੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ। ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾ ਲਵਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਰਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਵਨ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ

ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੱਢ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੋ

ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ

ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ

ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ

ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - 709

ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੋਬਦਾਰ ਪਿਛੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸਭ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਲਿਵ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ। ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੇ ਰੁਮਾਲ ਲਿਆ, ਜਲ ਪੂੰਜਿਆ, ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਚੋਬਦਾਰ ਖੜ੍ਹਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਆ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੁਆਰੇ, ਕਿਹੜਾ

ਚੋਬਦਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਚੋਬਦਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੋ ਮਸੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਬੜਾ ਬਦਮਾਸ਼ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਝੂਠਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਓ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜਾ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ, ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੀ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਅਵੱਗਿਆ ਕਾਹਦੀ, ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੇ ਕੋਲ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਖਾਲੀ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਛ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਇਕ ਜੜਾਉ ਚੂੜਾ ਹੋਰ ਕਈ ਗਹਿਣੇ ਭੇਜੇ ਨੇ, ਚੇਤੂ ਮਸੰਦ ਦੇ ਕੋਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਬੁਲਾਓ ਉਹਨੂੰ। ਬੁਲਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਚੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੇਤੋ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਥੇ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਿਆਗ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੇਤੋ! ਐਸੇ ਬੀਜ ਨਾ ਬੀਜ ਜਿਹੜੇ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਵੱਢਣੇ ਔਖੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਤੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਭਾਲਦਾ ਹੈਂ। ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈਂ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦਾਖ ਬਿਜੋਰੀਆਂ।

ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ

ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥

ਹੰਢੈ ਉੰਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥

ਅੰਗ - 1380

ਚੇਤੋ! ਦੇਖ ਲੈ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੋਏਗਾ। ਘਰ ਰੱਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੋਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਿਰੋਪੇ ਤਾਂ ਤਾਂਹੀ ਮਿਲਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਬੀਜਦਾ ਤੂੰ ਕਿੱਕਰਾਂ ਹੈਂ ਤੇ ਭਾਲਦਾ ਦਾਖ ਬਿਜੋਰੀਆਂ ਹੈ। ਦੇਖ ਲੈ, ਯਾਦ ਕਰ ਲੈ। ਕਾਫੀ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਚੇਤੋ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੀ ਮੰਨਣੀ ਹੈ। ਆਹ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਵੀ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹਦੇ ਔਗੁਣ ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਓ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾੜਾ ਬੰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮੱਥੇ ਕੀ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੇਤੋ!

ਸੋਚ ਲੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਭ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ। ਬੱਚਾ ਜੇ ਲਿਬੜਿਆ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਰਦਾ, ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਔਗੁਣ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਦੀ। ਸੋ ਚੇਤੋਂ ਦੇਖ ਲੈ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੋਏਂਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਸੱਚਮੁਚ ਤੁਸੀਂ ਚੋਰ ਸਮਝਦੇ ਓਂ ਤੇ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਸਜ਼ਤਰਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰਿਆ ਕਿ ਐਉਂ ਕਰੋ ਚੇਤੂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾਓ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਏਸ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਟਰੰਕ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਤਾਲਾ ਤੋੜ ਲਓ, ਉਥੋਂ ਚੂੜਾ ਕੱਢ ਲਿਆਓ। ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਵੀ ਮਸੰਦ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਆਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਡਰ ਗਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੋਰ ਸੀ ਵਾਢਾ ਧਰ ਕੇ। ਕੋਈ-ਕੋਈ ਸੀ ਭਾਈ ਚੰਗਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸੀ ਚੰਗੇ, ਬਾਕੀ ਮਾੜੇ ਬਹੁਤੇ ਸੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਏ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਤਾਲਾ ਭੰਨਿਆ, ਚੂੜਾ ਕੱਢ ਲਿਆਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਚੇਤੂ? ਆਹੀ ਹੈ ਨਾ ਇਹ। ਚੁੱਪ ਕਰਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹ ਲਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਪੂਜਾ ਧਾਨ ਜੋ ਖਾਏਗਾ -

ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਕਰੇਨਿ।

**ਹੱਡ ਗਾਲਣ ਮੱਤ ਮਾਰਨ
ਭਜਨ ਕਰਨ ਨ ਦੇਨਿ।**

ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਨ ਖਾ-ਖਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਆਇਆ ਧਨ ਆਪ ਖਾ-ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਤੁਸੀਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗੋਰ ਦਿਤੇ। ਇਹਦੇ ਮੂਹਰੇ ਚੇਤੋਂ ਦੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ।

**ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ ਜਗਤਿ ਰਹੀ
ਲਪਟਾਇ॥**

ਇਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ

ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ॥ ਅੰਗ - 511

ਕਹਿੰਦੇ ਚੇਤੂ, ਤੂੰ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਸਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਹ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕੰਮ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਡਾ ਦਰਜਾ ਕਿੰਨਾ ਵਧਾਇਆ ਸੀ -

**ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥**

ਅੰਗ - 306

ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦੇ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਪ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਪਾ ਵੀ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਨੇ ਤੁਸੀਂ ਗਿਰ ਗਏ? ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਨਾ ਮਸੰਦ ਰਹੇ, ਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਹੇ, ਨਾ ਜੋਗੀ ਰਹੇ, ਨਾ ਸੰਨਿਆਸੀ ਰਹੇ, ਨਾ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਰਾਜੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਅਧਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਕੌਮ ਨੂੰ। ਹੁਣ ਉਠਾਈ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਬੁਲਾਇਆ। ਐਸਾ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਲੰਕਾ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਬਲਖ ਬੁਖਾਰੇ ਤੋਂ, ਕਾਬਲ ਤੋਂ, ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ, ਈਰਾਨ ਤੋਂ, ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਰਬਤ ਤੋਂ, ਤਿੱਬਤ ਤੋਂ ਵੀ ਆਈ ਬੈਠੀ ਸੀ ਸੰਗਤ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਤੇ ਇਕ ਐਸੀ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਐਸੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਆਪ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਦੁਖ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਗਰੀਬੀ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਤੰਗ ਹੋਵੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਝੁਰੜੀਆਂ ਨਾ ਪਈਆਂ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੱਥਾ ਘੁੱਟਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਕੋਈ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹਸੁੰ-ਹਸੁੰ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ। ਪਰ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਰਾਜ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਕਿੱਡਾ ਅਨਿਆ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਐਨੀਓ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਕਿ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ। ਨਾ ਜਨੇਊ ਲਾਹ ਤੇ ਨਾ ਮੰਦਰ ਢਾਹ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਦਰਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਜਨੇਊ ਨਾਲ। ਆਪ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ -

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ

ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ॥

ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ॥

ਅੰਗ - 472

ਸਿੱਖ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਂਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਨੇਊ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲਹਿ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ, ਇਨਸਾਫ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਫਾੜ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਦੇਗ ਦੇ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਦਿਤਾ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਰੂਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਨੂੰ ਜਾਲ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੇਹ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਇਹਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਏ, ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ

ਲੇਖੇ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਗਰੀਬ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਚਖੰਡ 'ਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਦੁਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਇਹ ਪੰਡਤ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਓ। ਉਹ ਇਕ ਬਚਨ ਦੇ ਕੇ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਹ ਵੀ ਗੱਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ, ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਮਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਾਧ ਲਵੋ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਆ ਕੇ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਕਿੰਨੇ ਮੰਦਰ ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਸੋਮਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਮਥਰਾ ਦੇ ਫਰਲਾਂਗ-ਫਰਲਾਂਗ ਚੌੜੇ ਮੰਦਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦਿਤੇ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਹੁੜਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੋਲਿਆਂ 'ਚ ਬਲ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਆਹ ਬਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾਈ ਜਾਏਗੀ। ਕਸਵੱਟੀ 'ਚ ਖਰੇ-ਖਰੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਖੋਟੇ ਸਭ ਨੱਠ ਜਾਣਗੇ।

ਲੇਕਿਨ ਕਸਵੱਟੀ ਜਦੋਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ, ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ

ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ॥

ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - 949

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕਸਉਟੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਕੀਮ ਸੋਚ ਲਈ।

ਅੱਜ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, 80 ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਆਬਾਦੀ ਵੀ ਬੜੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਬਾਦੀ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਐਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਵਾਰੀ, ਪੈਦਲ ਚੱਲ-ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰ-ਹਜ਼ਾਰ, ਦੋ-ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਹੁੰਚੇ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਵਲ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚਕੋਰ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਚੰਦਰਮਾ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਹੋਵੇ। ਨੇਤਰ ਨਹੀਂ ਝਮਕਦੇ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਤੇ ਅੱਖ ਝਮਕੀ ਤੇ ਰਹਿ ਨਾ ਜਾਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੀਰ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵਲ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਕੁਛ ਰੇਖਾਵਾਂ ਉਭਰ ਆਈਆਂ। ਬੁੱਲ੍ਹ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੱਢ ਲਈ ਤੇ ਤਖਤ ਤੇ ਆ ਗਏ। ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀਸ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਕ ਸੀਸ

ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਠੋ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਸੀਸ ਦੇ ਦਿਓ। ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਗੱਲ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ। ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਵਾਜ਼ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ, ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ -

ਸਿਰ ਬਿੱਖ ਦੀ ਹੈ ਤੂੰਬੜੀ,

ਤੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਖਾਨ,

ਗੀਝੈ ਜੇ ਸਿਰ ਦਿਤਿਆ, ਲੈ ਮੇਰੇ ਸੁਲਤਾਨ।

ਵਿਚਾਰ ਆ ਗਈ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਹੰਭਾਵ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਹਾਂ, ਆਤਮਾ ਮਰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰਬੀ ਹੈ, ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਆਹ ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਲੈ ਕੇ ਤੂੰ ਗੀਝ ਸਕਦਾ ਹੈਂ, ਲੈ-ਲੈ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤੰਬੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ। ਖੜਾਕਾ ਹੋਇਆ ਗਿਰਨ ਦਾ, ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਚੋਅ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਕੁਛ ਸਹਿਮ ਛਾ ਗਿਆ, ਕਿ ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਵਰਗੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਮਹਾਂਵਿਦਵਾਨ, ਆਪ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਯੋਗੀ ਵੀ ਸੀਗੇ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ, ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਕੱਚੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਕਿਤੇ ਸੱਚੀਓਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੁੱਠੀ ਪੈ ਗਈ। ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਦੂਸਰੀ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੋਰ। ਇਕ ਸਿਰ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਠਿਆ, ਭਾਈ ਧਰਮ ਦਾਸ, ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਦਾ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਜੱਟ। ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ। ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ -

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ

ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ॥

ਅੰਗ - 1376

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਸੌਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਤਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਮਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਧਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਲੈ-ਲੈ ਮੇਰਾ ਸੀਸ।

**ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ
ਭੋਟਾ ਹੋਇਆ ਸੀਸ
ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਕੀ ਦੇਆਂ,
ਤੇਰਾ ਇਹ ਜਗਦੀਸ।**

ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀਸ ਭੋਟ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸੀਸ ਦੇਨਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ, ਤੰਬੂ ਵਿਚ। ਜਾ ਕੇ ਓਵੇਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਖੂਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੰਬੂ 'ਚੋਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੂਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਹੋਈ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਲਿਸ਼ਕਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਕ ਸੀਸ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਓਠੋਂ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਸਾਂ ਦਾ ਹਵਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਘਿਉ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਭੋਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਠੋ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਠਿਆ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਸੀ। ਜਾਤ ਦਾ ਛੀਬਾ ਸੀ ਤੇ ਦੁਆਰਕਾ ਦਾ ਸੀ। ਦੇਖ ਲਓ, ਕਿਥੇ ਹੈ ਦੁਆਰਕਾ, ਜਿਥੇ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸੀ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਮੇਰੇ ਛੋਟੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਦੱਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦੇਰੀ ਹੋ ਗਈ ਖਿਮਾ ਕਰੀ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਉਠ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਪਹਿਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਠ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ? ਸੀਸ ਮੰਗਦਾ ਹੈ? ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ
ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ
ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - 1102**

ਸੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਕਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ, ਦੁਆਰਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਦ ਪਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਠੀ ਹੋਵੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਸਤੇ 'ਚ ਬੇਅੰਤ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਆਈਆਂ, ਬੇਅੰਤ ਔਕੜਾਂ ਆਈਆਂ, ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਤੁਰਦੇ-ਤੁਰਦੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਘਰੋਂ ਜਦ ਚਲੇ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਯਾਦ ਸੀ। -

**ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ
ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ
ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - 1102**

ਫੇਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਓਂ ਸੀਸ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਹੀ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੈ।

**ਤੇਰੀ ਧੁਰਹੁ ਅਮਾਨ, ਜੋ ਕਿਛੁ ਮੇਰੇ ਪਾਸ
ਮਿਲਣਾ ਸੁਖ ਮਹਾਨ, ਮਾਲ ਇਮਾਨਤ
ਦਿਤਿਆ।**

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਤੇਰੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਮੋੜ ਕੇ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੰਬੂ 'ਚ ਲੈ ਗਏ। ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ, ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਹੋਰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸੀਗੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ, ਜੋ ਚੌਥਾ ਸਿਰ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਾਈ ਜਾਤ ਹੈ, ਬਿਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਛੋਟੀ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਹ ਸੀਸ ਮੰਗਦੇ ਓਂ, ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੇ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਿ ਇਕ ਬੀਬੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਠਿੱਲ ਗਈ, ਕੱਚੇ ਘੜੇ ਤੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਐਡਾ ਪਿਆਰਾ।

**ਇਹ ਸੀਸ ਨਿਉਦੇ ਫਿਰ ਜਗ ਆਇਆ
ਝੁਕਿਆ ਦੁਆਰੇ ਦੁਆਰ।
ਇਹ ਵਡਭਾਗੀ ਜੇ ਝੁਕੇ ਅਗੈ ਤੈਂ ਤਲਵਾਰ।**

ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਅੱਗੇ ਝੁਕਿਆ ਰਹੇ। ਸੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਆਪ ਨਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਬਿਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਪੰਜਵੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਕ ਸਿਰ ਦੀ ਹੋਰ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ 22 ਸਾਲ ਦਾ, ਘਰਵਾਲੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਦਿਤੀ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਯਾਦ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕਿ ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ -

**ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਦਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥**

ਅੰਗ - 1413

ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਸੀਸ ਬਦਲੇ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ, ਖੜਾਕਾ ਹੋਇਆ। ਪਿਛੇ ਗੱਲਾਂ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਸੀਸ ਦੇ ਦੇਈਏ, ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਜਾਏਗਾ ਸੀਸ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ। ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਜਾਓ, ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਜਾਓ। ਕਈ ਉਠ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ। ਮਸੰਦ ਨੱਠ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਤਖਤ ਦੇ ਉਤੇ ਹੀ ਸਿਰ ਵੱਢਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਬੱਲੇ ਉਤਰ ਆਇਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਬਚਾਓ ਜਲਦੀ ਕਰੋ, ਵਾਸਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਜਾਹ ਪਤਾ ਲੈ ਆ, ਕੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇਹ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੱਠ ਗਏ, ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਐਨੇ ਨਸ਼ਰਧਕ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਸੀਸ ਹੀ ਵੱਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਵੱਢਣਗੇ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੱਠਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੀ ਜਾਏਗੀ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਹੋਏਗਾ। ਜੇ ਲੋੜ ਹੀ ਆ ਬਣੀ ਫੇਰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਿਖਾਰੀ ਐਸਾ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੀਸ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ, ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਸੀਸ ਜੋੜ ਦਿਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕੀਹਦਾ ਕਿਹਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਔਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਆਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਾਦੂਗਰ, ਕਮਾਲਪਾਸਾ ਇਕ ਜਾਦੂਗਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਉਹਦਾ ਖੇਲ੍ਹ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਇਕ ਬੰਦਾ ਮਾਰ ਦਿਤਾ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਜੀਭ ਕੱਟ ਲਈ ਉਹਨੇ। ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ, ਉਸ ਨੇ ਵਗਾਹ ਕੇ ਜੀਭ ਮਾਰੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਜੁੜ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਜੁੜ ਗਈ। ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖੋ ਨਬਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਉਠਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਬੜੇ ਕੌਤਕ ਦਿਖਾਏ।

ਬਾਕੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਵੇਂ ਵੀ ਲੈ ਲਈਏ ਜੇ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ, ਮੋਹਨ ਜੀ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੱਪ ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਖੂੰਡੀ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਠ ਸਾਡੀ ਪਿੱਤ ਦੇ ਕੇ ਜਾ। ਉਠਾਲ ਲਿਆ।

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ ਫਰਿਆਦ ਆਈ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਏ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਹ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਗਊ ਚੁਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਚਿਮਤਚਿਤੀ, ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਕੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ, ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਔਹ ਗਈਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਨਿਕਲ ਕੇ। ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗਊ ਮਾਰ ਦਿਤੀ, ਗਊ ਮਾਤਾ ਮਾਰ ਦਿਤੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਫਰਿਆਦੀ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਸਤਰ ਉਤਾਰ ਦਿਤੇ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੁਚਿੱਤੀ 'ਚ ਆ ਗਏ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਦੂਜੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਅਟੱਲ ਜੇ ਐਉਂ ਜੀਉਂਦੇ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਟੱਬਰ ਇਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਕਿਹਨੂੰ-ਕਿਹਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਰੱਖੇਗਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਬਣਨਾ ਹੈ? ਫੇਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੋ ਹੋਣਾ ਹੈ ਹੋਏਗਾ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਰਾਜਾ ਫੌਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏਗਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਛਿੱਟਾ ਮਾਰਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਖਮ, ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਰ, ਗਊ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਲਿਖਾਰੀ ਐਡੇ ਕੱਚੇ ਭਰੋਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜੇ ਘੱਟ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਕਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਲਿਖਾਰੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੱਕਰੇ ਵੱਢ ਦਿਤੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ। ਓ ਬੱਕਰੇ ਕੀ ਬੋਲੇ ਨਾ? ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਪੱਠੇ ਮੁਹਰੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਸੀ। ਓ ਜੇ ਇਕ ਬੱਕਰਾ ਵੱਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਬੱਕਰੇ ਤਾਂ ਚੰਗਿਆੜਾ ਮਾਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੀ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਦੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਕਰੇ ਮਾਰੇ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਕਿਸੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਜੀਵਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਮਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਲਵ ਕੁਸ਼ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ, ਮਰੀ ਕਟੀ ਹੋਈ, ਸਿਰ ਵੱਢੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਦੇ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਕੁਛ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਇਆ ਸੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਿੰਦੇ,

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਨਰਮ ਟੈਸਟ ਸੀ, ਮੁਰਦਾ ਖਾਣ ਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਹੋਏ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪਤਾਲ 'ਚ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਅੱਜ ਪੰਜ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉੱਚਾ ਬੋਲੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ। ਲਾਉਡ ਸਪੀਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ, ਜਦ ਬੋਲ ਵਿਚ ਹੀ ਬਰਕਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਲਾਉਡ ਸਪੀਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਘਲੋਟੀ ਉੱਥੋਂ ਇਕ ਮੀਲ ਹੈ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ। ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਜਾਣਾ, ਜਦੋਂ ਘਲੋਟੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲੰਘਣਾ, ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨੀ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰਾ ਸੁਣਨਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਨੱਠ ਪੈਣਾ ਕਿ ਛੇਤੀ ਚੱਲੀਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਲੱਗ ਗਏ। ਐਡੀ-ਐਡੀ ਦੂਰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਸੰਤ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੋ ਮੀਲ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਸੀ। ਸੋ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ -

**ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਾਰਨੇ
ਉਚੇ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੇ॥
ਰਾਖੜੋ ਸਿੱਖੀ ਬੀਜ ਜਗ ਅੰਦਰ
ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ॥
ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਤਾਰਿਬੇ
ਸਮਰਥ ਭੇ ਇਹ ਪੰਚ॥
ਜਾਨਹੁ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨ ਤਿਨ
ਭੇਦ ਰਹੜੋ ਨਹਿ ਰੰਚ॥**

ਅੰਗ-5053, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖੀ ਪਰਖੀ ਸੀ, ਇਕ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੁਣ ਪੰਜ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਖਰੇ ਨਾ ਜਾਣਿਓ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ। ਖਾਲਸ ਨੇ ਸਿੱਖ। ਆਤਮਗਿਆਨੀ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ।

**ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ
ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਹ ਤਾਸਿ ਮਹਿ
ਰੰਚਕ ਨਾਹਿਨ ਭੇਵ॥**

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋ

ਪਿਆਰਿਓ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੱਸ ਗਏ ਸੀ -

**ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ॥**

ਅੰਗ - 398

ਇਹ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ।

**ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ॥
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਮੁਖ ਹੈ ਅੰਗਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਕੇ ਹੋ ਸਦ ਸਦ ਸੰਗਾ॥**

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋ)

ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਾ ਜਾਣਿਓ। ਇਹ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਏ ਨੇ, ਪੂਰੇ ਖਾਲਸੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਏ, ਪੰਜਾਂ ਵਲ। ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ, ਬਹੁਤ ਦਿਆਲੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹਉਮੈ ਨੇ ਅੱਡ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੀਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਭ ਨੇ ਇਹੀ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰਾ ਸੀਸ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਅਰਪੀਏ। ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਇਹ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ।

**ਮਮ ਸਰੂਪ ਤੁਮ ਅਬਿ ਭਏ,
ਹੋ ਭਾ ਤੁਮਹਿ ਸਰੂਪ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਦਿਢ ਰਿਦੇ ਹੈ
ਪਦ ਅਤਿ ਲੀਨਿ ਅਨੂਪ॥**

ਪੰਨਾ 5053, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਿਹੜੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤਪਸਵੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਅੱਜ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਗੱਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਛ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਆ ਗਏ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸਾਥੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ, ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਦੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬਣ ਨਾ ਸਕੇ। ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਾਡਾ ਆਪਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੀਸ ਦਿਤਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

**ਦਰਸਨ ਕਰਦੀ ਪਈ ਨੂੰ ਝੁੱਲੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਨ
ਨੈਣ ਝਮਕਾ ਖਾ ਗਏ ਕਸਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਲਾਣ।**

ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਸਰ ਲਾ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ।

**ਗਈ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਲੰਘ ਹੁਣ
ਫਿਰ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਇਹ ਨੈਣ।
ਦੇਹ ਦਰਸਨ ਕਰ ਬਖਸੀਏ
ਫਿਰ ਝਮਕਾ ਨਾ ਲੈਣ।**

ਅਫਸੋਸ ਕਰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਲੰਘ ਗਈ। ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਅਫਸੋਸ ਨਾ ਕਰੋ। ਆਹ ਤਾਂ ਹੈਗੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਨਿੱਤਰ ਆਏ, ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਮੇਰੇ ਸਨਮੁਖ ਸਿੱਖ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੁੱਠੀ ਪੈ ਗਈ, ਉਥੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਚਾਰ, ਚਾਰ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਹੈਗੇ ਮਨਮੁਖ। ਜਿਹੜੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਨੱਠ ਗਏ, ਇਹ ਨੇ ਬੇਮੁਖ। ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਸੀਸ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਗੁਰੂ ਲੇਖੇ।

ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ ਹੋ ਗਿਆ। 1100 ਰੁਪਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ, (ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਜ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ।) 1100 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਿਆ। ਚਾਦਰਾਂ ਵਿਛਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਢੇਰੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ, ਵੱਡਾ ਬਾਟਾ ਮੰਗਾ ਲਿਆ, ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਜਲ ਮੰਗਾ ਲਿਆ। ਆਪ ਬੀਰ ਰਸ ਆਸਣ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਪੰਜੇ ਸਿੰਘ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਪੁਰ ਦਰਗਾਹ 'ਚੋਂ। ਤੁਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨੇਤਰ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਏਸ ਜਲ 'ਚ ਹੀ ਰੱਖਣੇ ਨੇ। ਇਹ ਜਲ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਨੇਤਰ ਰੱਖ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਆਪ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹੀ, ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਚੌਪਈ ਪੜ੍ਹੀ, ਸ੍ਰੱਯੇ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਕੁਛ ਜਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਡੁਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਹੁਲਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ। ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਅੰਦਰ ਵੀ ਬਹਾਦਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਨਿਰਭੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪੰਜ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਉਥੇ ਦੋ ਚਿੜਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਜਲ ਦੀ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਭਰ ਲਈ। ਭਰਦੇ ਸਾਰ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਚਿੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਕੋਇਰ ਜੀ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਕੇ ਬੈਠੇ, ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਜਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਹਨੂੰ ਸਹੇਗਾ ਕੌਣ, ਕਿਹੜਾ ਝੱਲੇਗਾ ਇਹ ਝਾਲ, ਐਨੇ ਕਰਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ। ਬਹੁਤਾ ਤੇਜ ਧਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ।

ਮਾਤਾ ਜੀ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।
ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਐਨਾ ਤੇਜ ਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਕ-ਇਕ ਘੁੱਟ ਭਰੀ ਹੈ ਚਿੜਿਆਂ ਨੇ ਤੇ ਲੜਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ ਹੋਣੇ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਾਂ ਹੋ, ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਓ ਉਹਦੇ ਵਿਚ। ਪਿਆਰ ਬਿਨਾਂ ਖਾਲਸਾ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਏਗਾ, ਆਪਸ ਵਿਚ। ਪਤਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੋ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਤਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਪਤਾਸੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੁਸਕਰਾਏ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀਤ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਰਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁਤ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਬੜਾ ਕਰੂਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਖਾਲਸੇ ਨੇ। ਲੜ-ਲੜ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਫੇਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ।

ਭਲੇ ਭਯੋ ਤੂੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ॥

ਨੀਰ ਬਿਖੈ ਪਾਈ ਮਧੁਰਾਈ॥

ਨਾਤੁਰ ਪੰਥ ਹੋਤਿ ਬਡ ਕੂਰਾ॥

ਤੇਜ ਕ੍ਰੋਧ ਕਲਹਾ ਕਰਿ ਪੂਰਾ॥

(ਪੰਨਾ 5056, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ)

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਬੜਾ ਕਰੂਰ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ ਕਰਨਾ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਇਆ ਕਰਨਾ ਸੀ ਟੁੱਟ ਕੇ। ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਤੁਸੀਂ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਅੱਜ ਪਤਾਸੇ ਪਿਛੋਂ ਪਾਏ ਨੇ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦਿਤਾ। ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਬੈਠੋ ਆ ਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਥੱਲੇ ਬੈਠਦਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਤੇ ਬੈਠੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਸਿੰਘ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਦਇਆ ਕਰੋ, ਐਡਾ ਪਰਤਿਆਵਾ ਨਾ ਸਾਡਾ ਲਵੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਕਿਹਾ -

ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਕਰੋ ਮੈਂ ਅਬਿ,

ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ।

ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਕੀਨੀਓ।
ਸ਼ੰਕ ਨ ਕਰੀਜੈ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਇ ਦੀਜੈ ਅਬ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੋ ਮੁਹਿ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਲੀਨਿਓ।
(ਪੰਨਾ 5059, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ)

ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਛਕਿਆ ਸੀ, ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਛਕਾਓ।

ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਲ ਅਸਿਕੇਤ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਭੂ
ਦੀਰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਯੋਂ ਹੁਕਮ ਹਮੈਂ ਦੀਨਿਓ॥
ਥਾਪਨਿ ਧਰਮ ਕੋ, ਉਥਾਪਨਿ ਭਰਮ ਕੋ,
ਕੁਕਰਮ ਕੋ ਖਾਪਨ, ਸਿਮਰ ਨਾਮ, ਚੀਨਿਓ॥

ਪੰਨਾ 5059, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਤੇ ਨਾਲ 20,000 ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਤ ਨਾ ਕੋਈ ਨਾਈ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਛੀਬਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਜੱਟ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਖੱਤਰੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਝਿਉਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਖਾਲਸੇ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਤੇਜ ਦਿਤਾ।

ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ।
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈਂ ਸਾਰਾ।
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਗੀਤ।
ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ।

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਰਹਿਤ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ -

ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੋ ਸਿੱਖ ਪਿਆਰਾ
ਨਾਹਿ॥

ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ
ਓਹ ਸਾਹਿਬ ਮੈ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ॥

ਉਹ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਹੋਏਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੱਖੇਗਾ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੰਤਰ ਜੰਤਰ ਨਹੀਂ ਜਪਣੇ। ਹੋਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਣੇ। ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ।

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
ਬ੍ਰਤ ਗੌਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ
ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥

ਅੱਜ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ
ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ॥ ਅੰਗ - 749

ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ, ਹਾਥੀ ਦੀ ਪੈੜ ਵਿਚ ਸਭ ਪੈੜਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਇਹਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਫੇਰ ਇਹਨੂੰ ਟੇਕਿਆ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ, ਸਭ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਦੇ ਲੜ ਲਗ ਜਾਓ, ਇਕ ਨੂੰ ਲਾਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ, 20,000 ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਆਹ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ।

ਆਹ ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਜੀ (ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰਿਆ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੀਰਾ ਬੱਚਾ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ। ਉਥੇ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਜ਼ੋਰ ਲਗ ਗਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਉਹ ਜਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਜ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਇਥੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਗ ਜਾਣਗੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ। ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਡਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ। ਓਹੀ ਬੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਖੜਕਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਦਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਫ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਧੱਕਾ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ!

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਕਹਿੰਦੇ 56 ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਇਹਦੀ ਸੂਰਤ ਉਤਰੇਗੀ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ 48 ਘੰਟੇ ਹੋ ਗਏ, ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਈ-ਕਈ ਘੰਟੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਘੜੀ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਹਿੱਲਿਆ, ਉਪਰ ਨੂੰ ਉਠਿਆ ਭਾਰ ਮੁਕਤ (weight less) ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ। ਇਹਦੀ ਰੂਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਦੀ ਵਾਜੇ ਤੋਂ ਐਉਂ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ, ਇਕ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਓ। ਇਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਮੁੰਡੀਖਰੜ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ। ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲੜਕੀ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 48 'ਤੇ)

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਇ.....

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰਾਣਾ ਰਾਉ ਨ ਕੋ ਰਹੈ ਰੰਗੁ ਨ ਤੁੰਗੁ ਫਕੀਰੁ ॥
ਵਾਰੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੋਇ ਨ ਬੰਧੈ ਧੀਰ ॥

ਅੰਗ- ੯੩੬

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰੀਏ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅੱਜ ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੱਠੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ, ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਹੁਣੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਠਾਂ ਵਾਲੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਉਹ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਵੀ ਜੋ ਬਾਠਾਂ ਹੈ, ਬਉਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਅੱਜ ਵੀ ਉਥੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਨਿਨ ਸੇਵਕ, ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੇਵਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਜੋ ਕਿ ਪਿੱਪਲ ਮਾਜਰਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ 1951 ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਨ। ਫਸਟ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੋਟੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਗਜ਼ਟਿਡ ਪੋਸਟ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੀ ਲਗਨ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ-

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੁੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ, ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਹ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸੰਸਕਾਰ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਰੀ ਤਿਆਰੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਬਰਾਤ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ? ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਚਲੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਇਹ ਵੀ, ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਿਆਉਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਦਸਵੀਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਧਰ ਆਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੁਦਰਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ 1978 ਦੇ ਵਿਚ ਯੂ.ਪੀ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਬਾਰਕ ਚਰਨ ਵੀ, ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਏ। ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਨ। ਭੱਠੇ 'ਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਸਾਰੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਆਪ ਨੇ ਰੱਖਣਾ। ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਲੇਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਰੱਖਣਾ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੱਘਾ ਸੁਭਾਅ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਐ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਭੜੋਜੀਆਂ, ਬਾਬਾ ਬਸਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਬਸਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿਚ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਢੋਲਕ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਇਕ ਕੋਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ। ਆਪਣਾ ਭਜਨ ਕਰੀ ਜਾਣਾ। ਸੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਐ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਸੀ ਉਹ ਕੰਮ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਪੂਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਕਮਾਉਂਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਥਾ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਐਸੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਵੀ ਨਿਰਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ

ਤਿਨ੍ਹ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥

ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੮੫੫

ਕਿਉਂਕਿ 1978 ਦੇ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਜੰਗਮ ਤੀਰਥ ਵਾਂਗੂੰ ਇਹ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ। ਆਪ ਨੇ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੇ ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਨ ਲਗ ਗਈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭੱਠੇ ਦਾ ਜੋ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੁੱਧ ਜਾਣਾ। ਮੱਝ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਉਹਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੰਘਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਜਿਹੜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਣੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਤੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਣਾ। ਕਿੱਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਸੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ -

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬

ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮਿਲਣ ਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਸੀ। ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਦਿਲੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ, ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਦਿਨ ਭੱਠੇ 'ਤੇ ਹੀ ਪਏ ਰਹੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੰਮ ਨਹੀਂ, ਕੰਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਰਾਤ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ, ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਮੇਨ ਸੜਕ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਵਾਲੀ, ਕੁਰਾਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਉਪਰ ਗੇਟ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਭੱਠੇ ਵਾਲਾ ਹੁਣ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੇ ਦੁਧ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲਾਲਟੈਨ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ। ਅੱਧੀ-ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣਾ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਗਰਮ-ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਛਕਾਉਣਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਬਾਲਿਆ ਹੋਣਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਲੇਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਦਰ 'ਚ ਗਿਆ, 'ਉਥੇ ਵਜਦੇ ਟੱਲ ਹਜ਼ਾਰ, ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।' ਫੇਰ ਮਸਜਿਦ 'ਚ ਆਇਆ, ਉਥੇ ਵੀ ਰਾਤ ਰਹਿਣ ਨਾ ਦਿਤਾ ਆਪ ਨੂੰ, ਬਥੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਚੁੱਕ ਨਾ ਮਸੀਤ ਲਿਜਾਣੀ, ਰਾਹੀਂਆਂ ਨੇ ਰਾਤ ਕੱਟਣੀ।' ਜਦੋਂ ਅਖੀਰ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਥੇ

ਦੇਖਿਆ ਕਿ -

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੬੨

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰ' ਇਥੇ ਤਾਂ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰ੍ਹਾਵਾਂ ਹਨ। ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਲੰਗਰ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬੋਲ ਬੋਲੇ ਅੱਜ ਤਕ ਅਟੱਲ ਹਨ ਕਿ -

ਇੱਟ ਖੜੱਕਾ ਦੁਕੜ ਵਜਹਿ,
ਨਾਲੇ ਤਪੈ ਚੁੱਲ੍ਹਾ।
ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਰੱਬ ਵੀ ਰਾਜੀ,
ਨਾਲੇ ਰਾਜੀ ਬੁੱਲਾ।

'ਇੱਟ ਖੜੱਕਾ' ਮਤਲਬ ਕਿ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਸਰ੍ਹਾਵਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਦੁਕੜ ਵਜਹਿ' ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਨਾਲੇ ਤਪੈ ਚੁੱਲ੍ਹਾ', ਲੋਹ ਲੰਗਰ ਤਪਹਿ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਛਕੇ'।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬੀਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਚਲੇ ਉਹ ਜੇ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ, ਆਪਾਂ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਗਏ। ਭੱਠੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੜਾ ਦਲਿੰਦਰ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਹੇ ਜਿਹੀਆਂ ਉਥੇ ਲੇਬਰ ਦੀਆਂ ਝੁੰਗੀਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੋਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਮਾਰ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੀਜੀ ਗਏ ਤੇ ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਬਣਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਥੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੈਕਟਰ 34, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। 1293 ਨੰਬਰ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਸੋ ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੱਠੇ ਤੋਂ ਆਪ ਬੀਜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਿਰਦ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥
ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੧੦੨

ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਮਤਲਬ ਦੀ ਹੈ -

ਸੁਖ ਮੈ ਆਨਿ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲਿ ਬੈਠਤੁ
ਰਹਤ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਘੇਰੈ॥
ਬਿਪਤਿ ਪਰੀ ਸਭ ਹੀ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿਤੁ
ਕੋਊ ਨ ਆਵਤ ਨੇਰੈ ॥ ੧ ॥
ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਬਹੁਤੁ ਹਿਤੁ ਜਾ ਸਿਉ
ਸਦਾ ਰਹਤ ਸੰਗੁ ਲਾਗੀ ॥
ਜਬ ਹੀ ਹੰਸ ਤਜੀ ਇਹ ਕਾਂਇਆ

ਪ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕਰਿ ਭਾਗੀ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੪

ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਰ ਲਈ। ਬਿਮਾਰ ਸੀ। ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ, ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹੀ ਭੱਠੇ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੁਨਸ਼ੀ ਹੈ। ਚਲੋ, ਸਾਨੂੰ ਦਿਓ, ਕੰਮ ਕਰੋ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੀਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਐਨਾ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਇਹ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਜਾਣਾ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ, ਡਿਊਟੀ ਮਿਲੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਹੜੀ 'ਤਪਾਂ ਸਿਰ ਤਪ ਸਾਰ' ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ 52 ਬਚਨ ਹਨ, ਉਥੇ ਸੰਤ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ, ਬੜਾ ਖੋਲ੍ਹ-ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਲੰਗਰ 'ਤੇ ਆਉਣਾ, ਕਿ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੰਗਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ ਪੈਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਮੱਤ ਦੀ ਬੀਬੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪੈਸਾ ਆ ਰਿਹਾ। ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਉਹ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੇ। ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਭੇਜਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ, ਉਹਦੀ ਫਿਕਸ ਡਪਾਜ਼ਿਟ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਅੱਜ ਤਕ ਚਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 'ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਗਤ ਪਾਛੇ ਸੰਗਤਿ।' ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ 52 ਬਚਨ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ 'ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਗਰ ਪਾਛੇ ਮੰਦਰ।' ਕਿਉਂਕਿ ਲੰਗਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਹਰ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ, ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਨਿਯਤ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਥੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ 'ਭੱਠੇ ਵਾਲਾ' ਨਾਮ ਇਸ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਭੱਠੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ਉਥੇ ਹੀ ਆਸਣ ਜਿਥੇ ਲੰਗਰ ਚੱਲਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ, ਲਗਾਤਾਰ ਲੰਗਰ 'ਚ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਦੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ। 1983 ਤੋਂ ਲੰਗਰ ਚੱਲੇ, ਕੋਠੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ। ਜਥਾ ਵੀ ਉਥੇ ਠਹਿਰਦਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਥੇ ਠਹਿਰਦੇ, ਯੂ.ਪੀ ਤੋਂ ਆ ਕੇ

ਸਿੰਘ ਠਹਿਰਦੇ। 19 ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਪੱਕੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਵਾਲੀ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਲੰਗਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੇਣਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ, ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੈ? ਕਹਿਣਾ, ਹਾਂ ਜੀ, ਤਿਆਰ ਹੈ, ਭੇਜ ਦਿਓ। ਲੰਗਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਜਾਣਾ, ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਬਚਨ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਜਾਣੇ। ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਕਿ ਲੰਗਰ ਅਜੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਂਦੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ 'ਚ ਪਾਉਣਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਛਕਾਉਣਾ। ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਛਕਾਂਗੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਬੀਜੀ ਨੇ ਤਾੜਨਾ ਵੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਚਲੋ ਬਾਹਰ। ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦੇਣੇ। ਜਦੋਂ ਬੀਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਫੇਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਪਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਆ ਗਏ? ਅਸੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਜੀ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਫੇਰ ਅੰਦਰੋਂ ਬੀਜੀ ਨੇ ਮੱਖਣੀ ਲਿਆਉਣੀ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਛਕਾਉਣਾ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਪੀਰਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਭਾਈ। ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਹ ਕਮਾਈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਇਹਨੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਦੇ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ, 40 ਪੈਸੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲੱਗੇ, 40 ਪੈਸੇ ਆਉਣ ਦੇ ਲੱਗੇ। 20 ਰੁ ਪੈਸੇ ਬਚੇ ਸਨ। ਉਹਦਾ ਬੱਤਾ ਜਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦੇ ਗੋਲੇ ਵਾਲਾ, ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪੀ ਲਿਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਇਹ ਪੈਸਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬਾਕੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਰਖਣਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਰਖੀ। ਬਰਕਤ ਹੀ ਐਨੀ ਸੀ। ਜਿੰਨੇ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਘਾਟ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੇ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੧੮੬

ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ

ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

40. ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ

ਮਨ ਕੇ ਜੀਤਨੇ ਸੇ ਹੀ ਤਮਾਮ ਸੰਸਾਰ ਜੀਤਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਔਰ ਮਨ ਕੇ ਅਭਾਵ ਸੇ ਤਮਾਮ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਜਿਸਮ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਤਾ।

ਮਨ ਰਿਪ ਜੀਤਾ ਸਭ ਰਿਪ ਜੀਤੈ।
ਮਨ ਰਿਪ ਜੀਤਾ ਸਭ ਰਿਪ ਜੀਤੈ। (ਭਰਥਰੀ ਜੀ)

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ॥
ਖਿੰਥਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ ॥
ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ ॥
ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥ ੨੮ ॥

ਸਲੋਕ

ਫਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ ਫਤਿਹ ਭਈ ਮਨਿ ਜੀਤਾ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਥਿਤ ਪਾਈ ਫਿਰਨ ਮਿਟੇ ਨਿਤ ਨੀਤਾ॥੧॥

(ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮਹਲਾ ੫- ੨੫੮)

ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਮਨ ਮਾਰੇ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਜਾਨੈ ਭੇਉ ॥ ਮਨੁ ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੇਉ ॥ ੩ ॥ ੨੮ ॥

ਅੰਗ- ੩੨੯

41. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ 39ਵੀਂ ਬਰਸੀ

ਤਰੀਕ 21-1-66

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੁਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ੨੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਕਬੀਰਾ ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ ਮਰਿ ਭਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥
ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਵ ਮਰਹਗੇ ਕੈਸਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਤਾ ਸਹਿਲਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥
ਮਰਣੈ ਤੇ ਜਗਤੁ ਡਰੈ ਜੀਵਿਆ ਲੋੜੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਤਾ ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੫

ਮਨ ਮੇਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਯਹ ਖਿਆਲ ਆ ਕਰ ਚਿਤ ਕੋ ਵਿਆਕੁਲ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਬ ਵੇਹ ਸੁਭਾਗਾ ਸਮਾਂ ਆਵੇ ਕਿ ਯੇਹ ਪਾਂਚ ਭੂਤਕ ਸ਼ਰੀਰ ਸੇ ਪ੍ਰਾਣੇਂ ਕਾ ਵਿਯੋਗ ਹੋਕਰ ਵਿਦੇਹ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ, ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵੇਹ ਵਕਤ ਕਬ ਆਵੇ ਔਰ ਕੈਸਾ ਆਵੇਗਾ। ਮਨ ਉਸ ਵਕਤ ਕਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੌਕ ਸੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਲੋਗ ਅਪਨੇ ਵਿਵਾਹ ਕੇ ਸਮੇਂ ਕੋ ਭੀ ਸ਼ੌਕ ਸੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂਗੇ ਔਰ ਨਾ ਕੀਆ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਲੇਕਿਨ ਯੇਹ ਮਨ ਤੇ ਉਨ ਸੇ ਭੀ ਕਈ ਗੁਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੇ ਅਪਨੀ ਮੌਤ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਮੇਂ ਤੜਪ

ਰਹਾ ਹੈ।

"ਲੇਕਿਨ ਖੁਦਾ ਕੀ ਬਾਤੋਂ ਖੁਦਾ ਹੀ ਜਾਨੇ"
ਸੁਰਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ ਜਲ ਕਾ ਜਲੁ ਹੂਆ ਰਾਮ ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਰਲੀ ਸੰਪੂਰਨੁ ਥੀਆ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੮੪੬

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਰਥਯ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਅਪਨੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਸਰੂਪ ਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਜਾਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਮੇਂ ਪੜੇ ਹੂਏ ਘੜੇ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕਾ ਪਾਨੀ ਸਮੁੰਦਰ ਮੇਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਲੈਅ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਘੜੇ ਦਾ ਖੱਪਰ ਟੂਟਨੇ ਸੇ ਅੰਦਰ ਔਰ ਬਾਹਰ ਕਾ ਭੇਦ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ ਔਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵੇਹ ਉਸ ਮੇਂ ਇਸੀ ਤਰਹ ਸੇ ਰਹਿਤਾ ਹੈ। ਪਰੀਪੂਰਨ, ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਸਤੂ ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਔਰ ਚਿਦਾਕਾਸ਼, ਪਰਮਾਨੰਦ, ਕੇਵਲ ਕੇਵਲੀ ਹੈ। ਵੇਹ ਹੀ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਕੇ ਸਿਵਾ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ।

ਭੀਖਾ ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ, ਕਹਿਨ ਸੁਨਨ ਕੀ ਨਾਹਿ।
ਜੋ ਜਾਨੇ ਸੋ ਕਹੇ ਨਾ, ਕਹੇ ਸੁ ਜਾਨੇ ਨਾਹਿ।

ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਤੋ ਅਗਮ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਨਾ ਬਾਣੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਤੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਮਨ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਤਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਔਰ ਅਵਾਚ ਹੈ। "ਅਚੁੱਤ ਔਰ ਕੁਟਸਥ ਹੈ"

ਜਬ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਸ ਕੀ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਮੇਂ ਸਥਿਤੀ ਹੈ, ਤੋ ਉਸ ਕੇ ਜ਼ਬਾਨ ਸੇ ਕੈਸੇ ਬਿਆਨ ਕੀਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੇਹ ਤੋ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਾਈ ਕੀ ਤਰਹ ਸੇ ਹੈ।

ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜੈਸੇ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਾਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੯

42. ਅਵਿੱਦਿਆ

ਅਵਿੱਦਿਆ, ਦ੍ਵੈਤ, ਅਗਿਆਨ, ਮਾਇਆ, ਕੁਦਰਤਿ, ਈਸ਼੍ਵਰੀ ਜਾਦੂ ਔਰ ਮਨ ਏਕ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਕੇ ਨਾਮ ਹੈਂ। ਅਵਿੱਦਿਆ ਕਹਤੇ ਹੀ ਉਸ ਕੇ ਹੈਂ ਜੋ ਕਿ ਹੋਵੇ ਕੁਛ ਨ ਔਰ ਅਨਹੋਤਾ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤਾ ਰਹੇ। ਜੈਸੇ ਰੱਸੀ ਮੇਂ ਸਾਂਪ ਜਾਂ ਠੂਠ ਮੇਂ ਚੋਰ ਯਾ ਕੱਲਰ ਮੇਂ ਪਾਨੀ ਅਨਹੋਤਾ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੀਆ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਮੇਂ ਅਵਿੱਦਿਆ ਕੇ ਬਲ ਸੇ ਅਨਹੋਤਾ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹਾ ਹੈ।

ਓਅੰ ਸੇ ਬਗ਼ੈਰ ਨਾ ਕੁਛ ਥਾ ਹੀ, ਔਰ ਨਾ ਕੁਛ ਹੈ ਹੀ ਔਰ ਨਾ ਹੋਗਾ ਹੀ। ਲੇਕਿਨ ਅਵਿੱਦਿਆ ਨੇ ਇਸ ਕੀ ਬਜਾਏ ਅਨਹੋਤਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਿਖਾ ਰਖਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਕੇ ਬਲ ਸੇ ਇਸ ਅਵਿੱਦਿਆ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦੀਆ ਜਾਤਾ ਹੈ ਉਸੀ ਵਕਤ ਅਸਲੀਅਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਤੀ ਹੈ ਔਰ ਸਿਰਫ ਏਕ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ, ਪਰਮਾਨੰਦ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਾਤ੍ਰ, ਚਿਦਾਕਾਸ਼, ਅਦ੍ਵੈਤ, ਔਰ ਕੇਵਲ ਕੇਵਲੀ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿਤਾ ਹੈ।

॥ ਅਦ੍ਵੈਤੋਂ ॥

ਜੈਸੇ ਬੂੰਦ ਭੀ ਪਾਨੀ ਹੈ, ਘੜਾ ਭੀ ਪਾਨੀ ਹੈ, ਕੁੰਆਂ ਭੀ ਪਾਨੀ ਹੈ। ਬਾਵਲੀ ਭੀ ਪਾਨੀ ਹੈ, ਨਦੀ ਭੀ ਪਾਨੀ ਹੈ, ਦਰੀਆਏ ਭੀ ਪਾਨੀ ਹੈ ਔਰ ਸਮੁੰਦਰ ਭੀ ਪਾਨੀ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਮਨ ਸੇ ਲੇਕਰ ਆਕਾਸ਼ ਤਕ ਏਕ ਆਤਮਾ ਹੀ ਹੈ ਔਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਏਕ ਆਤਮ ਦੇਵ ਅਪਨੇ ਪਾਂਚ ਸੁਭਾਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲੋਲ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ। ਆਕਾਸ਼ ਆਤਮਾ ਕਾ ਪਰੀਪੂਰਣ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਹਵਾ ਚੇਤਨ ਸੁਭਾ ਹੈ ਔਰ ਆਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਜਲ ਸਰਬ ਆਤਮ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਔਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੁਟਸਥ ਸੁਭਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਮੇਂ ਪਾਚ ਤੱਤ ਔਰ ਏਕ ਆਤਮਾ ਹੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਆਤਮ ਦੇਵ ਅਪਨੇ ਸੁਭਾਵੇਂ ਸੇ ਹੀ ਜਗਤ ਰੂਪ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲੀਏ ਸਭ ਆਤਮਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਔਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-50)

34. ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ-ਪਹਿਲੀ

ਜਬ ਲਗੁ ਦਰਸੁ ਨ ਪਰਸੈ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਤਬ ਲਗੁ ਭੂਖ ਪਿਆਸੀ॥

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਤ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ

ਜਲ ਰਸਿ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੯੭

ਵੇਲਾ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਚੁੱਪ ਚੜ੍ਹ ਆਈ ਸੀ। ਇਕ ਬਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਬਨ ਦੀ ਸੰਨ੍ਹ ਕੋਲ ਇਕ ਖੂਹ ਸੀ। ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਇਸ ਖੂਹ ਤੇ ਖੜੀ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਡੋਲ ਭਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਡੋਹਲ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਭਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਡੋਹਲ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਜੁਹਦੀ ਫਕੀਰ, ਜੋ ਤਪਾ ਹਠਾਂ ਤੇ ਰਿਆਜ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਲਿੱਸੇ ਹੋਏ, ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਆ ਨਿਕਲੇ। ਚਾਹੇ ਲਿੱਸੇ ਸੇ ਪਰ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਜਬੂ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਖੂਹ ਤੇ ਲਾਗੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਕਾਕੇ! ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਦੇ।

ਮੁਟਿਆਰ ਨੇ ਡੋਲ ਵਹਾਇਆ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਾਂਈ ਬਹਿ ਜਾਓ, ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਪਰ ਕਾਕੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਡੋਲ ਭਰ ਕੇ ਫੇਰ ਡੋਹਲ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਭਰਦੀ ਡੋਹਲਦੀ ਰਹੀ। ਕੁਛ ਚਿਰ ਉਡੀਕ ਕੇ ਸਾਂਈ ਲੋਕ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਕੁਛ ਤਮਕ ਜੇਹੀ ਨਾਲ - ਕਾਕੀ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਕਿ ਨਾ?

ਕਾਕੀ - ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ ਫਕੀਰਾ ਬਹਿ ਜਾ ਏਥੇ ਕੋਈ ਚਿੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਮਰ ਜਾ' ਕਹਿ ਦੇਣ ਨਾਲ ਮਰ ਵੰਵਸਣ।

ਫਕੀਰ ਬਹਿ ਤਾਂ ਗਿਆ, ਗੁੱਸਾ ਬੀ ਘਟਿਆ ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਚੰਬੜ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਕੌਤਕ ਨਿਰਜਨ ਬਨ ਵਿਚ ਕਰ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਦਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁੜੀ ਕੋਈ ਕਣੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਬਹਿ ਜਾਓ ਤੇ ਅੰਤਰਾ ਲਓ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਗਹਬਰ ਬਨ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦ ਤੜਕਾ ਆਇਆ ਤੇ ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ, ਚਾਨਣ ਪਸਰਿਆ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਆਪਣੇ ਠੰਡੇ ਸੁਹਾਂ ਵਿਚ ਫਬ ਕੇ ਦਿਸੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਸਮਾਦੀ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਤਪਾਂ ਵਿਚ ਦੱਬੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਕੌੜੇ ਲੱਗੇ ਤੇ ਜਿਸ

ਮਨ ਦੀ ਚੁੱਪ ਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਾਧੀ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਲੱਗੇ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ, 'ਸ਼ਾਲਾ! ਮਰ ਵੰਵੇ।' ਜਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਫੜਕ ਡਿੱਗੀਆਂ ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦ-ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਅੱਲਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਤਾਸੀਰ ਤੇ ਤਾਕਤ ਆਈ ਹੈ। ਭਲਾ ਪਰਤਾਵਾ ਲਓ, ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਆਖਿਆ, "ਸ਼ਾਲਾ! ਜੀ ਵੰਵੇ।" ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਉੱਡ ਪਈਆਂ। ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਆਰਾਮ ਨ ਕਰਨ ਦਿਤਾ, ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਵੰਨੇ ਟੁਰ ਪਿਆ। ਸੂਰਜ ਉੱਚਾ ਹੋ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਤ੍ਰੇਹ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਖੂਹ ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਜਦ ਕਾਕੀ ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਰੋਹੜ ਚੁਕੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਡੋਲ ਭਰਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਆ ਸਾਂਈਂ ਲੋਕਾ! ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈ। ਫਕੀਰ ਅੱਗੇ ਆਇਆ, ਤ੍ਰੇਹ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਬੁੱਕ ਅੱਡ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਓਸੁ ਤੇ 'ਅਲਹਮਦੁਲਿੱਲਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਕਾਕੇ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਚਿੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਵ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋੜ੍ਹਿਆ ਅਜਾਂਈਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਪਿਲਾਇਆ?

ਕਾਕੀ-ਸਾਂਈ ਲੋਕ ਜੀ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣ ਲੈਣੀਆਂ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਅਜਮਤੀ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਕੀਰ - ਤੂੰ ਇਹ ਅਜਮਤ ਕਿਥੋਂ ਪਾਈ ਹੈ?

ਕਾਕੀ-ਮੈਂ ਕੋਈ ਜੁਹਦ ਥੋੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪੂਜਿਆ ਹੈ। ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪੇ ਦਿੱਸਣ ਭਲੀਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਇਆ ਸੀ ਛੇਤੀ ਤੈਨੂੰ, ਕਿ ਸਾਂਈ ਲੋਕਾ! ਇਥੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਤੇ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ਅੱਗ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ

ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਲਗਿਆ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਮੈਂ ਲਖ ਲਿਆ, ਸੋ ਡੋਲ ਲੈ ਕੇ ਖੂਹ ਤੇ ਭੱਜੀ ਆ

ਗਈ, ਪਾਣੀ ਜੋ ਡੋਲਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਿਵਾਰਨ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ ਹੈ। ਭੈਣ ਦਾ ਘਰ ਬਚਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਅੱਗ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਖ਼ਬਰੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ।

ਫਕੀਰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਬੀ ਹੋ ਆਈ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ-ਕਾਕੋ! ਸੱਚ ਦਸ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਪਾਈ ਹੈ? ਕਾਕੋ ਬੋਲੀ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਬੰਦੇ! ਪਾਈ ਕਿਥੋਂ ਆਪੇ ਆਈ ਹੈ।

ਫਕੀਰ - ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ? ਕਾਕੋ ਬੋਲੀ - ਮੈਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਾਣਿਆਂ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਮਨ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਪਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਹੈਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀਦਾ। ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੇ ਸੰਗ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭੈਣ ਗਈ ਹੈ।

ਫਕੀਰ ਬੋਲਿਆ - ਤੈਨੂੰ ਤਲਬ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਨਹੀਂ?

ਕਾਕੀ ਬੋਲੀ - ਮੈਨੂੰ ਤਲਬ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਭ ਫਿਕਰਾਨੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਾਂਈ ਦੇ ਦਰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਖਸਮਾਨੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਖਸਮਾਨਾਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪੇ ਕਰੇਗਾ।

ਦਿਨ ਢਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਅਯਾਲੀ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਦੇ ਨੂੰ ਤ੍ਰੇਹ ਲਗੀ, ਇਹ ਬੀ ਉਪਰਲੀ ਖੂਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਆਇਆ। ਜਦ ਮਣ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖੇ ਕਿ ਚੌਖਟੇ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲੱਕੜ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਗਲ ਬੱਧਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਤੱਕਿਓਸੁ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖੇ ਕਿ ਪੈਰ ਨਾਲ ਸੰਗਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਉਹ ਸੰਗਲ ਉਸ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਡਰਿਆ ਕਿ ਮਤੇ ਕੋਈ ਖੁਨਾਮੀਆਂ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਹਾਕਮ ਨੇ ਦੰਡ ਦੇ ਕੇ ਪੁੱਠਾ ਫਾਹੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵਿਚੋਂ ਵਾਜ ਆਵੇ ਤਾਂ ਪੁਛਿਓ ਸੁ - ਹੇ ਬੰਦੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ? ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ - ਦਰਦਮੰਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛ, ਪਾਣੀ ਪੀ ਤੇ ਜਾਹ। ਉਸ ਆਖਿਆ ਭਾਈ! ਕਿਉਂ ਇੱਡਾ ਤਸੀਹਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਵਾਜ ਆਈ ਭਾਈ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਮਿਲਨੇ ਖ਼ਾਤਰ। ਗਡਰੀਆ ਬੋਲਿਆ - ਇੰਵ ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਫਕੀਰ ਬੋਲਿਆ, ਹੋਰ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਿਆਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਭੇਡ ਚਰਵਾਹੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਲੱਗੀ। ਉਠ ਭੱਜਾ। ਇਕਸ ਹੋਰ ਖੂਹ ਤੇ ਪੁੱਜਾ। ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਘਾਹ ਖੱਬਲ

ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰੱਸਾ ਵਟਿਓਸੁ ਤੇ ਖੂਹੇ ਤੇ ਇਕ ਲੱਕੜ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚ ਲਟਕ ਗਿਆ ਤੇ ਲੱਗਾ ਆਪਣੇ ਭੋਲੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਬਿਨ ਵਿੰਗ ਦਿਲ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਕਿ ਹੁਣ ਖੁਦਾਵੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਰ ਘੜੀ ਮਗਰੋਂ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ! ਖੂਹ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ, ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਤੇ ਬੋਲੇ-ਬੰਦੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ, ਕਿਸ ਫੇੜੇ ਕਾਰਨ ਦੁਖ ਸਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਹ ਬੋਲਿਆ- ਫੇੜਿਆ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਿਹੁ ਨਹੀਂ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕਾਰਨ ਲਟਕ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਸਾਂਈਂ ਲੋਕ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਇੰਵ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲੋੜਕੂ ਦੇ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਹੋਰ ਉਥੇ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਢੇ ਭਾਈ! ਜਾਂ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ, ਮੱਥਾ ਲਾਲ, ਚਿਹਰਾ ਸੂਹਾ, ਸਾਹ ਕਾਹਲਾ ਤੇ ਨੀਮ ਬਾਉਰੀ ਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਲੱਗੇ। ਆਪ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪਿੰਨੀਆਂ ਸੁਤੇ। ਕੁਛ ਚਿਰ ਇਉਂ ਕਰਨੇ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਮੁਹਰਾ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਤੱਕਿਓਸੁ ਨੈਣ ਭਰ ਕੇ। ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਅਝੱਲ ਜਲਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ, ਮੇਰੇ ਅੱਲਾ, ਮੇਰੇ ਅੱਲਾ। ਤੂੰ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਕੇਡਾ ਬੀਬਾ ਰਾਣਾ ਹੈਂ। ਆ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਆਇਆਂ ਨੂੰ। ਉਹ ਇਉਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹੀ ਜਾਏ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿਰ ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਫੇਰੀ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੱਥ ਫਿਰਦਿਆਂ ਸੀਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸਿਰ ਚਾਯਾ ਤੇ ਫੇਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਬੰਦੇ ਖੁਦਾ ਦੇ, ਖੁਦਾ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਖੁਦਾ ਦਾ-ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਿੱਕ ਹੈ। ਫੇਰ ਦੇਖੋ ਖੁਦਾ ਦਾ ਫਜ਼ਲ, ਸਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਲਾ ਕੇ ਏਸ ਖੂਹ ਤੇ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਤੇਰਾ ਰੱਸਾ ਕੱਚਾ ਸੀ ਤੇ ਟੁੱਟਣੇ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਟੁੱਟਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਸਚਿਆਈ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਡੁੱਬ ਮਰਨੇ ਬਚ ਗਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਫਜ਼ਲ ਅੱਲਾ ਦਾ ਇਹ ਹੈ। ਹੁਣ ਰਿਹਾ ਅੱਲਾ ਦਾ ਦੀਦਾਰ। ਸੋ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਲਟਕ ਤੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਝਾਤੀ ਮਾਰ, ਪਰ ਮਾਰ ਝਾਤੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ। ਉਥੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ਰੱਬ, ਅੱਲਾ, ਖੁਦਾ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਰੰਗ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹਈ ਨਿਰਾ ਨੂਰ, ਸੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਿਆ ਕਰ। ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਉਸ ਦਾ ਨੂਰ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੁਆਦ। ਜਦੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸਮਝੀਂ ਅੱਲਾ ਪਿਆ ਦੀਦਾਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਜੁ ਹੋਇਆ ਅਨੰਦ, ਸੁਆਦ। ਅਯਾਲੀ

ਬੋਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਹੁਣ ਆਇਆ ਹੈ? ਅੱਲਾ ਵਾਲੇ ਬੋਲੇ-ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਹੋਰ-ਹੋਰ। ਅਯਾਲੀ-ਫੇਰ ਤੂੰਹੋਂ ਕਿਉਂ ਖੁਦਾ ਨਹੀਂ? ਐਵੇਂ ਪੱਜ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਦੱਸਦਾ ਏਂ, ਤੂੰਹੀਂ ਏਂ, ਤੂੰਹੀਂ ਏਂ, ਅਸਾਂ ਸਿਵਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਲਾ ਵਾਲੇ ਨੇ ਫੇਰ ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਿਆ ਕਰਨਾ ਵਾਂ ਤਿਵੇਂ ਕਰ।

ਅਯਾਲੀ - ਤੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਭੇਡਾਂ ਪਿਆ ਚਾਰਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਨੱਸ ਜਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰ? ਕੂੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਟਕੇ ਹੋਏ ਕੋਲੋਂ ਨੱਸ ਆਇਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਨੱਸਣਾ ਏਂ? ਨਾ ਭਾਈ! ਅਸਾਂ ਖੂਹੇ ਲਟਕਕੇ; ਮਰਨ ਮਰਾਂਦ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਲੱਧਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੱਲਾ ਜੀਓ ਜੀ! ਹੁਣ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਸਾਂ, ਰਹੋ ਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲੇ-ਕੋਲੇ। ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਯਾ ਕਰਸਾਂ, ਮੱਖਣ ਖਲਾਯਾ ਕਰਸਾਂ, ਤਲੀਆਂ ਝੱਸਿਆ ਕਰਸਾਂ ਮੱਖਣ ਨਾਲ, ਬੀਬਾ ਰਾਣਾ, ਰਹੁ ਪਉ ਨਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆ ਬਈ ਜਬਰਾਈਲਾ! ਆ ਨਾ ਤੂੰ ਬੀ ਨਾਲੇ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਭ ਦੀ ਆਸ ਪੁਜਾਵਣ ਹਾਰ ਤੁਰ ਪਏ ਨਾ। ਉਸ ਦੀ ਸਫਾਈ ਸਚਾਈ ਤੇ ਤਰੁੱਠਦੇ, ਮਿਹਰਾਂ ਕਰਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ, ਅਨਜਾਣ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਸਾਉਂਦੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਂਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹੇ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਢੇਕ ਨਿਮਾਣੀ ਵਿਚ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਭਲਾ ਪਰ ਸੱਚਾ ਬੰਦਾ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੁਰ ਪਏ।

ਗਹਬਰ ਬਨ, ਸੰਘਣੇ ਬ੍ਰਿਛ ਛਣ-ਛਣ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਖੁੱਪ ਦੇ ਚਟਾਕ। ਹਾਂ, ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਇਹ ਤਪਸੀ-ਤਪੇ ਮੂਰਤੀ। ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਕਾਸ਼! ਮੇਰਾ ਅੱਲਾ ਉਸ ਕੂੜੀ ਦੇ ਖਸਮ ਵਾਲੇ ਜਿਸਮ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਬੀ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ, ਰੋਟੀ ਖੁਆਲਦਾ, ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਦਾ, ਅਮਨੇ ਮੰਨਦਾ, ਰੀਝਾਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕੂੜੀ ਵਾਂਗ ਸਤਿਆਵਾਨ ਤੇ ਅੱਲਾਹ ਵਾਲਾ। ਬੇਚੂਨ, ਬੇਗੂਨ, ਬੇਰੰਗ ਅਤੇ ਬੇਰੂਪ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਲੱਭਾਂ, ਕੀਕੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ, ਕੀਕੂੰ ਰੀਝਾਵਾਂ। ਕਾਸ਼! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮਰਜ਼ ਲਾਹੌਕ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਕਾਸ਼! ਮੈਂ ਬੀ ਖਾਂਦਾ, ਪੀਂਦਾ ਤੇ ਮੌਜ ਬਹਾਰਾਂ ਕਰਦਾ। ਹਸਤ....ਹਸਤ ਕਾਫਰ। ਹਸਤ-ਹਸਤ ਮੇਰੇ ਅਵੈੜੇ ਮਨ! ਖੁਦਾ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਇਹ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਚੰਗੀ, ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਕੀਹ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਕਾਰੇ ਲਗ ਲਗ ਕੇ, ਆਪਾ ਖਾ-ਖਾ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋ-ਹੋ ਨਿਤਾਣਪੁਣੇ ਤੇ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਇਹ ਜੁਹਦ, ਇਹ ਭੁੱਖ, ਇਹ ਤਪ, ਇਹ ਸਿੱਕ! ਚੁਪ ਹੈਂ.....ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਨ ਵਿਚ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। (ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ

ਉਂਗਲ ਦੇ ਕੇ) ਰਾਗ ਨਾ ਸੁਣ, ਸ਼ਰੂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਹਾਂ, ਮਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਰੂਾਂ ਬੀ ਇਕਵਾਸੀ ਰੋਟੀ ਹੈ। ਭਲਾ ਜੇ ਕੋਈ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਹਮਦੋਸਨਾ ਗਾਵੇ ਰਾਗ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਰਾਗ ਕਿਉਂ ਮਾੜਾ। (ਕੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਂਗਲਾਂ ਕੱਢ ਕੇ) ਸੁਣ ਭਾਈ ਸੁਣ, ਖੁਸ਼ਕੀ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਖਬਰੇ ਕੋਈ ਤਰੋਤ ਹੋਵੇ ਅੱਲਾ ਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਪਾਕ ਗਾਇਕ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰੀਂ, ਹਮਦੋ ਸਨਾ (ਕੀਰਤੀ) ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਈਂ। (ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਸਾਹ ਵੱਟ ਕੇ) ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਦਾਵੰਦ ਕ੍ਰੀਮ ਦੀ ਸਿਫਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੇਂ, ਰਾਗ ਵਿਚ ਸੁਣ ਕੇ ਲਕੜੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ। (ਫੇਰ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ) ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਬੱਸ ਚੁੱਪ, ਬੱਸ ਹੋ ਗਈ ਅਰਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ਇਲਹਾਨੀ। ਭਾਗ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਭਾਗ! ਹੁਣ ਫੇਰ ਤਪਸਵੀ ਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਚੱਕ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਦੋ ਚਾਰ ਕਦਮ ਚੱਲ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ...ਅੱਲਾਹ ਹੂ।

ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਸਰਸਰਾਹਟ ਹੋਈ (ਤੁਬਕ ਕੇ) ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਬਈ ਨਿਕਲਦੇ, ਇਹ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਪੈਖੜ ਹੈ। (ਤੱਕ ਕੇ) ਔਹ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੌਣ ਹਨ? (ਤੱਕ ਕੇ ਨੀਝ ਨਾਲ) ਦਰਵੇਸ਼ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਚਲੇ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ, ਅੱਲਾ ਵਾਲੇ ਆਏ, ਅੱਲਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਸਹੀ, ਕੁਝ ਸੁਣਾਂਗੇ? ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ, ਇਹ ਖਬਰੇ ਹਿੰਦੂ ਹੈਨ, ਬੁੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਗੇ। ਹਿੰਦੂ ਮਾੜੇ ਹਨ, ਕਾਫਰ ਹਨ। ਪਰ ਅੱਲਾ ਨੇ ਕਿਉਂ ਬਣਾਏ? ਕੋਈ ਭੇਤ ਹੈ, ਉਸ ਜੋ ਬਣਾਏ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਕਹਾਂ ਨਾ ਹੋਣ। ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ ਤਾਂ ਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਬੱਸ ਕਰ ਫਰੀਦਾ! ਘਰ ਛੱਡ, ਬਾਹਰ ਛੱਡ, ਤਪ ਸਾਧ, ਸੁੱਕ ਕੇ ਪਿੰਜਰ ਬੀ, ਫੇਰ ਨਫਰਤ; ਵੈਰ! ਅੱਲਾ ਤਾਂ ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ, ਵੈਰ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਕਿਉਂ....? ਪੁਰਾਣੇ ਵੈਰ? ਪੁਰਾਣੇ ਵੈਰ ਹਿੰਦੂ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਕਾਹਦੇ। ਹਜ਼ਰਤ ਨਾਲ ਕਿ ਅਲੀ ਨਾਲ ਕਿ ਖਲੀਫਿਆਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਯਹੂਦੀ ਨਸਾਰਾ (ਈਸਾਈ) ਯਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਅਰਬ ਦੇ ਬੁੱਤ ਪ੍ਰਸਤ ਹਜ਼ਰਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਬੰਦ ਸਨ। ਵੈਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮਾਏ। ਹਿੰਦੂ ਉਥੇ ਕਿਥੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਸ਼ਰਈ ਕਾਜ਼ੀ ਬੀ ਅਜਬ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਿਉਂ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਕੁਛ ਨਾ ਸੀ ਵਿਗਾੜਿਆ। ਸੋ ਮਨਾ! ਨਾ ਕਰ ਨਫਰਤ ਕਿਸੇ ਨਾਲ। ਨਫਰਤ ਕੀਤਿਆਂ ਨਫਰਤ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਨਫਰਤ ਖਸਲਤ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਹੈ, ਸੋ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੈਤਾਨ ਅੰਦਰ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜਿਥੇ ਨਫਰਤ ਉਥੇ ਖੁਦਾ ਕਿੱਥੇ? ਖਬਰੇ ਤਦੇ ਘਾਲ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਨਾ ਕਰ ਨਫਰਤ, ਆਉਣ ਦੇਹ, ਕੋਈ ਸਹੀ। ਫਕੀਰ ਤਾਂ ਹੈ। ਹੈਂ....ਠੰਢ ਬੀ ਪਈ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਦੇਇ ਬੀ ਪੁੱਜ ਪਏ, ਫਕੀਰ ਉਠਿਆ, ਦੋ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, ਅੱਲਾਹ-ਅੱਲਾਹ ਦਰਵੇਸ਼! ਹੋ ਦਰਵੇਸ਼! ਤਦ ਮੋਹਣੀ ਮੂਰਤ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਅਲਹ, ਫਰੀਦ, ਜੁਹਦੀ, ਆਉ ਫਰੀਦ ਜੁਹਦੀ, ਅਲਹ, ਅਲਹ। ਫਕੀਰ ਨੇ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਦੋਏ ਦਸਤ ਪੰਜਾ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਫਰੀਦ - ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ?

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਅਲਹ, ਅਲਹ ਤੇ ਅਲਹ ਦੇ।

ਫਰੀਦ - ਮੁਬਾਰਕ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕਿ ਤਿਆਗੀ?

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਦੇਏ ਨਾ ਤੇ ਦੇਏ?

ਫਰੀਦ - ਦੇਏ। ਭਾਈ ਸਾਈਂ ਲੋਕ! (ਕੰਬ ਕੇ) ਦੋ ਬੇੜੀ ਪੈਰ ਨਾ ਧਰ, ਜਾਂ ਰੱਬ ਲੱਭ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਡਿੱਤ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ - ਭਾਈ ਇਹ ਦੁਬੇੜੀ ਹੈ, ਦੁਬੇੜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪੈਰ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਤਾਂ ਪਾਰ ਲੱਗਸੀ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੀ ਬੇੜੀ ਵੀ ਲੱਦਦੇ, ਅਤੀਤ ਦੀ ਬੀ ਲੱਦਦੇ, ਖਬਰੇ ਕਿਹੜੀ ਪੁੱਗਣੀ ਹੈ।

ਫਰੀਦ - ਉਹ ਕਿੰਵ?

ਗੁਰੂ-ਬੇੜੀਆਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਨਾ ਬੇੜੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਡੁਬਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਰ ਕੋਈ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਵੱਖਰ ਤਾਂ ਹੈ 'ਸੱਚ' ਤੇ ਧਨ ਬੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚਨਾ ਹੈ 'ਸੱਚ'। ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤੇ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਸਾਰੇ ਥਾਈਂ ਹੈ। ਸੋ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੋ ਚਾਹੇ ਹਿੰਦੂ ਬੇੜੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੇੜੀ ਹੈ।

ਫਰੀਦ - ਮਾਯਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਛੂਹਣਾ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਨਾਲ ਰਚੇ, ਸੋ ਗਏ, ਇਹ ਬੁਠੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਜਮਾਏ ਖੇਤ ਉਜੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਭਾਈ ਸਾਈਂ ਲੋਕ! ਮਾਯਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਤਾਂ ਮੂਲ ਹੋਇਆ ਜਗਤ ਦਾ, ਇਸੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੱਚ ਦਾ ਖੇਤ ਲਾਈਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਖਾ ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੇਤ ਬੋਹਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਜੜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਠੀ ਤਪੀ ਫਰੀਦ ਕੰਬਿਆ ਤੇ ਸਾਂਈ ਵਲੇ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ -

ਫਰੀਦ ਤਨੁ ਰਹਿਆ ਮਨੁ ਫਟਿਆ

ਤਾਗਤਿ ਰਹੀ ਨ ਕਾਇਆ

ਉਠੀ ਪੀਰਿ ਤਬੀਬ ਥੀਓ ਕਾਰੀ ਦਾਰੂ ਲਾਇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਸਾਈਂ ਦੇ ਢੁੰਡਾਊ ਜੀਓ! ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਵਲ ਲਗੇ, ਪਰ ਸਜਣ ਪਰਖ ਕੇ ਕਰ। (ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਰਚਿਆ ਇਕ ਸਲੋਕ ਬੋਲੇ) -

ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ ਗੁੜਾ ਵੈਣੁ ਅਪਾਰੁ ॥

ਪਹਿਲਾ ਵਸਤੁ ਸਿਵਾਣਿ ਕੈ ਤਾਂ ਕੀਚੈ ਵਾਪਾਰੁ ॥

ਦੋਹੀ ਦਿਚੈ ਦਰਜਨਾ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਕੁੰ ਜੈਕਾਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਦੋਹੀ ਸਜਣ ਮਿਲਨਿ ਲਹੁ ਮੁੰਧੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਸਜਣਾ ਐਸਾ ਹਸਣੁ ਸਾਰੁ ॥

ਤਿਸ ਸਉ ਨੇਹੁ ਨ ਕੀਚਈ ਜਿ ਦਿਸੈ ਚਲਣਹਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਨੀ ਇਵ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ

ਤਿਨਾ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੦

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਬੀ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਗਾਂਵਿਆ-

ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ॥

ਬੋੜਾ ਬੰਧਿ ਨ ਸਕਿਓ ਬੰਧਨ ਕੀ ਵੇਲਾ ॥

ਭਰਿ ਸਰਵਰੁ ਜਬ ਉਛਲੈ ਤਬ ਤਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ ॥ ੧ ॥

ਹਬੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ ਜਲਿ ਜਾਸੀ ਢੇਲਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਇਕ ਆਪੀਨੈ ਪਤਲੀ ਸਹ ਕੇਰੇ ਬੋਲਾ ॥

ਦੁਧਾ ਬਣੀ ਨ ਆਵਈ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਮੇਲਾ ॥ ੨ ॥

ਕਹੈ ਫਰੀਦੁ ਸਹੇਲੀਹੋ ਸਹੁ ਅਲਾਏਸੀ ॥

ਹੰਸੁ ਚਲਸੀ ਡੁੰਮਣਾ ਅਹਿ ਤਨੁ ਢੇਰੀ ਥੀਸੀ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੯੪

ਫਰੀਦ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ਗਾਂਵਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਤਦ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਂਵਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ -

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜਪ ਤਪ ਕਾ ਬੰਧੁ ਬੋੜਲਾ ਜਿਤੁ ਲੰਘਹਿ ਵਹੇਲਾ ॥

ਨਾ ਸਰਵਰੁ ਨਾ ਉਛਲੈ ਐਸਾ ਪੰਥੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੧ ॥

ਤੇਰਾ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਮੰਜੀਠੜਾ

ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਚੋਲਾ ਸਦ ਰੰਗ ਢੇਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ ਕਿਉ ਮੇਲਾ ਹੋਈ ॥

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿ ਗੰਠੜੀਐ ਮੇਲੇਗਾ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥

ਮਿਲਿਆ ਹੋਇ ਨ ਵੀਛੜੈ ਜੇ ਮਿਲਿਆ ਹੋਈ ॥

ਆਵਾ ਗਉਣੁ ਨਿਵਾਰਿਆ ਹੈ ਸਾਚਾ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਰਿਆ ਸੀਤਾ ਹੈ ਚੋਲਾ ॥

ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਸਹ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਾ ॥ ੪ ॥

ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸਹੇਲੀਹੋ ਸਹੁ ਖਰਾ ਪਿਆਰਾ ॥

ਹਮ ਸਹ ਕੇਰੀਆ ਦਾਸੀਆ ਸਾਚਾ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੫ ॥

੨ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੂਹੀ ਦੀ ਦਿਲ ਚੀਰਵੀਂ ਸੁਰ ਵਿਚ ਸੁਣ ਕੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਦਿਲ ਠੰਢ ਦੇ ਘਰ ਆਯਾ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ ਸੁਣਿਆ, ਪਿਆਰ ਦੇ, ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤੇ ਸਮਝੇ। ਤਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗੇ, ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਹੈ, ਸੱਚ ਦਾ ਰੂਪ, ਮਰਦੇ ਹੱਕ, ਇਹ ਹੈ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਰੱਬ ਦਾ, ਇਹ ਹੈ ਸਿਜਦੇ ਲਾਇਕ, ਤਦ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਆਸਾ ਵਿਚ

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਂਵਿਆ -

ਆਸਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀਉ ਕੀ ਬਾਣੀ
 ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿਨ੍ਹ ਸੇਈ ਸਚਿਆ ॥
 ਜਿਨ੍ਹ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਂਢੇ ਕਚਿਆ ॥ ੧ ॥
 ਰਤੇ ਇਸਕ ਖੁਦਾਇ ਰੰਗਿ ਦੀਦਾਰ ਕੇ ॥
 ਵਿਸਰਿਆ ਜਿਨ੍ਹ ਨਾਮੁ ਤੇ ਭੁਇ ਭਾਰੁ ਥੀਏ ॥ ੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਇ ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਸੇ ॥
 ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ ॥ ੨ ॥
 ਪਰਵਦਗਾਰ ਅਪਾਰ ਅਗਮ ਬੇਅੰਤ ਤੂ ॥
 ਜਿਨਾ ਪਛਾਤਾ ਸਚੁ ਚੁੰਮਾ ਪੈਰੁ ਮੂੰ ॥ ੩ ॥
 ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਖੁਦਾਇ ਤੂ ਬਖਸੰਦਗੀ ॥
 ਸੇਖ ਫਰੀਦੈ ਖੈਰੁ ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੪੮੮

ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ਗਾਂਵੇਂ, ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅਚਰਜ ਰੰਗ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਬੱਝ ਗਿਆ। ਫਰੀਦ ਦੇ ਨੈਣ ਜੁੜ ਗਏ -

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਸੁਚਜੀ ॥
 ਜਾ ਤੂ ਤਾ ਮੈ ਸਭੁ ਕੇ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਤੁਧੁ ਅੰਤਰਿ ਹਉ ਸੁਖਿ ਵਸਾ ਤੂੰ ਅੰਤਰਿ ਸਾਬਾਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਭਾਣੈ ਤਖਤਿ ਵਡਾਈਆ ਭਾਣੈ ਭੀਖ ਉਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਭਾਣੈ ਬਲ ਸਿਰਿ ਸਰੁ ਵਹੈ ਕਮਲੁ ਫੁਲੈ ਆਕਾਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਭਾਣੈ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐ ਭਾਣੈ ਮੰਝਿ ਭਰੀਆਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਭਾਣੈ ਸੇ ਸਹੁ ਰੰਗੁਲਾ ਸਿਫਤਿ ਰਤਾ ਗੁਣਤਾਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਭਾਣੈ ਸਹੁ ਭੀਹਾਵਲਾ
 ਹਉ ਆਵਣਿ ਜਾਣਿ ਮੁਈਆਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਤੂ ਸਹੁ ਅਗਮੁ ਅਤੋਲਵਾ
 ਹਉ ਕਹਿ ਕਹਿ ਫਹਿ ਪਈਆਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਆ ਕਹਿ ਸੁਣੀ
 ਮੈ ਦਰਸਨੁ ਭੁਖ ਪਿਆਸਿ ਜੀਉ ॥
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਹੁ ਪਾਇਆ
 ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੩

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਗਾਯਨ ਵਿਚ ਫਰੀਦ ਦੇ ਨੈਣ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਮਨ ਟਿਕਦਾ-ਟਿਕਦਾ ਇਕ ਸੁਖੋਪਤੀ ਦਾ ਝੂਟਾ ਖਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਰਸ ਦੇ ਘਰ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤ ਗਈ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਜਦ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਝੁਕ ਗਿਆ। ਆਖਣ ਲੱਗਾ - ਨਵਾਜ਼ਸ਼! ਅੱਜ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਲਗਾ ਰਹੇ ਏਥੇ।

ਸੇ ਤ੍ਰੈਏ ਜਿਉਂ ਉਥੇ ਬੈਠੇ, ਬੈਠੇ ਹੀ ਰਹੇ, ਕਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਛਿੜੇ, ਕਦੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਪਵੇ, ਕਦੇ ਚੁੱਪਾਂ ਦੇ ਘਰ ਟਿਕਾਉ ਹੋ ਜਾਣ। ਐਉਂ ਦਿਹੂੰ ਬੀ ਬੀਤ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਤ ਬੀ ਬੀਤ ਚਲੀ।

'ਚਲਦਾ..!'

ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹੋ, ਵਾਇ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਸਿਰ ਘੁੰਮਾਉਣ ਲਗ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਚੂਲਾ ਪਾਇਆ ਸੀਸ ਵਿਚ, ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਆਂ, ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਆਂ, ਬਦਰੂਹ ਨੱਠ ਗਈ।

ਇਕ ਨਹੀਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਇਆ ਸੈਂਕੜੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੋ, ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ ਅੱਜ ਵਿਸਾਖੀ ਸਾਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਈ ਨਿਗੁਰਾ ਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਰਹੇ, ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਅੰਦਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੁਰੂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਧਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ, ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਫੇਰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋ, ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਉਪਰ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਅਖੀਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਓਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਹੀ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਸੌ ਮੀਲ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੋ ਸੌ ਮੀਲ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ ਜਾਇਓ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-53)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫
ਸਭੇ ਥੋਕ ਪਰਾਪਤੇ
ਜੇ ਆਵੈ ਇਕੁ ਹਥਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ=ਜੇਕਰ ਇਕੁ=ਅਦੈਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਵੈ= ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਭੇ=ਸਾਰੇ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਮੌਖ ਆਦਿ ਥੋਕ=ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸੁੱਖ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜੇ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਕਥਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੇਰਾ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਰੂਪੀ ਪਦਾਰਥ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕਥਿ=ਕਥਨ ਕਰੇਂਗਾ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰੇਂਗਾ।

ਗੁਰ ਤੇ ਮਹਲੁ ਪਰਾਪਤੇ
ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ ਮਥਿ॥

ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਵਾ: ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਥਿ=ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਵਾ: ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਥਿ=ਮੱਥਨ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਏਕਸ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਏਕਸ=ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਿਉ=ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਇ=ਲਾਉਣਾ ਭਾਵ ਜੋੜਨਾ ਕਰ।

ਏਕਸ ਬਿਨੁ ਸਭ ਧੰਧੁ ਹੈ
ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਮੋਹੁ ਮਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਭ ਕੁਝ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਧਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਧੰਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਇਹ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਹੈ, ਸਭ ਮਿਥਿਆ=ਅਨਹੋਇਆ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੇਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਿਥਿਆ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਜਲ ਆਦਿ।

ਲਖ ਖੁਸੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ
ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ॥

ਉਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਸਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਨਦਰਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇਇ=ਕਰ ਦੇਣ।

ਨਿਮਖ ਏਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਇ
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ॥

ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਕੇ ਨਿਮਖ ਏਕ=ਇਕ ਵਾਰ ਅੱਖ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਵੀ ਤੇ ਤਨ ਵੀ ਸੀਤਲੁ=ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਤਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮਨ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਜਿਸ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਨ ਗਹੇ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਕਉ=ਦੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ, ਪੂਰਬਿ=ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿਨਿ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਗਹੇ=ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਫਲ ਮੂਰਤੁ ਸਫਲਾ ਘੜੀ
ਜਿਤੁ ਸਚੇ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ॥

ਜੀਵ ਦੀ ਉਹ ਘੜੀ ਵੀ ਸਫਲੀ ਹੈ ਤੇ ਮੂਰਤੁ=ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਵੀ ਸਫਲੀਆਂ ਹਨ ਵਾ: ਘੜੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਮੂਰਤ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਭਾਵ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਫਲੀਆਂ ਹਨ। (24 ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਘੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੂਰਤ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਭਾਵ 48 ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੈ) ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਸੱਚੇ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਹੋ ਸਮਾਂ ਸਫਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਜਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇ।

ਦੂਖੁ ਸੰਤਾਪੁ ਨ ਲਗਈ
ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ॥

ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦਾ ਦੁਖ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ

ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਚ ਤਪਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੰਤਾਪ (ਸੰ+ਤਾਪ)
 ਸੰ-ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਵਾ: ਆਧੀ, ਬਿਆਧੀ
 ਤੇ ਉਪਾਧੀ ਰੂਪੀ ਸੰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਵਾ: ਅਧਿਆਤਮ,
 ਅਧਿਦੈਵ ਤੇ ਅਧਿਭੂਤ ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਜਿਸ
 ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦੇ ਨਾਮ
 ਕਾ=ਦਾ ਹੀ ਆਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਬਾਹ ਪਕੜਿ ਗੁਰਿ ਕਾਢਿਆ
 ਸੋਈ ਉਤਰਿਆ ਪਾਰਿ॥੩॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪੀ ਭੁਜਾ ਤੋਂ
 ਪਕੜ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ
 ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਸੋਈ=ਉਹੋ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ
 ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਪਾਰ ਉਤਰਿਆ ਹੈ।

ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਪਵਿਤੁ ਹੈ ਜਿਥੈ ਸੰਤ ਸਭਾ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਥਾਨੁ=ਟਿਕਾਣਾ ਸੁਹਾਣਾ=ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਤੇ
 ਪਵਿਤੁ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਭਾ=ਦੀਵਾਨ ਭਾਵ
 ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੈ।

ਢੋਈ ਤਿਸ ਹੀ ਨੇ ਮਿਲੈ
 ਜਿਨਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਲਭਾ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਢੋਈ=ਆਸਾਰਾ ਤਿਸ ਹੀ=ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ
 ਮਿਲੈ=ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਨਿ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ
 ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਬਧਾ ਘਰੁ ਤਹਾਂ

ਜਿਥੈ ਮਿਰਤੁ ਨ ਜਨਮੁ ਜਰਾ॥੪॥੪੬॥੨੬॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ
 ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਹਾਂ=ਉਥੇ ਇਸਥਿਤੀ ਰੂਪੀ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹ
 ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮਿਰਤੁ ਨ=ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੀ, ਜਨਮ
 ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਰਾ=ਬੁਢਾਪਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,
 ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁਖ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਸਤਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
 ਜਿਵੇਂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤੱਤੀਆਂ
 ਤਵੀਆ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ
 ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਪਾਈ ਰੱਖੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਕਬੂਲ
 ਕੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਸਨ।

ਸੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੫
 ਸੋਈ ਧਿਆਈਐ ਜੀਅੜੈ
 ਸਿਰਿ ਸਾਹਾਂ ਪਾਤਿਸਾਹੁ॥

ਹੇ ਜੀਵ! ਸੋਈ=ਉਸ ਤਤਪਦ ਦੇ ਲੱਖ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
 ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਹੁਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਿਰਿ=ਸਿਰੋਮਣੀ
 ਹੈ ਵਾ: ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਿਰੋਮਣੀ ਹੈ।

ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਕਰਿ ਆਸ ਮਨ
 ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਸੁ ਵੇਸਾਹੁ॥

ਹੇ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਆਸ=ਉਮੀਦ
 ਮਨ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਜਿਸ ਕਾ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ
 ਸਭਸੁ=ਸਭ ਨੂੰ ਵੇਸਾਹੁ=ਭਰੋਸਾ ਹੈ।

ਸਭਿ ਸਿਆਣਪਾ ਛੱਡਿ ਕੈ
 ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪਾਹੁ॥੧॥

ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਛੱਡ
 ਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪਾਉਣਾ
 ਕਰ, ਭਾਵ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ਮਨ ਮੇਰੇ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸੇਤੀ ਜਪਿ ਨਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸਹਜ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਬਕ ਤੇ
 ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਸੁਖ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ
 ਕਰ।

ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇ ਤੂੰ
 ਗੁਣ ਗੋਇੰਦ ਨਿਤ ਗਾਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਤੂੰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ
 ਕਰ ਅਤੇ ਨਿੱਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਗੋਇੰਦ=ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਰਾਖਾ
 ਹੈ ਵਾ: ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ
 ਗਾਉ=ਗਾਉਣਾ ਕਰ।

ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੁ ਮਨਾ
 ਜਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥

ਹੇ ਮਨ! ਤਿਸ ਕੀ=ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪੈਣਾ
 ਕਰ। ਜਿਸੁ ਜੇਵਡੁ=ਜਿੱਡਾ ਕੋਈ ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ
 ਭਾਵ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਦੇਵ,
 ਰਾਖਸ਼, ਮਾਨਵ, ਨਾਗ, ਜੱਖਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ
 ਸਾਜਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਘਣਾ
 ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਨ ਮੂਲੇ ਹੋਇ॥

ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਤ=ਸਿਮਰ ਕੇ
 ਘਣਾ=ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਰੂਪੀ ਦੁਖ ਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀਆਂ
 ਪੀੜਾਂ ਵਾ: ਦਰਦੁ=ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਸੂਲ, ਮੂਲੇ=ਕਦਾਚਿਤ
 ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ
 ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ ਸੋਇ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਉਸ
 ਮਾਲਕ ਦੀ ਚਾਕਰੀ=ਸੇਵਾ ਜੋ ਚਾਅ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
 ਭਾਵ ਚਾਉ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਜੋ
 ਸੋਇ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਦਾ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ=ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ
 ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ॥

ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕੁਸੰਗਤ ਆਦਿ ਕਾਰਨ
 ਮਲੀਨ ਹੋਇਆ ਮਨ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਹੀ
 ਨਿਰਮਲਾ=ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਸੀ
 ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 56 'ਤੇ)

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ - ਸਾਧਨਾ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਗੋਬਿੰਦ-ਮਿਲਾਪ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਰਵੋਤਮ ਮਾਰਗ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਿਅਰਥ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਵਿਅਕਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਮਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਪਾਇ ਪਦ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨਾਨਕ ਬਾਤ ਬਤਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੨

2. ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁਖ, ਰੋਗ, ਸੰਤਾਪ ਇਤਿਆਦਿ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਗਾਸ-ਮਈ, ਅਨੰਦ-ਮਈ ਅਤੇ ਸਹਿਜ-ਮਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹ ਵਿਚ ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ

ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਲਾਥੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗਾ ॥

ਅੰਗ- ੬੧੧

3. ਐਸਾ ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਏਨੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸਾਧਨਾ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਸਾਧਨਾ ਪੱਖ ਦੀ ਹਰੇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਹੀ ਐਸੀ ਜੁਗਤਿ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਓਨੁ

ਕਰਿ ਪਰਗਟੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਕੇ ਨਹੀ

ਸਭਿ ਸੁਣਿਅਹੁ ਲੋਕੁ ਸਬਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੫

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ

ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੯

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰ-ਜੋਤਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ, ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ -

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥

ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥

ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੫

ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਭਟਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਸੁੱਚਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਚ ਦੇ ਨਿਕਟ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਨਾ ਪੱਖ ਹੈ 'ਸ਼ਬਦ' ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ-

ਕਿਆ ਭਵੀਐ ਸਚਿ ਸੂਚਾ ਹੋਇ ॥

ਸਾਚ ਸਬਦ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੮

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਾਂਗ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੇ ਵੀ ਦੋ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਾਮ ਰੂਪ ਜੋ ਘਟਿ-ਘਟਿ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੀ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਹੁ ॥

ਬਿਰੁ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਪਾਵਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੬

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਹੈ ਜੋ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸਭ ਆਲਮ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ -

ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਪੀਰਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨੰ ॥ ਅੰਗ - ੬੩੫

ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਸਾਖ ਵਜੋਂ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ-

ਪਰਮੇਸਰ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਜਿ ਹੋਇ ਬਿਤੀਤੈ
ਸੁ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੩

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੱਚ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਪਰਦਾਤਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਉਤਪੇਤ ਹਨ - 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ।' ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ।

ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਨਾਮ-ਜਾਪ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜਾਂ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਰਸਮੀ ਜਾਪ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਨਾ ਪੱਖ ਦੀ ਇਹ ਅਗਲੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ।

ਨਾਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ 'ਹਉਮੈ' ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਮੈਂ+ਮੈਂ ਅਰਥਾਤ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹਸਤੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਘਰ ਬਾਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਆਦਿ। 'ਹਉਮੈ' ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤਿ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੇ ਉਤਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ-ਮਾਰਗ ਲਈ ਮਨ-ਮਤਿ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ 'ਹਉਮੈ' ਤੇ 'ਨਾਮ' ਨੂੰ ਦੋ ਵਿਪਰੀਤ ਸੰਕਲਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ -

ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ
ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ॥ ਅੰਗ - ੫੬੦

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਾ ਸ਼ਬਦ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਨਮ-ਮਰਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਸਾਰੀ ਖੇਡ, ਲੈਣ ਦੇਣ, ਲਾਹਾ ਹਾਣ, ਸੱਚ ਝੂਠ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ, ਨਰਕ ਸੁਰਗ, ਮੂਰਖਤਾ ਸਿਆਣਪ, ਸਭ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਖੇਡ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾ ਇਹ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਦਰੁ ਸੁਝੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਵੱਡਾ ਰੋਗ, ਬਿਖ, ਅਨੁਰਾ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਮਨੁੱਖੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ, ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਕੰਡਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਦੀਨਾ ॥
ਕਾਮ ਰੋਗਿ ਮੈਗਲੁ ਬਸਿ ਲੀਨਾ ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਰੋਗਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਪਤੰਗਾ ॥
ਨਾਦ ਰੋਗਿ ਖਪਿ ਗਏ ਕੁਰੰਗਾ ॥ ੧ ॥
ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥

ਰੋਗੁ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੪੦

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਗੁਸਤ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ, ਇਸਨੂੰ ਜਲਾਵਣ ਅਤੇ ਬੁਝਾਵਣ ਦੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮਿਟ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਅਰੋਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ -

ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਤਬ ਸੁਖ ਭਏ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੦

ਕੇਵਲ ਅਰੋਗ ਮਨ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਬਹੁਤੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। 'ਹੰਕਾਰ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। 'ਹੰਕਾਰ' ਦਾ ਭਾਵ-ਗੁਮਾਨ, ਗੁਰੂ, ਮਦ ਭਰਿਆ ਅਭਿਮਾਨ ਹੈ। 'ਹਉਮੈ' ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਨ ਵਾਲੀ ਨਿਜ ਦੀ ਦਵੰਦਾਤਮਕ ਸੋਚਣੀ ਹੈ। 'ਹਉ' ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਨਿਜ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਜ ਨਾਲ ਹਿਤ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਨੂੰ ਪਰਾਇਆ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਰੁਚੀ ਸਭ ਵਿਖੇਵਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਇਸਨੂੰ 'ਦੀਰਘ ਰੋਗ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ 'ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਘਾਲ।'

ਹਉਮੈ ਆਸਰੇ ਬਣਾਈ ਸੋਚ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਪਰਾਇਣ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ 'ਹਉਮੈ' ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਅਮਲ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਜਠਰ ਅਗਨੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਹੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏ ਅਤੇ ਮਾਇਆ - ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੁਝ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਚਿੱਤਰ ਨੂੰ 'ਅਨੰਦ' ਦੀ ਪਉੜੀ ਦਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥
 ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥
 ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥
 ਲਿਵ ਫੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥
 ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ
 ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥
 ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਿਨਾ ਲਿਵ ਲਾਗੀ
 ਤਿਨੀ ਵਿਚੇ ਮਾਇਆ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੨੧

ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਮਾਪਾਨ ਵੀ ਅੰਤਲੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਮਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਮਨ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। 'ਮਾਇਆ' ਅਤੇ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਨ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ। ਅਨੰਦ ਬਾਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਪੱਖੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ-

ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਰਹੁ ਹਰਿ ਨਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੭
 ਏ ਮਨ ਚੰਚਲਾ ਚਤੁਰਾਈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੦
 ਏ ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੮

ਪਉੜੀ 10 ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਕਪਟਤਾ, ਚੰਚਲਤਾ, ਚਤੁਰਾਈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਨ ਉਪਰ ਪਏ ਤੀਖਣ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਠਗਬੂਟੀ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਅਜਿਹੀ ਸੁੰਦਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਹਰ ਕੋਈ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਗਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ-

ਏ ਮਨ ਚੰਚਲਾ ਚਤੁਰਾਈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥
 ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਿਨੈ ਤੂ ਸੁਣਿ ਮੰਨ ਮੇਰਿਆ ॥
 ਏਹ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਜਿਨਿ ਏਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥
 ਮਾਇਆ ਤ ਮੋਹਣੀ ਤਿਨੈ ਕੀਤੀ
 ਜਿਨਿ ਠਗਉਲੀ ਪਾਈਆ ॥
 ਕਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਜਿਨਿ ਮੋਹੁ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ ॥
 ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮਨ ਚੰਚਲ ਚਤੁਰਾਈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੧
 ਅੰਗ - ੯੧੮

ਸੱਚ ਅਤੇ ਕੂੜ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ

ਕੱਟਣੀ ਹੈ। ਮੈਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਬਿਰਥਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥
 ਅਹਿਨਿਸਿ ਮਗਨੁ ਰਹੈ ਮਾਇਆ ਮੈ
 ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪੁਤ ਮੀਤ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਸਿਉ
 ਇਹ ਬਿਧਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੧੯

ਬਿਰਥਾ ਕਹਉ ਕਉਨਿ ਸਿਉ ਮਨ ਕੀ
 ਲੋਭ ਗੁਸਿਓ ਦਸਹੁ ਦਿਸ ਧਾਵਤ
 ਆਸਾ ਲਾਗਿਓ ਧਨ ਕੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸੁਖ ਕੈ ਹੇਤਿ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਤ
 ਸੇਵ ਕਰਤ ਜਨ ਜਨ ਕੀ ॥
 ਦੁਆਰਹਿ ਦੁਆਰਿ ਸੁਆਨ ਜਿਉ ਡੋਲਤ
 ਨਹ ਸੁਧ ਰਾਮ ਭਜਨ ਕੀ ॥ ੧ ॥
 ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਖੋਵਤ ਲਾਜ ਨ ਲੋਕ ਹਸਨ ਕੀ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਿਉ ਨਹੀ ਗਾਵਤ
 ਕੁਮਤਿ ਬਿਨਾਸੈ ਤਨ ਕੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨੩੩ ॥
 ਅੰਗ- ੪੧੧

ਜਦ ਤਕ ਮਨ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ, ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਢਾਊ ਰੁਚੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ, ਮਨ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਵੇੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲਾਲਚ, ਠੱਗੀ, ਧੋਖਾ, ਵੱਢੀ, ਝੂਠ ਅਤੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਬੇਚੈਨ, ਚਿੰਤਾਗੁਸਤ ਅਤੇ ਤਣਾਉ ਵਿਚ ਹੈ ਮਨ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਵੈਰ-ਨਿਰਵੈਰਤਾ ਵਿਚ, ਉਸ ਦਾ ਭਉ ਨਿਰਭੈਤਾ ਵਿਚ, ਉਸ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਧੀਰਜ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੀ ਈਰਖਾ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅੰਦਰ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਲਾਲਚ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਦਾਰ ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਇਆ, ਖਿਮਾ, ਪ੍ਰੇਮ, ਸੱਚ, ਸੇਵਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧੇ ਹੋਏ ਮਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-
 ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ ॥
 ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਦੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੬

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-56)

ਯੋਗ ਕੀ ਹੈ?

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਯੋਗ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ 'ਯੁੱਗ' ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਜੋੜਨਾ'। ਯੋਗ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦਾ ਜੋੜ, ਆਤਮਾ ਦਾ ਮੇਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਭ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਯੋਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਇਕ ਪੂਰਣ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਪੰਤਾਜਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯੋਗ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੂਰਨ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ।

ਯੋਗ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣਾ ਅਰਥਾਤ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਕੇ, ਵਿਸ਼ਵ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਸਾਰੇ ਇੱਛਾਵਾਨ, ਅਸੀਮ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਬਣੇ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਯੋਗ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਪਾੜ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ, ਗੁਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਅਣਕਥੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸੌਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਵੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣੇ ਸੌਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਉਚਾ ਚੁਕਣਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਰਾਮਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਹੀ ਪਰੰਪਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਹਨ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ। ਇਕ ਹੈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ। ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਭਾਗ ਸਿੱਖਣ ਲਈ

ਲੋੜ ਹੈ ਇਕ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਦੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਯੋਗ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੌਣ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਯੋਗੀ ਹੈ? ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੜਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਪੁਛਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੌਣ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਖੰਡੀ ਤੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਯੋਗੀ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਕ ਸੱਚਾ ਯੋਗੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਨਿਯਮ ਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਯੋਗ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇਗਾ। ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸੱਚਾ ਯੋਗੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੈ।

ਯੋਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਸਕੂਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਪਾ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਦਮ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਸਕੂਲ ਹੈ ਗਿਆਨ ਯੋਗ ਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਥਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਹਨ ਹਠ ਯੋਗ, ਮੰਤਰ ਯੋਗ, ਲੈ ਯੋਗ, ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਯੋਗ। ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਸੀਮਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਯੋਗ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਤਾਜਲ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਯੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਗੁਰੂਆਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪਰਾ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਉੱਚ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ, ਨਵੇਂ ਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਯੋਗ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਮਾਰਗ ਸ਼ਿਲਾ ਹਨ। ਜਦੋਂ

ਇਸ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਰਗ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਗਲੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਤਾਜਲ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਪੌੜੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ - ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ, ਧਾਰਨਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਭਾਗ ਯਮ ਤੇ ਨਿਯਮ ਯੋਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਤੀਸਰੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ। ਚੌਥਾ ਹੈ ਸੁਆਸ, ਪੰਜਵਾਂ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ, ਇਹ ਪੰਜ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਭਾਗ ਹਨ ਆਖੀਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਹਨ ਇਕਾਗਰਤਾ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪਰਾ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ। ਇਹ ਅੰਤਰ ਦੇ ਭਾਗ ਹਨ। ਅੱਠਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਜ ਅੰਤਰ ਦੇ ਭਾਗ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਪੌੜੀਆਂ ਹਠ ਯੋਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਠ ਯੋਗ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਯੋਗ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਾਲ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹਠ ਯੋਗ ਤੇ ਰਾਜ ਯੋਗ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਯੋਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਜਿਥੇ ਹਠ ਯੋਗ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਯੋਗ ਉਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਧਾ, ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੇ, ਪੂਰੇ-ਪੂਰੇ ਹੌਂਸਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਧਿਆਤਮ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਖਾ ਤੇ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਗ ਸੌਖਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਪੌੜੀ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ, ਜਦੋਂ ਮਨ ਸੁਆਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਤਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਾਧਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਦਾ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣੀ।

ਛੇਵੀਂ ਪੌੜੀ ਹੈ ਇਕਾਗਰਤਾ। ਰਾਜ ਯੋਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਖਿੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਰੁਚੀ ਧਿਆਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਰੁਚੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕਾਗਰਤਾ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਲਗਾਓ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਤਮ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮਾਰਗ ਦੋਨਾਂ ਲਈ ਉੱਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪਰਾ ਚੇਤਨਾ (super concious) ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਰਧ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਰਧ ਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਚੇਤਨਤਾ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਅਤਿ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀਆਂ ਗੁੱਝੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਗੁੱਝੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿਝ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਮਾਨਵਤਾ ਨੇ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸਭਿਆਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਤਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਮਾਧੀ ਹੀ ਰਾਜ ਯੋਗ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪਉੜੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਥਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਤੇ ਸੌਣਾ (sleepless sleep) ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ।

ਯੋਗ ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਰਾਹ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਦਸਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਰੋ। ਯੋਗ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ। ਯੋਗ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੂਰੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਰਗ ਸੁੱਧਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ, ਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਇਕ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸੁਭਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਫਿਲੋਸਫੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਇਕੋ ਸਾਧਨ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

(ਪੰਨਾ 50 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੁਖਦਾਤਾ ਭੈ ਭੰਜਨੋ
ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਆਦਿ ਦੇ ਭੈ=ਡਰ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਤਿਸੁ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ, ਭਾਵ ਉਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ
ਤਾਂ ਕਾਰਜੁ ਆਵੈ ਰਾਸਿ॥੩॥

ਉਹ ਮਿਹਰਵਾਨੁ=ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਤਾਂ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਾਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ -

ਬਹੁਤੇ ਬਹੁਤੁ ਵਖਾਣੀਐ
ਉਚੇ ਉਚਾ ਥਾਉ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਜਾਂ ਜਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਬਹੁਤੁ=ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਖਾਣੀਐ=ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਬਹੁਤੇ=ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਖਾਣੀਐ=ਕਥਨ ਕਰੀਏ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤੇ=ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਥਾਉ=ਥਾਂ ਵੀ ਉਚੇ

ਉਚਾ=ਉਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਉਸ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਵਰਨਾ ਚਿਹਨਾ ਬਾਹਰਾ
ਕੀਮਤਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਾਉ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਨਾ=ਚਾਰੇ ਵਰਨਾਂ (ਬ੍ਰਹਮਣ, ਖੜੀ, ਵੈਸ਼, ਸੂਦ੍ਰ) ਵਾਂ: ਵਰਨਾ=ਗੋਰੇ, ਕਾਲੇ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਚਿਹਨਾ=ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰਾ=ਰਹਿਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਗੋਲਕਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀਮਤਿ=ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ਕਰਿ
ਸਚੁ ਦੇਵਹੁ ਅਪੁਣਾ ਨਾਉ॥੪॥੧॥੧੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਇਆ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦੇਵੋ ਵਾ: ਆਪਣਾ ਸੱਚਾ ਸਰੂਪ-ਲੱਖਣ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੋ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (27 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵੈਸਾਖੀ - ਸੰਗਰਾਂਦ-13 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਰਬ ਤੇ ਸਵੇਰੇ 11.00 ਵਜੇ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org, www.ratwarasahib.com

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar
Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ

ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ
ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ
ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ
ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ
ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ
ਜਾਵੇ ਜੀ। ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada 80 Can \$	800 Can \$
Life (20 Year)	Rs 3000/3020		Australia 80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ

ਪਤਾ Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....
ਮੈਂ.....ਦੁਪਟੇ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਗਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-

English Version

	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name :VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\, Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,**

**(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)**

140901, Pb. India

BAISAKHI

The miracle was wrought,
God manifested Himself.

*Sant Waryam Singh Ji,
Founder & Head
V.G.R.M.C.T*

Even today, Indians take pride in India's pristine glory in the distant past about five thousand years ago. That was the age of Lord Krishna. At that time, great warriors, monarchs and kings ruled in India, among whom Duryodhana, Jarasindh and Sushpal deserve special mention. In that age, many weaknesses had crept into them. They were all sovereigns in their respective kingdoms. Dhritrashtra, Duryodhana's father, ruled the kingdom of Hastinapur by depriving the Pandavas of their legitimate rights, and the latter had to wage a great war, called the Mahabharata, in order to wrest their rights. Almost all Indian rulers participated in that war, and all extant weapons were used in fighting. This dreadful great war had horrible consequences, so much so that out of 45 lakh soldiers (which are also counted as 18 khuhnis - each khuhni comprising 21870 elephants, 21870 chariots, 65610 horses and 109350 foot soldiers) who took part in it, only ten persons survived. Alongwith Duryodhana, all his brothers and comrades were killed and from the Pandavas' side, only the five Pandava brothers and Lord Krishna could survive the fury of war. India suffered such a terrible setback that the Aryan pride, tradition, culture and temporal power were totally destroyed. Children were born

according to Varna - Shanker practice (when the husband is dead, the woman gets a child from another man to continue the family), and thus population of the country started growing anew. Religious practices and beliefs became feeble. The extent of degradation was so much that even the Brahmins started shearing their hair. According to the prevailing custom, if a Brahmin had to be awarded death sentence, then, fearing Brahmo-cide (killing of a Brahmin), his hair was shorn. The Kshatriya kings guarded their hair jealously and wore a gold crown over long unshorn hair. However, they kept their hair loose. The *rishis* and *munis* (sages) fully guarded their hair and beard, but generally they were bare-headed. As time passed, the sages started sporting matted hair.

The 'Duapar Age' (the third of the four ages in Hindu mythology) came to an end in this period of decline and degradation, and the 'Kalyuga' (age of darkness, last of the four ages in Hindu mythology) came to be ushered in. People's intellect or cognitive faculty was enfeebled and thus started the worship of idols of many unmanifest beings who were called gods and goddesses. Waheguru (God) was alienated from the world and was

considered passive. In His place began the worship of three gods, who in the Jap Ji Sahib have been called "one the world's creator (Brahma), one steward who gives sustenance (Vishnu) and one who has the disposition of destroying (Shiva)." Being close to human beings, they helped them in time of need, destroyed the tyrants, and when happy with their devotees, showered religious and economic blessings on them and fulfilled their desires but they could not grant salvation. The achievement of salvation was kept within man's own actions. Waheguru (God) was shown above mundane activities, and no desire for a union with Him was born in the heart of man. Waheguru's super energy alone impelled the doings of the world through three characteristics of nature - *rajo* (passion), *tamo* (evil) and *sato* (virtue). Waheguru was inaccessible, desireless and impalpable and very far away from man. He was totally unconcerned about man's complex doings which fell within the domain of the deities. As man's needs grew, so did the number of chief deities, for example, Varun, the god of waters, Pavan, the god of winds, Kuber the god of wealth. God Inder was the king among them and in this manner started the worship of many gods. The relationship with the Timeless One became more and more thin and fragile and so were born a variety of rituals. Man was alienated from God and he was roped into the clutches of occult powers and evil spirits. As time passed, atheistic sects like Vaam Marg and Charwak (tantric modes of worship) came into being, the chief aim of which was

taking drugs, eating meat and fish and indulgence in sex and other evil actions, and these assumed the form of religion for the people. In comparison with Waheguru, the belief in the eternal character of nature became firmly grounded in man. The two eternal forces in the world, the Conscious Being and Nature came to be considered identical. The manifestations of nature assumed the form of 'maya' (illusion) and captivated man completely. People became oblivious of the Conscious Being (God). The Conscious Being came to be considered merely a mighty force under the influence of which Nature in its numerous shapes and colours filled the human mind. The Conscious Element was assumed to have three attributes which were called *sat* (being), *chit* (knowledge) and *anand* (bliss). These three attributes are strictly the Conscious Being's (God) His own. On the contrary, Nature has the attributes of *rajo* (passion), *tamo* (evil) and *sato* (virtue). The Conscious Being's energy activated nature, just as flint-stone activates iron ions. Brahma, Vishnu and Mahesh remained greatly concerned with human beings in this world, and man always entertained hopes of getting all his desires granted by them. Instead of seeking union with Waheguru (God), man started considering the attainment of 'nirvana' (redemption; Buddhist term for *mukti*) through riddance from nature's three attributes as the highest state. This belief was not in the common man's interest because he needed that Prabhu (God) Who always abided with him, Who was present within him and without at every place,

Who fully knew the joys and sorrows of His creatures and when invoked (supplanted) for help should Himself come to provide succour; that is, that power, besides having the attributes of *sat*, *chit* and *anand*, should be all-loving, and by striking a chord of harmony in the hearts of men should be fully acquainted with their weals and woes. The period of 4000 years before the Bhakti movement passed under these feeble beliefs.

In that period, Mahatma Buddha and Lord Mahavira, founders of Buddhism and Jainism respectively transcended the bounds of 'maya' (illusion) through their austere penances, and attained a state of 'nirvana' (emancipation). But according to the convictions of the Bhakti movement, Waheguru (God) loves his devotee, sustains him, rids him of sorrows and becomes wedded to him with the ties of love and transforms him into His own image. It was not a state of desolation; it was a living and pulsating, love-drenched emancipated state to enjoy the ecstasy of God's love. It was during this Bhakti movement that the light of knowledge increased manifold and the human creature, through the devotional ladder, merged into *anant* (the infinite), *anaad* (eternal), and *anahat* (unstruck, the primordial 'Om'), and became God Himself. Atheistic sects exercised a great influence on India's rulers and its people. Nevertheless, during this long period, there were some kings of lofty noble character who dispensed justice to their subjects and their tales are a source of perennial

inspiration.

Islam, having faith in one God, rose from Arabia and gradually exercised influence over the whole world. That religion was full of love and advocated fraternal feelings, mutual consideration, sense of service and love of one God. Its direct and simple teachings broke the webs woven by the fanatics and showed the path of love, which simply charmed the people, even though the succeeding generations of Muslim kings were extremely cruel and merciless and considered even the atrocities committed by them as virtuous actions. They had strayed from the lofty teachings of Islam and wanted to project themselves as righteous by putting on the garb of religion.

The period of Islamic rule in India, that is worth describing, is divided into several parts. From 1000 to 1526, the state of Punjab was that of a house (with its doors left half-open) hit by a tornado which caused a terrible upheaval throwing everything into chaos and disorder. The walls of the house collapsed under the impact of the storm, and it looked like a desolate ruin. This series of storms started with the Islamic invasions. The first among the invaders were Alpatgin and Subkatgin, who belonged to the ruling family of Afghanistan. They scattered India's power to the winds. Mahmood during his time (999-1030 AD) invaded India 17 times. Mostly Kanauj, Kalanjar and Ranthambor bore the brunt of these invasions. One of Mahmood's invasions was on the famous

Somnath temple in Gujrat. The earliest capital of Hindu kings was Kabul. Then they moved their capital to Udbhand, from where they were pushed out to Nandana. At last they established their capital at Sirhind and ruled from there. Indian rulers never fought the invaders unitedly, and therefore, individually suffered defeat after defeat. As the power of the Gazhnavis declined, their place was taken by the Ghauris, who, instead of returning with the loot, established their foothold in India. Sahabudin established the first Turkish rule in the country. At this very time rose invaders like Genghiz Khan from central Asia. They spread like the stormy waves of the sea. Russia, Afghanistan, Iran and many other countries caved in like a house of cards before their mighty surge. While pursuing Jalal-ud-din, Genghiz Khan reached the bank of the river Attak. Tempted by India's wealth, they pillaged and ravaged the land for 300 years. In this period, the expeditions of Amir Taimur and Babar are of great significance. Taimur wrought such havoc and perpetrated such atrocities in India that one's hair stand on ends. In the course of this political upheaval Punjab had to suffer great torment. The Delhi king transformed Punjab into a military cantonment in order to confront the invaders. These troops caused a serious setback to Punjab's economy. The country at that point of time was divided into many parts. The Sultan's own rule was limited to Multan, while Dipalpur, Lahore, Jalandhar, Sirhind, Samana etc., were under independent governors. During this

period, the Hindus were in a very sad state. Only men from the invading forces were appointed to all high offices. In Punjab, even those Hindus, who had embraced Islam, were denied high posts. Nevertheless, they enjoyed greater facilities than the Hindus. The Hindus were called *kafirs* (heathens) and idol-worshippers. The rulers had no sympathy with them, and they were considered second-grade citizens. During the Mughal rule, the Hindus did enjoy some special rights in administration, trade, commerce and agriculture on the strength of their abilities. No doubt the Hindu rulers during this period were not statues of clay, but on account of their poor economic condition, they could not maintain big armies. Raja Jaipal, though defeated at the hands of Mahmood Subkatgin, did not concede defeat. His successor, Raja Anand Pal forged an alliance of Rajputs, but without much success. His son Trilochan Pal established his capital at Sirhind. At that time, it appeared as if the Hindus were powerless and lifeless. Though Rajput kings ruled in the hills of Punjab, yet they never fought against the Muslim rulers determinedly. In 1521 Babar invaded Punjab and completely destroyed Saidpur (Emanabad). Guru Nanak Sahib was a witness to this destruction and said:

*"Having possessed Khurasan territory,
Babar has terrified Hindustan. The
Creator takes not the blame on Himself,
and has sent the Mughal as Death's
angel.*

So much beating was inflicted that

people shrieked. Didst not you, O Babar, feel compassion for public (after you had conquered the country)? Thou, O Maker- God art the equal Master of all.

If a mighty man smites another mighty man, then the mind feels not anger. Pause.

If a powerful tiger (like Babar) falling on a herd (Indians), kills it, then its master is to be questioned.

The dogs (Babar's army) have spoiled and laid waste the priceless country and no one will pay heed to them when they are dead. O Lord, Thou Thyself joinest and Thyself separatest, and lo ! this Thine greatness.

If someone gives himself a big name and revels to please himself in the eyes of the Lord, he is but a worm, for all the corn that he pecks. If the mortal remains dead of his ego while alive, then alone does he receive some thing, by repeating God's Name, O Nanak. "

(Asa, First Guru, Guru Granth Sahib, P. 360)

Here Guru Sahib has likened Babar's forces to a tiger, and the people of Punjab to a herd of cows. Referring to their mental degradation, he said : -

"The abode of modesty and piety is far from him (Brahmin).

Nanak, falsehood is fully filling him all. With the sacrificial mark on the brow and on his waist the ochre-coloured loin-cloth,

In his hand he holds the knife, he is verily the world's butcher. Wearing blue

clothes, he becomes acceptable (in the eyes of Muslims). Taking bread from the Muslims, he worships Puranas.

He eats the he-goat killed by uttering the foreign words (Muslim Kalima) but allows none to enter his cooking enclosure."

(Asa, First Guru, Guru Granth Sahib, P. 472)

The Hindus in India had lost their precious self-respect and just pride. They were thoroughly demoralised and groaning in misery. According to historians, this decline did not start all of a sudden. All the blame cannot be laid at the foreigners' door. In fact, this decline started during the time of King Harsh Vardhan. The rigorous caste system, lack of mutual co-operation, supremacy of blind faith and strict ritualism devised by the priestly class had enfeebled and debilitated India's population completely. Whatever little strength and self-respect was left in them was destroyed by the Muslim rulers. Such were the conditions during the time of Guru Nanak Sahib:

"The dark-age is the scalpel, the kings are the butchers, and righteousness has taken wings and flown.

In this no-moon night of falsehood, the moon of truth is not seen to rise anywhere.

In my search, I have become bewildered. In darkness, I find no path.

By taking pride, the mortal bewails in pain.

Says Nanak, by what means can the mortal be delivered ?"

*(Slok, First Guru, Guru Granth Sahib,
P. 145)*

There were several other reasons also for the invading bands to destroy and degrade the non-Muslim population. *Jazia* (a tax) was levied only on the Hindus. Armed forces had laid siege of village after village in Punjab, and there were no signs of their early freedom. None heard their plea for justice against loot and extortion. So the common masses thought that embracing Islam was in their interest. *Jazia* was levied on the Hindus on the ground that they should fund the expenditure incurred on protecting their lives. In such circumstances, there was large scale conversion of religion from Hinduism to Islam. The Hindus were not given any high official positions. The non-Muslim population here was considered very low and inferior. Almost all Rajputs in the West Punjab gave up Hinduism and embraced Islam. Qualities like just pride, self-respect and self-confidence had almost disappeared in the native population. Major Hindu tribes, such as Siyal, Sarhang, Waliay, Bahliay, Bakan, Hakan, Khokhar, Dhudhi, Tiwaiay, Kharal, Maral, Bhati etc., had collectively changed over to Islam.

Kings like Allauddin demolished Hindu temples and broke idols. Broken idols were made weights of measure and given to the shopkeepers for weighing food-grain etc. The Hindus were forbidden to wear good dresses and ride good mounts. Separate taxes were levied for undertaking pilgrimages. The Sidhs (divines) and yogis, the spiritual leaders of

that time, renounced their homes and hearths, went to the mountain tops or to the temples and moved about in groups of Sadhus (holymen) who made and kept fires to practice austerities. These bands did not engage themselves in any work for their livelihood; rather they were a big burden on the people. Criticising their traditional practice and way of life, Guru Nanak Sahib says :

*“Yoga is not in the patched coat, nor is
Yoga in staff, nor is Yoga in smearing
the body with ashes;*

*Yoga consists not in ear-rings, nor in
shaven head, nor is Yoga even in the
blowing of horn. Abide pure amidst the
worldly impurities. Thus shalt thou find
the way to Yoga.”*

*(First Guru, Sri Guru Granth Sahib, P.
730)*

In this sorry state, the Hindu society was ridden by many divisive forces, such as caste system, high and low and untouchability. Instead of living in God's Will, people visited the yogis (ascetics), and the sorcerers. They asked them about good and bad omens and hoped for joy through witchcraft. It appeared as if the vast body of the Hindu society was suffering from countless maladies and the life-blood in its veins was flowing haltingly. In a way, this society lay virtually prostrate on the earth and no will to rise and struggle ever rose in the people. The sense of self-respect was totally destroyed. Ishwar (God) who could help the people, had been vivisected (divided) into gods and goddesses. They made idols

of these gods and goddesses and sought help from them for their welfare. The darkness of ignorance had enveloped them completely. In comparison, the Islam firmly believed in only one God. The Muslims considered Hazrat Mohammed Sahib only a prophet and messenger of Allah (God). Their religious beliefs were on a firm footing. On the other hand, the Hindu beliefs were shaky, insecure and powerless. During this period, as a result of the Islamic beliefs' total allegiance to Allah (God), many Sufi pirs (Muslim holymen) appeared on the stage of the world, whose tales naturally charm and fascinate us even today. Sufi Saint Sheikh Farid's attaining to the high position of the Satguru (True Teacher or Preceptor) with the inclusion of his verses in Sri Guru Granth Sahib was due to his firm belief in Allah (God). These pirs (saints) through their teachings converted many Hindus to Islam. Painting a picture of the contemporary Hindu society, historians have stated that it (Hindu society) had totally sunk into degradation. They have also stated that this decline started with that period of King Harsh Vardhan's reign when the Brahmins led the society and ritualism and untouchability were in a predominant position. The Brahmins laid great stress on ritualism as a result of which all the energy of the people of India, Deccan and East India in particular, came to be frittered away on intellectually meaningless and absurd customs and superstitions. Those who introduced ritualism did so for their own selfish interests; that is, the Brahmins wanted to

perpetuate their leadership of the society. In such a time, naturally people's intellect became feeble. Lacking vigour, it began to rust. Whatever little strength was left in it was destroyed by rigorous social customs; so much so, that people consulted astrologers in matters of food, dress, sowing and reaping crops, and deciding dates of marriages. There was discrimination between high and low castes. Concern for the country's progress and defence was totally destroyed. While arranging marriages, matrimonial alliance with a totally unknown family was considered better than with an acquainted one. Man had full freedom to keep more than one wife. He could marry a number of women in the normal course. But woman was under a strict obligation to marry only one man. She was not permitted even to praise a man other than her husband. 'Sati' (burning oneself alive at the funeral pyre of one's husband) was a common practice. When the husband died, the wife had to immolate herself at her husband's funeral pyre. The widow's plight used to be very miserable. She spent her life in utter misery. Describing such an incident of that time, Ibn Batuta writes:

"I saw a 'sati'. For three days, she was treated royally. Numerous women came to see her. Then she was adorned and scented. While being led to the funeral pyre to the beat of drums, she was asked by ignorant people to convey their message of greetings to their dead kith and kin and comrades. She assured them that she would. I was terribly amazed at the absurd

belief of the heathens. I accompanied this procession. When it reached the platforms, three women dismounted their horses and jumped into a water tank. They removed their clothes and ornaments and gave them in charity. Then each one of them wrapped an unstitched thick cloth round her waist. In the meanwhile, fire was lit in a pit beside the tank and sesame oil was sprinkled on it to set it ablaze. Fifteen persons stood with logs of firewood in their hands and ten others, with long poles. The three women offered salutation to the fire. At that very moment, there was a loud blowing of bugles, and beating of drums and the women jumped into the blazing fire. Immediately thereafter, heavy firewood was thrown on them and the men with the poles pressed them down so that they might not be able to move. At this harrowing sight, I would have fainted and fallen from my horse, had not my companions sprinkled water on me which revived me. Self-immolation of women in this manner became the cause of their self-mortification and their fidelity to husband was highly commended."

Similarly, there was the practice of 'Jauhar' (a self-sacrificing ceremony by women folk of Rajput warriors in the medieval times). In this ceremony, a big fire was lit and women jumped into it and burnt themselves to death. Girls were married off at a tender age. Untold riches were offered in the temples. Mahmood, while describing the amounts of his loots, has stated at one place that once he looted 70,000 maunds (a unit equal to 82.28

pounds) of gold and silver from a single temple. When such were the conditions prevailing in the country, Guru Nanak Sahib undertook his 'udasis' (long travels) all over the world for the salvation of suffering humanity and preached his message of one-ness of God (Advait) (Who manifests Himself in numerous forms) at famous 'maths' (monasteries), Muslim hermitages, holy places, mosques, temples etc. The conditions of those times were so deplorable and despicable that they cannot be described. According to Lala Daulat Rai, in his 'Life story of Sri Guru Gobind Singh', "Thousands of men and women were beheaded daily with the rising of the sun. There was much blood-shed and countless men and women were made slaves. They were deprived of their homes. The situation had come to such a sad pass that sometimes they were obliged to offer their beautiful daughters and handsome sons as gifts to the rulers. The Hindus were forbidden to ride a horse. They could not tie white turban and were obliged to sport only red turban. If the Muslim rulers happened to take fancy to a Hindu's orchard, home and goods, they acquired them forcibly. Beautiful Hindu girls and women were taken away by force and married. If they saw a good book of Hindus, it was burnt to ashes. Temples and Shivalas (temples dedicated to Lord Shiva) were being converted into mosques. The Hindus were often sentenced to death if they refused to change their faith and embrace Islam. If there was a good 'hakeem' (physician practising Unani system of medicine), he was converted to

Islam. A Brahmin was a great scholar and player of chess. When he defeated the 'nawab' (a highranking feudal title; governor) the latter ordered that the Brahmin should be converted to Islam. If in a wrestling match between a Hindu and Muslim, the former happened to win, he too was converted to Islam."

In such a state, Guru Nanak Sahib emanated the light of truth and dispelled darkness and ignorance from the world. Suffering many physical tortures, the Fifth Guru made the supreme sacrifice and taught the world to remain fearless and dauntless in the face of tyranny. At Delhi, Guru Tegh Bahadur sacrificed his life in defence of human freedom and 'tilak' (mark made on forehead as a mark of caste) and 'janju' (sacred thread worn by upper caste Hindus as mark of initiation). The Tenth Guru, seeing the sinking state of Hindu society for the last seven or eight hundred years, talked of human rights and took many steps to rid the people of numerous failings that had crept into them. He had to fight many battles against the Hindu Rajas (rulers) who were the followers of the Mughals, but it was always truth that triumphed and they (the Hindu rulers) were defeated. The pressing need of the hour was to organize such an everlasting order of men who should have all the attributes of saints, who should see the light of one Waheguru (God) shining through all creation, who should seek to remove all the sorrows of the world and whose goal should be :-

"He within whose mind is the True

Name, who with his mouth utters the True Name and who beholds no other but the unique Lord, Nanak, these are the qualities of the man who knows God."

(Fifth Guru, Sri Guru Granth Sahib, Sukhmani P. 272)

He should fully know the ecstasy resulting from self-realization and being the worshipper of the Enlightened One, he should be completely disinterested in ritualism, superstitions, austerities, visiting places of pilgrimage, memorials built at the sites of cremation and cremation grounds and should be the worshipper of one Light (God) that moves every where as -

"There is only one Light that shines in the whole universe. Neither is it less, nor more, nor does it increase or decrease."

(Akali Ustat)

Such an ideal should be brought into the world that, getting embodied in every human being, may spread the light of happiness (felicity) and knowledge. He should be kind, forgiving, forbearing, non-violent, contented, modest, given to service and charity, sweet-tongued, far-sighted, seeking partnership with all, capable of removing injustice, sharing his wealth or produce with others, doing honest labour and always lost in meditating on God. His conduct in the world should be one of non-attachment or renunciation. His chief occupation should be loving worship of God and his faith should be born out of complete knowledge. This ideal Order of men should neither cause suffering to any

one, nor should it let anyone persecute others. A man of this Order should be absolutely fearless. While doing noble deeds, he should neither fear, nor frighten others. Darkness of ignorance should have disappeared from his mind. He should be capable of seeing the whole world as a manifestation of God. He should be physically healthy. He should not renounce the world out of sorrow and frustration. He should accept God's Will and go through joys and sorrows of the world stoically. He should be everready to remove the sufferings of the people. He should be always trying to remove social evils. He should respect all religions of the world. It was thought very essential to create such a pure man (Khalsa). With this goal in mind, the Baisakhi of 1699 was chosen. This day of Baisakhi is of great significance in Sikh history. It was on a Baisakhi day that Guru Nanak Sahib started his travels for the emancipation of mankind. Again, it was on a Baisakhi that the digging for the *baoli* (a well with steps leading down to water level) at Goindwal Sahib was undertaken, and water too was filled in it on a Baisakhi. Guru Harkrishan Sahib also passed away on a Baisakhi and the Tenth Guru chose the Baisakhi of 1699 to create 'Khalsa' (the super man). On that day, addressing a mammoth gathering, Guru Sahib, holding a glistening sword in his hand, said in a stentorian voice: "For the sacrificial fire (yagya) of India's freedom, I need the head of a beloved Sikh of mine. He should come to me and offer his head." Bhai Daya Ram, a resident of Lahore, who was always lost in his love for the Tenth

Guru, approached him and offered his head. He submitted : "True king! I have nothing that I can call my own. My body, my mind, my intellect and my ego are mine only in name. But by having already offered all these at your hallowed feet, I have merged my being in thine. Kindly accept it as your sacred trust and use it as you will."

"Kabir, nothing is mine within me.

Whatever there is, that is Thine, O Lord.

If I surrender unto Thee, what is Thine, What does it cost me?"

(Sri Guru Granth Sahib, P. 1375)

Guru Sahib held him by the hand and severed his head from the body. Another head was demanded in the same stentorian voice. This time Bhai Dharam Chand presented himself before the Guru and submitted:

"Kabir, I long to die, but, when I die, then,

Let it be at the Lord's door.

May not the Lord ask, 'Who is this man Lying at my door?"

(Sri Guru Granth Sahib, P. 1367)

" I am nothing, everything is thine, O Lord."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 827)

"Kindly accept it as your sacred trust with me, said Bhai Dharam Chand." On the third occasion, Himmat Chand, on the fourth, Mohkam Chand, and on the fifth, Sahib Chand, came into the presence of Guru Sahib. After having accepted five heads, Guru Sahib did not ask for the sixth. He was immensely delighted, and

addressing the congregation, said, "During the time of Guru Nanak Sahib, only Bhai Lehna passed the test of Sikhism and emerged as Guru Angad Dev Sahib. But during the present terribly trying time, five beloved Sikhs have passed the test."

Different versions have been given about this momentous event in books of history. The version to which we subscribe is that Guru Sahib beheaded the five Sikhs in full view of the congregation and then made them alive again. There is no difference between the Guru and Waheguru (God). There are numerous instances in Sikh history when the dead were brought back to life, for example, Baba Atal Rai, Baba Gurditta, Bhai Jiwan etc. put life into the dead. In the last year's Baisakhi issue of 'Atam Marg', it has been described in detail. Those who are keen to know may read that issue of the magazine and remove their doubts.

The Tenth Guru joined the heads of the five Gursikhs with their torsos with his own blessed hands, and on hearing his command they got up and paid obeisance to him. Guru Sahib prepared the baptismal nectar (amrit) with his two-edged sword (khanda) and made the five Beloved Ones partake of it with his own hands, gifted them with the 'mool mantra' (opening verses of Japji Sahib) and 'Gurmantra' (initiatory shabad) He also revealed to them all the secrets of reaching the 'Dasam Duar' [the tenth door - beyond the nine openings in the human body; the mystical orifice in 'hatha yoga'] through reflection on the 'Shabad'. By bestowing on them the

treasure of 'Brahmgyan' (knowledge of Brahma - the Creator), the Guru transformed them from men into God, as the Guru's edict is :

"The great god, Shiva, searches for the man who knows God.

Nanak, the Brahmgyani is Himself the Exalted Lord."

(Fifth Guru, Guru Granth Sahib, P. 273)

"God and His devotee are one and the same; there is no difference between the two. The devotee merges in God, as a wave arising from water merges in it."

(Bachitra Natak)

"There is no difference between the saint and the Infinite."

(Guru Granth Sahib, P. 486)

Thus Guru Sahib made Bhai Daya Chand, a Kashatriya from Lahore, Bhai Daya Singh, and Bhai Dharam Chand, a Jat from Delhi, Bhai Dharam Singh. Bhai Himmat Chand, who had come from Jaganath Puri in Orissa, a thousand miles away, was made Bhai Himmat Singh; Bhai Mokham Chand, who had come from Kathiawar in Gujrat, 1100 miles away, was made Bhai Mohkam Singh, and Bhai Sahib Chand, of Mysore, who too had travelled a thousand miles to reach Anandpur Sahib, was made Bhai Sahib Singh and merging them all in his own self commanded that they were his image:

"The Khalsa is fashioned in my own characteristic image.

In the Khalsa do I abide."

(Sarab Loh Granth)

Thereafter, the Guru himself asked for

the gift of 'amrit' (baptismal nectar) and from Gobind Rai he emerged into Sri Guru Gobind Singh Ji. The secret of why, after having offered 'amrit' to the five Beloved Ones, the Guru himself requested for 'amrit' and partook of it, is known to Guru Sahib himself. We cannot say anything about it. He was all powerful, as he was the chief protagonist of this act of 'Bachitra Natak' (Wonderful Drama). Bhai Gurdas Singh describes this incident as follows :

"At a congregation of the truthful, the True Lord set up his throne. Nanak, who was fearless and invisible God himself, sported in the company of the divines.

The Guru contemplated on 'Kalka' (Timeless God), for time it was to wield the 'khanda' [two edged-sword, one for destroying human failings of kaam (sexual appetite), krodh (anger), lobh (greed), moh (attachment) and ahankar (haughtiness), and the other to destroy the wicked].

'Partake of pahul (baptismal nectar) prepared with the two-edged sword to make life worthwhile', said he.

The Guru transformed the 'sangat' (congregation) into Khalsa putting the egoists (mind-wards) in a dilemma.

All glory to Gobind Singh,

both Guru and disciple."

(Vaar 41/1 Bhai Gurdas Singh)

Then Guru Sahib said that from that day onwards, by becoming the Khalsa, they had merged into his being, and he

was in them and they were in him, and they should recite Gurbani. Thereafter, the Guru instructed them about their conduct and behaviour:

*"Rehat (the Sikh code of conduct) is dear to me, and not the Sikh."
(Rehatnama, Bhai Desa Singh)*

"One who follows 'rehat' is my Sikh. He is my master, and I, his disciple. One who does not follow 'rehat' cannot be called a Sikh.

One who does not abide by 'rehat' is turned from door to door.

One who does not follow 'rehat' can never find joy and peace.

Therefore, a Sikh should strictly abide by 'rehat'."

(Rehatnama, Bhai Desa Singh Ji)

The Guru further said: ' I left my utterly blissful state of God's worship and assumed a physical form in order to propagate and perpetuate the ideal of the Khalsa in the world. Today I have transformed you into my image to disseminate this ideal for universal happiness and to dispense the gift of perfect knowledge (of God) in the world. Like the perfect Satguru (True Preceptor) you have the capacity to bestow the gifts of Divine Name (Naam) and knowledge upon the people.' The edict that he issued then was:

"The Khalsa is my dear family.

Through the Khalsa am I liberated.

The Khalsa is my body and soul.

The Khalsa is the life of my life.

My honour and importance lie rightly in the Khalsa.

*The Khalsa is my only goal.
 The Khalsa abides with me always.
 My physical form and breath are in the
 Khalsa.
 The Khalsa is my duty and action.
 The Khalsa holds the secret of my
 innermost being.
 The Khalsa is my perfect Satguru.
 The Khalsa is the gentleman soldier.
 The Khalsa is my knowledge and
 wisdom.
 Of the Khalsa do I always think.
 The Khalsa's glory is beyond words.
 One tongue of mine cannot fully
 describe the Khalsa.
 The description of the Khalsa defies my
 intelligence.
 There is not an iota of untruth in what
 I have stated.
 Parbrahm (God), Guru Nanak is my
 witness."*

(Sarab Loh Granth)

On that occasion, the Guru also commanded the Sikhs not to worship anyone except 'Akal Purkh' :

*"Day and night shall the Khalsa
 contemplate
 on the Living Light (God).
 He shall worship only one God and
 none else,
 In whom he shall have perfect love and
 confidence."*

Not even by mistake shall he visit graves, cremation places and monasteries for worship. He shall not visit places of pilgrimage, give alms ritually and suffer austerities. None but one God shall he recognise. When the Perfect Light abides in

him, he shall become the purest of the pure. In this way, the Guru gave to the world a new ideal in the form of the Khalsa for affording perennial joy to the people. This Khalsa is free from sham and superstition. Being distinct from the rest of the world, Guru Sahib has fashioned him in his perfect image and filled him with his perfect spiritual strength (soul power). He has also declared that so long as the Khalsa remains true to the ideal, he (the Guru) will continue to bestow on him all his effulgence (glory). When he falls a prey to shams and illusions and loses his distinctness from superstitions and fallacies, and reverting to ritualism, develops a narrow outlook of high and low, gets enmeshed in the shackles of caste system, and falling from his ideal, renounces it for his selfish interests, then he (The Guru) shall deprive him of all his glory and splendour:

"The Khalsa is God's own army.

*The Khalsa has emerged as a result of
 God's Will.*

*So long as the Khalsa maintains his
 distinctness,*

I shall grant him all my glory.

*When he strays and treads another
 path,*

He shall lose all my confidence."

(Sarab Loh Granth)

Addressing the congregation on that historic occasion, Guru Sahib said: 'Guru Khalsa Ji ! The Khalsa's status is eminent because, renouncing his ego, he has fully merged into the Guru. He will go about in the world enjoying spiritual ecstasy. He

will enjoy the status of Waheguru (God) and Guru (preceptor).

"The true Khalsa is one who experiences

the ecstasy of self-realisation.

There is no difference between God, I and him."

(Sarab Loh Granth)

With the creation of the Khalsa (superman) on this day of Baisakhi, the dark chapter in the history of India was ended. On this day, after thousands of years, a complete man emerged on the stage of the world who was honoured with the name of the Khalsa. On this day, a complete or perfect man was created. Before the emergence of the Khalsa, man was divided into five parts. He could not be called a complete man because the task of instruction was in the hands of the Brahmin. The Brahmin's job was to give alms or accept alms; to perform yagyas and get them performed; to learn scriptures and to teach them. These six tasks were entrusted to him. The Kshatriya's duty was to remain healthy and strong, to acquire spiritual weapons on the strength of his meditations and penances which used to be very powerful, such as 'bajar astar' (weapon that could turn one into stone), Inder astar (weapon of rain god Inder), Brahma astar, (weapon bestowed by Brahma, the Creator), agan astar (weapon of fire god), 'varun astar' (weapon of wind god) and many others. These weapons used to be acquired through the chanting of 'mantras' (chants) and had miraculous powers. Like the atom bombs of today, a

single weapon could kill ten thousand men in one blow. A single weapon could shoot thousands of arrows to kill as many persons. This ancient Indian science disappeared gradually, and its place has been taken by modern science which has invented countless bombs, missiles and weapons to cause havoc in the battle-field. The Kshatriya used to be the land-owner, and lower sections of society tilled his land and gave him a part of the produce in a fixed ratio. His sacred duty was to lay down his life while defending his kingdom and country. It was believed that he attained heaven when he became a martyr in the battle-field. Similarly, the Vaish caste comprised workers. They reared cattle, did trade and commerce and visited places in and outside the country to sell the goods produced by them. They earned wealth and filled the king's coffers by paying taxes. The Kshatriya was given a fixed part of the land produce, and the Brahmin, being holy, was given alms. As a result, the Brahmins were not obliged to do any physical work. Their job used to be learning themselves and imparting education and to produce literature for the good of the society. But gradually, the Brahmin devised a network of rituals and caught the society in the grip of his rigorous rules and principles and weakened the other sections. These sections took every new direction and guidance from the Brahmins, even in matters like sowing and reaping crops, starting business, constructing the house, going on a journey, fixing dates of marriages and the relationship between

husband and wife, buying new clothes and cattle and putting one's child in a school. In short, the Brahmin's guidance was sought before undertaking any new venture. He also advised the people about good and bad omens, auspicious dates and days of the week, months and seasons after examining the movement of the planets. Even the breathing of a person was observed, as to from which nostril he was breathing before starting any business.

The Sudras' duty was to work for the other three sections of society like a servant. Their job was only to serve the superior castes, in return for which they were given a part of income earned by the high castes from their land and business. Man was divided to such an extent that among the Sudras there was a section whose touch was not defiling or contaminating. Another section was of those whose touch was polluting. If one happened to come across them in the morning before starting the day's work, it was a matter of great concern and anxiety. They were forbidden God's worship, recitation of scriptures and visiting temples and monasteries. If by chance, a Sudra happened to utter the word 'Onkar' (the formless God), his tongue was severed. If anyone of them talked of 'Brahmgyan' (knowledge of Brahma the creator), he was killed by the king himself, as was sage Sumbak got killed, by the Brahmins at the hands of Sri Ram Chander ji. Following the state laws, Sri Ram Chander ji killed sage Sumbak with his own hands. The man belonging to this untouchable class

was considered the most despicable and dirty section of society. This class was kept illiterate. No educational institution or vocational school admitted them. This belief was preached that they were Sudras as a punishment for their evil deeds in their past lives and because they were all souls that had failed to find acceptance with God and had been spurned from His threshold. At the end of 'Duapar Yuga' (the third of the four ages in Hindu mythology) Balmik (chandal - an untouchable) attained the highest state of spirituality through his worship and meditation. He was a great sage. Lord Krishna made him appear at the time of Pandava's yagya, and washed his feet and picked up his contaminated leaf plates with his own hands. With his participation in the yagya, the sacred bell kept ringing loudly and the yagya was successfully consummated.

Guru Nanak Sahib totally rejected the caste-system. The Brahmin who contemplated 'Brahma' (the creator) was called a superior Brahmin. The teaching of that pandit who realised God within himself was accepted. A Khatri was one who was brave in deeds. While honouring the so-called low castes, Guru Nanak Sahib says:

"Nanak seeks the company of those who are of low caste among the lowly, nay, rather the lowest of the low. Why should he (he has no desire to) rival the lofty?"

(Sri Guru Granth Sahib, P. 15)

A householder was admired and honest labour was considered most sacred:

"He alone is the householder, who checks his passions and begs from the Lord meditation, hard toil and self-restraint. He, who with his body, gives in charity and alms all he can; That householder is pure like the Ganges water."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 972)

The illusion of caste system was totally dispelled from the mind of man. Sikhism took such a revolutionary step that all human beings, irrespective of their religion, caste, high and low position, riches and poverty, were seated in one row and served food. Partaking of food in this manner was considered a mark of purity and holiness. Great emperors like Akbar and other rich men took food by sitting in a row before going into the Guru's presence. Similarly, by removing the suffocating burden of rituals and ceremonies, loosening the hold of astrologers and planets, false notions about months, seasons and auspicious times, Guru Nanak Sahib enlightened the people by his holy edicts:

"The months, days and moments are auspicious for those on whom the Lord casts his merciful glance. Nanak asks for the boon of Thine sight, O God ! shower Thine benediction on him."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 136)

"Throughout all the months, seasons, 'gharies' and 'murats' I meditate on Thee, O Lord!

By calculation, none has obtained Thee, O True, unseen and unlimitable Lord !"

(Ghari - 24 minutes; Murat - 48

minutes)

Sri Guru Granth Sahib, P. 140)

As regards their holiness, the fifth Guru declared:

"Nanak, beautiful is the day, when the Lord comes into the mind. But accursed is the day and season, however pleasant, when the supreme Lord is forgotten."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 318)

The Tenth Guru fully revealed man's humanity, and transforming him into Khalsa imbued him with the ideals of Brahmin, Kshatriya, Vaish, Sudra and saints and sages. The Gursikh, playing the Brahmin's role, reads Gurbani himself and urges others to read it, and runs the kitchen. By organizing true congregations, he runs the highest kind of kitchen from where he dispenses 'shabad' (God's word) among them. By engaging in honest labour, he donates tithe (a tenth part of his earnings) in the name of the Guru, and having received this donation, he uses it for public welfare by setting up temples, hospitals, schools, colleges and rest houses, and building roads, bridges etc. When a calamity befalls the people, he uses the money received in charity to provide instant succour to the needy.

As a Kshatriya, he never allows oppression of the poor. He struggles for his rights from the ruler. He does not permit the enemy to cast an evil glance on his country. For the achievement of these goals, he smilingly sacrifices his life out of love and devotion for the Guru. He is a powerful defender and sentinel of the

country's borders. He helps the poor and the helpless. He is a sympathetic friend of the orphans, the destitute, the lowly, the homeless and the unemployed. He considers it the will of the Guru to lay down his life for protecting women and helping the poor. He always carries his weapons with him because he considers them an integral part of his faith.

As a Vaish, he visits places both at home and abroad for trade, commerce and employment. While on one hand, he earns wealth, on the other, as a preacher he spreads the message of Sikhism, acquaints the people with Sikh teachings and principles and advises them to shun superstitions and religious fallacies. He does farming, runs industries, conducts trade and commerce and serves society by becoming doctor, scientist, judge, minister etc.

As a Sudra, he considers service the holiest of actions because he firmly believes that -

"In this world perform Lord's service. Then shalt thou get a seat in Master's court, and swing thy arm (happily), says Nanak."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 26)

and -

"He, who performs Guru's service without desire for reward, attains to the Lord."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 286)

Thus by adopting this noble ideal of service, he raises this great honest labour far above the reading and recitation of the

Vedas by the Brahmin. The Tenth Guru merged all these four castes in the physical being of the Khalsa, and above all, by making him a great man of action, lifted him far above saints and sages, Muslim holymen and recluses. Even though he is a householder, yet he is a perfect Brahma yogi (having knowledge of Brahma - the creator), a yogi (an ascetic, practitioner of yoga), a great sage and totally unattached to material riches. He experiences Waheguru (God) who manifests Himself every where and in every being. Thus the Tenth Guru filled the attributes of all the castes in one human being, and bestowing on him the status of the Guru, declared:

"The Khalsa is my religion and deed.

The Khalsa is my perfert Satguru.

The Khalsa is my gentleman warrior."

(Sarab Loh Granth)

Guru Sahib made the Khalsa Waheguru's and the Guru's equal; that is, made him identical with the Timeless One (God). Thus after undergoing untold sufferings, this 'ideal man' was created in the world. To transform an ordinary man into a perfect man was indeed a great miracle. On the strength of his meditations, austerities and yogic exercises, an exceptional man could perform small miracles such as - flying in the air, remaining alive under water, filling a pond with precious stones and pearls like the Sidhs (divines) changing sand particles into gold, transforming pebbles into philosopher's stone (a stone having alchemic property of changing baser metals into precious metals), riding tigers,

wielding snakes as whips, increasing or decreasing one's size etc. But it was indeed a miracle to fill the hearts of feeble men with God's Name and on its strength raise them so high that they became indistinguishable from God, and in fact became His equal. Miracle of miracles it was to transform a feeble and lowly person, trampled under tyranny, into a perfect human being, who was a Brahmin by virtue of his spiritual deeds and Kshatriya by his deeds of valour. This perfect man (Khalsa) is capable of making the latest experiments and becoming a competent scientist, doctor, professor, general and an able ruler and administrator. He is a Vaish in the sense that he does honest labour and even after having attained the highest position of a knowledgeable sadhu (saint), he is everready to do the meanest service like dusting shoes, waving fan, offering water, spreading durees (carpets), serving the unknown patients in the hospital, cooking food in the common kitchen, serving food and cleaning utensils. Performing all these services, the Gursikh ascetic (Khalsa) gets engrossed in ecstasy resulting from self-realization and attains to that lofty state where he appears to be an embodiment of God Himself.

"The true Khalsa is one who experiences the ecstasy of self-realization.

There is no difference between God, I and him." (Sarab Loh Granth)

Such a great miracle as that of one man in the form of the Khalsa performing various deeds and attaining to the high

position of 'Satguru' (True Preceptor) while going about in the world, had not been wrought before the creation of the Khalsa ideal. This great wonder was performed by the Tenth Guru by infusing a new life into the dead. It was highly amazing that the individual soul that is obliged to go through the tortuous cycle of 84 lakh lives like insect, moth, elephant, fish, bird, tree etc; should be transformed into God's image, and this miracle could be performed only by Guru Gobind Singh Ji who was the son of the Timeless One (God). Only the Tenth Guru could make those who had attained to the position of the Khalsa sit and abide in the lap of *Sri Asket* (God) and make them recipients of the blessings of the '*Sarb Loh*' (Almighty God). Baisakhi is a momentous day in the history of the world. So far the world has not been able to comprehend the Khalsa ideal fully and how lofty and noble it is. It is as yet unknown to the world how this perfect man conducts himself and how he views the world. The Khalsa is absolutely free from enmity, malice and jealousy. He considers the entire world his own. When in the manifest form, Bhai Ghanaiya offered water to the wounded in the battlefield without any discrimination between friend and foe, none was able to understand his action. But in whosoever's throat went down few draughts of water with the touch of Bhai Ghanaiya's hands, was rid of his inner darkness, and with enlightened eyes he saw one Waheguru (God) in all beings. When the Tenth Guru asked him: "Whom do you offer water to

drink?" he replied: "My master! I do not see any Turk or non-Turk, Hindu or non-Hindu, known or unknown, friend or foe, good or bad, persecutor or the persecuted. I see only your image manifest in all human beings." Guru Sahib was pleased with that perfect man, and giving him ointment and bandages said: "Bhai Ghanaiya! You have attained to the position of the Khalsa. In future, if need be, you should apply ointment on my wounds, dress them and offer me water to drink. To manifest this great ideal of service, I left my state of total meditation of and merger with God and appeared in the human form. It is my duty to remove folly and ignorance, and spread the light of reason. It is the bounden duty of the Khalsa to pray for universal welfare. I have not made the Khalsa a feigning impersonator. By making a true man see his true image, I have rid him of all shackles and fashioned him into the image of Waheguru (God), who engages himself in the noble task of Divine Name recitation.

Therefore, dear readers, think over that lofty ideal, the perfect miracle wrought by the Tenth Guru. This great ideal shall continue to prosper for ages, and as time passes, it shall shine in greater purity and glory. The whole world shall long to emulate it, because it is the perfect ideal in this otherwise illusory world. The Khalsa has attained full knowledge. He has mastered material riches, dispersed the darkness of ignorance and spread light everywhere in the world.

Facing numerous odds, this ideal has continued to advance and prosper. If we consciously project this ideal on the stage of the world, the world is bound to adopt it and accept it. Our preachers are caught up in such a situation that I do not wish to make any comments. May the Guru grant them good sense, and make our religious functionaries realise their duty and attain to this sublime loftiness and enjoy the bliss of being Khalsa ! Then they should present it on the world's stage and propagate it every where. The Khalsa ideal can bestow all joys and comforts on its votaries. All spiritual and occult powers are at the Khalsa's feet. Even the gods seek the dust of his feet and are looking for it:

"The great god, Shiva, searches for the Brahmgyani (the man who knows God). Nanak, the Brahmgyani, is Himself the Exalted Lord."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 273)

My dear! comprehend this ideal, don't try to confine it in the strait-jacket of traditional practices. It is a symbol of universal life. Try to propagate it in all countries and languages. By just becoming a Khalsa yourself does not do much good. If a man of low and depraved character uses the word 'Khalsa' with his name, it gets polluted. Avoid these failings and propagate the great ideals enshrined in Sri Guru Granth Sahib all over the world, and with this humble request I conclude my discourse.

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust,**

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AU\$	800 AU\$
CANADA	80 CAN\$	800 CAN\$

SANT WARYAM SINGH MEMORIAL PUBLIC SR. SEC. SCHOOL

Founder Chairman
Shri Man Sant Baba Waryam Singh Ji
&
Respected Mata Ji

Sant Baba Lakhbir Singh Ji
Ratwara Sahib

Ratwara Sahib

Aff. to P.S.E.B English Medium

Admission Open

for Pre-Nur to class XII

- Highly Qualified & experienced Staff
- Emphasis on Kirtan and Gurbani Recitation
- Healthy spiritual environment
- 100% Results
- New Building with spacious class rooms
- Well Equipped Labs- Science and Computer

- Outdoor Sports—Handball, Lawn Tennis, Kho—Kho, Volleyball, Basketball, Cricket, Badminton, Kabbadi
- Indoor Sports—Chess, Carrom, Table Soccer
- Well Stocked Library
- Coaches for Special training
- Health Care Facility

- Mobile Equipped Transport Facility
- Audio—Visual Learning Aids
- Regular Medical Checkup
- Winners at block level Distt. level competitions Shabad Gayan, Folk Song, Folk Dance, Drg, Speech, Debate, Drama, Kawishri etc

- Winners in Sports at Block, Distt. and State Level
- Gold Medals in National and International Table Soccer Championship held at Nepal and Thailand

Director
Er. Jaswant Singh (9646101996) Email : swsmpschool@gmail.com

Principal
Mrs. Gurpreet Kaur
95920 95914

Phone : 95920-55581, 9592095916

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਫ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ' ਵਿਖੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

